T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

MAARİF YILLIKLARINA GÖRE ATATÜRK DÖNEMİNDE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM (1923-1938)

Yüksek Lisans Tezi

Naime BATTAL

Danışman

Prof. Dr. Önder DUMAN

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Naime BATTAL tarafından, **Prof. Dr. Önder DUMAN** danışmanlığında hazırlanan **"Maarif Yıllıklarına Göre Atatürk Döneminde Mesleki-Teknik Eğitim (1923-1938)"** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 4.2.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı **Üniversitesi** **Ana Bilim/Ana Sanat Dalı**	**İmza**	**Sonuç**
Başkan	Prof. Dr. Mucize ÜNLÜ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Önder DUMAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BAKAN Hitit Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY
… / … / …
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

İmza
4 /2/ 2022
Naime BATTAL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Maarif Yıllıklarına Göre Atatürk Döneminde Mesleki-Teknik Eğitim (1923-1938)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 27.9.2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 9

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

İmza
4 /2/ 2022
Prof. Dr. Önder DUMAN

ÖZET

MAARİF YILLIKLARINA GÖRE ATATÜRK DÖNEMİNDE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM (1923-1938)

Naime BATTAL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarih Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Şubat/2022
Danışman: Prof. Dr. Önder DUMAN

Türk Eğitim Tarihi açısından önemli olan 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde okulların sınıflandırılması yapılırken teknik öğretime önem verilmemiş yalnızca yüksek teknik öğretim Millî Eğitim Bakanlığı'nın görevleri içerisine kısmen eklenmiştir. Mesleki ve teknik eğitimde ortak eğitim kararlarının tespiti için 26 Mayıs 1927 tarihli ve 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı kanunda belirtilen maddeler doğrultusunda örgütlenemediği için mesleki ve teknik okullara yönelik faaliyetlerin Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi planlandı. Özellikle Atatürk dönemini (1923-1938) kapsayan süreçte Resmî Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe giren mesleki ve teknik öğretime yönelik kanunlar incelendiğinde Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı içinde Meslekî ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü sonraki yıllarda Kültür Bakanlığı merkez teşkilatı içerisinde Meslek ve Teknik Öğretim Genel Direktörlüğü kurulmuştur.

Tez araştırmasında mesleki ve teknik öğretim sayısal verilerle yorumlanmadan önce Cumhuriyet'e miras kalan mesleki ve teknik öğretime yönelik alınan karar ve uygulamalar sonrası yapısal değişiklikler ele alınmıştır. Yabancı eğitim uzmanlarının yayınladığı raporlar eğitimin her alanında olduğu gibi mesleki ve teknik alanda uygulanması gereken önemli öneriler olarak görülmüştür. TÜİK'ten elde ettiğimiz maarif istatistikleri, kültür istatistikleri, ihsaiyat mecmualarındaki verilerden yola çıkarak mesleki-teknik eğitimi, iller bazında okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını, yıllara göre değerlendirirek tablo ve grafiklerle sonuçların okunması ve yorumlanması tez araştırmasında temel amaç olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Mesleki ve Teknik Eğitim, Sanat, Ticaret, Yabancı Uzmanlar

ABSTRACT

ACCORDING TO THE ANNALS OF EDUCATION VOCATIONAL AND TECHNICAL DURING THE PERIOD OF ATATURK (1923-1938)

Naime BATTAL
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of History
Master, February/2022
Supervisor:Prof. Dr. Önder DUMAN

In the 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, which is important for Turkish Education History, technical education was not given importance while the schools were classified, and only higher technical education was partially added to the duties of the Ministry of National Education. The "Vocational School Law" dated 26 May 1927 and numbered 1052 for the determination of joint education decisions in vocational and technical education was published in the Resmi Gazette and entered into force. However, due to the fact that the Ministry of National Education was not organized according to the articles specified in the law, it was planned to carry out the studies for vocational and technical schools by the General Directorate of Higher Education. When the laws on vocational and technical education that came into force after being published in the Resmi Gazette, especially in the period covering the Atatürk period (1923-1938), were examined, the General Directorate of Vocational and Technical Education was established in the central organization of the Ministry of National Education, and the General Directorate of Vocational and Technical Education was established in the central organization of the Ministry of Culture in the following years.

In the thesis research, before the vocational and technical education was interpreted with numerical data, the structural changes after the decisions and practices regarding the vocational and technical education inherited from the Republic were discussed. The reports published by foreign education experts were seen as important suggestions that should be applied in the vocational and technical fields, as in every field of education. The main purpose of the thesis research was to evaluate the vocational-technical education, the number of schools, students and teachers on the basis of provinces, the number of schools, students and teachers on the basis of the data in the education statistics, cultural statistics and ihsaiyyat journals we obtained from TURKSTAT, and to read and interpret the results with tables and graphs.

Keywords: Education, Vocational and Technical Education, Art, Trade, Foreign Experts.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Eğitim, Türk eğitim tarihi ve karşılaştırmalı eğitime olan ilgi ve merakım lise öğrencisi olduğum yıllarda okuduğum kişisel-gelişim kitaplarına, lisans ve lisansüstü eğitim aşamasında eğitimin tarihsel sürecine yönelik sorgulamalarım sonucu öğrendiğim araştırma-inceleme niteliğindeki eserlere borçlu olduğumu söyleyebilirim.

Eğitim ailede başlar ilkesinden yola çıkarak eğitim-öğretim hayatımın her aşamasında olduğu gibi zorlu süreç olan tez aşamasında maddi ve manevi destekte bulunmaya devam ettikleri için değerli ailemi şükran ve minnetle anmak isterim. Prof. Dr. Önder DUMAN hocamın idari görevi ve akademik çalışmalarının yanı sıra tez danışmanlığını kabul ederek görüş ve önerileriyle tez çalışmasına katkı sağladığı için teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Başta özverili çalışan tarih bölümünün değerli öğretim üyesi Prof. Dr. Mucize ÜNLÜ olmak üzere lisans-lisansüstü eğitimimde derslerini aldığım diğer hocalarıma teşekkür ederim. Tezde kaynakları temin etmem konusunda yardımlarından dolayı eğitimci, yazar ve okul müdürü Yurdal DEMİREL hocama, tez araştırması tamamlandıktan sonra teknik olarak düzeltme sağlayarak izlenen süreçle ilgili tecrübelerini aktaran Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Murat Bayram YILAR hocalarıma da teşekkür ederim. Yapıcı bakış açısı ve olumlu yönlendirmeleriyle azmine ve bilgisine hayran olduğum, akademik kariyerine devam eden tarih öğretmenim Yasemin OKUR' la hem aynı lisede öğrencisi olmak hem de aynı üniversite de akademik yetkinlik kazanmak benim için gurur kaynağıdır. Talim ve Terbiye Kurul Kararlarını bana ulaştıran TTKB evrak arşiv şubesinin değerli çalışanlarına özellikle Suat DÜNDAR Bey'e teşekkür ederim. OMÜ merkez kütüphanesi bilgi belge sağlama birimindeki Şengül HAYIRCI hanıma diğer üniversite ve kurumlardan kaynak temini hususunda yardımlarından dolayı önsöz köşemde yer ayırmak isterim.

Naime BATTAL

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI ..... **İ**
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI ..... **İİ**
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI ..... **İİ**
ÖZET ..... **İİİ**
ABSTRACT ..... **İV**
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR ..... **V**
İÇİNDEKİLER ..... **Vİ**
SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **Vİİ**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **Vİİİ**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **İX**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Araştırmanın Problemi 1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 1
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi 2
1.4. Kaynaklar ve Araştırmalar 2
2. 1923-1932 ÖĞRETİM YILLARI ARASI MAARİF YILLIKLARINA GÖRE MESLEKİ - TEKNİK EĞİTİM **4**
2.1. Cumhuriyetin Devraldığı Mesleki ve Teknik Öğretim Mirası 4
2.2. Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Öğretimde Yapısal Değişiklikler 5
2.3. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Uzmanların Raporlarında Mesleki-Teknik Eğitim (1923-1938) 9
2.3.1. Alfred Kühne: Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporu 10
2.3.2. Omer Buyse: Teknik Öğretim Hakkında Rapor 13
2.3.3. Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri 15
2.4. Sayılarla İlk Mesleki ve Teknik Öğretim 19
2.4.1. Akşam Sanat Okulları 19
2.4.2. Akşam Ticaret Okulları 21
2.5. Sayılarla Orta Mesleki ve Teknik Eğitim 23
2.5.1. Erkek Orta Sanat Okulları 23
2.5.2. Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri 29
2.5.3. Karma Sanat Okulları 35
2.5.4. Ticaret Okulları 37
2.5.5. İmam ve Hatip Okulları 42
2.6. Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Okulları 44
2.6.1. Ziraat Bakanlığına Bağlı Ziraat, Orman ve Makinist Okulları 44
2.6.2. İpekböcekçiliği Okulları 46

2.6.4. Ankara Adliye Meslek Okulu 47
2.6.5. Ankara Maliye Meslek Okulu 48
2.6.6. İstanbul Tapu ve Kadastro Okulu 50
2.6.7. İstanbul Nafia Fen Okulu 51
2.6.8. İstanbul Harekât ve Münakalat Kursu 52
2.6.9. Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu 53
2.7. Diğer Özel ve Resmi Sanat Kursları 54
3. 1933-1938 ÖĞRETİM YILLARI ARASI MAARİF YILLIKLARINA GÖRE MESLEKİ - TEKNİK EĞİTİM 58
3.1. Sayılarla İlk Mesleki ve Teknik Eğitim 58
3.1.1. Akşam Sanat Okulları 58
3.1.2. Akşam Ticaret Okulları 62
3.1.3. Diğer Özel ve Resmi İlk Meslek Okul ve Kursları 63
3.2. Sayılarla Orta Mesleki ve Teknik Eğitim 68
3.2.1. Erkek Orta Sanat Okulları 68
3.2.2. Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri 74
3.2.3. İstanbul Terzilik Okulları 81
3.2.4. Orta Ticaret Okulları ve Ticaret Liseleri 82
3.2.5. Meslek Öğretmen Okulları 87
3.3. Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Okulları 96
3.3.1. Ziraat Bakanlığına Bağlı Ziraat, Orman ve Makinist Okulları 96
3.3.2. İnsanî ve Hayvanî Küçük Sıhhiye Memurları Okulları 97
3.3.3. Maliye, Tapu ve Nafia Okulları 98
3.3.4. İstanbul ve Ankara Konservatuvarı 99
3.3.5. İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu 101
4. SONUÇ 103
KAYNAKLAR 106
EKLER 111
ÖZ GEÇMİŞ 130

SİMGELER VE KISALTMALAR

AKDTYK : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
BCA : Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
Bk. : Bakınız
C. : Cilt
CTAD : Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi
DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü
Ed. : Editör
haz. : Hazırlayan
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
MTEGM : Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
S. : Sayı
s. : Sayfa
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC : Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
TTKB : Talim ve Terbiye Kurulu
vd. : ve diğerleri
Yay. Haz. :Yayına Hazırlayan

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Akşam Sanat Okullarındaki Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 61

Şekil 3.2. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Akşam Sanat Okullarındaki Öğrencilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı 62

Şekil 3.3. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Biçki-Dikiş Yurtlarındaki Öğrencilerin Yaş Gruplarına Dağılımı 66

Şekil 3.4. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Biçki-Dikiş Yurtlarındaki Öğrencilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı 67

Şekil 3.5. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Orta Erkek Sanat Okullarında Öğrencilerin Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları 72

Şekil 3.6. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Erkek Sanat Okullarından Diploma Alanların Mezun Oldukları Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları 73

Şekil 3.7. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Kız Sanat Okullarında Öğrencilerin Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları 80

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 1928-1932 Öğretim Yılları Arası Akşam Sanat Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayılarının Dağılımı 20

Tablo 2.2. 1928-1932 Öğretim Yılları Arası Akşam Ticaret Okullarının Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Dağılımı 22

Tablo 2.3. Milli Eğitim Bakanlığı' na Bağlanan Erkek Sanat Okullarının 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı ve Başarı Durumları 26

Tablo 2.4. 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Erkek Sanat Okullarının Öğretmen Sayılarına ve Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı 28

Tablo 2.5. Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Kız Sanat Okullarının 1927-1932 Öğretim Yılları Arası 31

Tablo 2.6. 1927-1932 Öğreim Yılları Arası Kız Sanat Okullarındaki Öğretmenlerin Sayıları ve Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı 33

Tablo 2.7. Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde Uygulanması Önerilen Haftalık Ders Programı 34

Tablo 2. 8. Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlanan Ticaret Okullarının Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı ve Başarı Durumları 39

Tablo 2.9. 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Ticaret Okullarındaki Öğretmenlerin Sayıları ve Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 42

Tablo 2.10. 1923-1932 Öğretim Yılları Arası İmam ve Hatip Okullarının Öğretmen ve Öğrenci Sayılarıyla Öğrencilerin Başarı Durumları 43

Tablo 2.11. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridelerinde Orta Ziraat Okullarında Okutulan Dersler 45

Tablo 2.12. 1925-1926 Ankara Maliye Meslek Okulu Dersleri 49

Tablo 2.13. 1925-1926 Öğretim Yılı İstanbul Tapu ve Kadastro Okulu Dersleri 50

Tablo 2.14. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Daktilo, Şoför, Elektrik ve Makine Kursları. 55

Tablo 2.15. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Dikiş, Biçki, Nakış, Beyaz İşleri ve Terzilik Yurtları 55

Tablo 2.16. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Lisan, Sanat, Ticaret ve Müzik Dershaneleri

Tablo 3.1. Akşam Kız Sanat Okulları A, B ve C Şubesi Haftalık Ders Programı 58

Tablo 3.2. Orta Erkek Sanat Okullarının Hazırlık ve Teknik Sınıflarındaki Ders Programı, Atölye Saatleri 69

Tablo 3.3. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Orta Erkek Sanat Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları 70

Tablo 3.4. Kız Sanat Okulları ve Enstitülerinin Haftalık Ders Programı 75

Tablo 3.5. Orta Okulu Bitirenlerden Kız Sanat Okulları ve Kız Enstitülerine Kabul Edilenlere Yönelik Haftalık Ders Programı 76

Tablo 3.6. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Orta Kız Sanat Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları 77

Tablo 3.7. İstanbul Terzilik Okulu Haftalık Ders Programı 82

Tablo 3.8. Biçki Şubesinin Haftalık Ders Programı 82

Tablo 3.9. Orta Ticaret Okulları Ders Programı 83

Tablo 3.10. Ticaret Lisesinin İkinci Devresinin Haftalık Ders Programı 84
Tablo 3.11. 1933-1938 Yılları Arası Orta Ticaret Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayıları 85
Tablo 3.12. Kız Meslek Öğretmen Okulu Haftalık Ders Programı 88
Tablo 3.13. Erkek Meslek Öğretmen Okulu Ağaç İşleri ve Demir İşleri Şubesinin Ders Programları 89
Tablo 3.14. Ankara Müzik Öğretmen Okulu Ders Programı..... 90
Tablo 3.15. 1933-1938 Yılları Arası Öğretmen Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayıları. 91
Tablo 3.16. Ankara Tapu ve Kadastro Okulunun Şubelerinde Okutulan Dersler..... 99
..... 56

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Küreselleşen dünyada ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında etkili olan mesleki ve teknik eğitime yönelik hedef ve uygulamalar artarak çeşitlilik kazanmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin vazgeçilmezi ve temel unsuru eğitim, özellikle mesleki ve teknik eğitim, iş sahasında verimliliği artırmak ve kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak için atölyelerde uygulamalı yapılan bir eğitim modelidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında mesleki ve teknik öğretimde yapılan reformlar ve yabancı eğitim uzmanlarının görüş ve incelemeleri sonrası hazırladıkları raporlar okulların programını, milli eğitim teşkilatını ve sistemini, öğretmenlerin yetiştirilmesi, bütçeleri gibi konuları ele almıştır. Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanlar belirli bir plan ve program dahilinde mesleki ve teknik eğitime yönelik raporlar hazırlamışlardır. Özellikle Omer Buyse'nin hazırladığı "Teknik Öğretim Hakkında Rapor" İsmet İnönü Kız Enstitüsü'nün kurulmasını sağlamıştır. Türk Eğitim Tarihi alanında bilimsel çalışmalar yapıldığı halde mesleki ve teknik eğitime yönelik çalışmalar fazla değildir. Mevcut çalışmada TÜİK tarafından sistemli şekilde tutulan maarif istatistikleri ve ihsaiyat mecmuaları ekseninde Atatürk dönemi mesleki ve teknik eğitimi sayısal veriler, tablo ve grafiklerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Esas itibariyle çalışmada istatistiklerdeki okulların illere göre dağılımı ve sayıları, öğrenci-öğretmenlerin cinsiyetlere göre yaş grupları ve başarı durumu incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren eğitim ve öğretimin her alanında görüş ve incelemelerde bulunarak raporlar sunan, kurslar ve konferanslar düzenleyen, okulların mimarisini, nizamnamesini, kabul şartlarını hazırlayan yabancı eğitim uzmanlarının raporları eğitim tarihi açısından değerlidir. Mesleki ve teknik alanda Alfred Kühne'nin "Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporu" ve Omer Buyse'nin "Teknik Öğretim Hakkında Rapor"u, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin gelişimine katkı sağlayan Sadrettin Celal'in "Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya" ve Kemal Zaim (Sünel)'in "Mesleki Tedrisat Hakkında Muhtıra"sını bu hususta özellikle belirtmek gerekir. Araştırmamız bağlamında maarif istatistiklerinin mesleki ve teknik eğitim kısmındaki okul, öğrenci ve başarı durumunu grafik ve tablolarla

birlikte yorumlayıp değerlendirmeden önce mesleki ve teknik eğitimin tarihsel süreçteki yapısal değişikliklerini, örgütlenmesini, mesleki ve teknik alanda uzman raporlarını ifade etmeye çalıştık. Araştırmamızda mesleki ve teknik eğitim alanında alan yazınındaki araştırmalardan farklı olarak maarif yıllıklarındaki sistematik şekilde yer alan sayısal verileri yıllara göre tarayarak bazı çıkarımlarda bulunmaya çalıştık. Bu kapsamda okulların sayısı ve bulundukları iller, öğretmen ve öğrencilerin sayıları, yaş grupları, menşeleri, öğrencilerin başarı ve başarısızlık nedenleri gibi hususlar tablo ve grafiklerle ortaya konulmuş ve yorumlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın kapsamı Atatürk döneminde maarif yıllıkları temel alınarak mesleki ve teknik eğitimle sınırlıdır. Mesleki ve teknik eğitim ilk düzeydeki akşam sanat okulları, akşam ticaret okulları, biçki-dikiş kursları, ipekböcekçilik okulları, lisan dershanelerini ve diğer özel ve resmi nitelikli kursları kapsamaktadır. Orta düzeyde kız sanat okulları ve kız enstitüleri, erkek sanat okulları, orta ticaret okulları ile ticaret liseleri, orta ziraat-makinist okulları, meslek öğretmen okullarını belirtmek gerekir. Araştırma yöntemi olarak kaynak araştırması yapılarak literatür taranması sonrası bilgi kaynaklarına erişim sağlanmıştır. TÜİK'in eğitim verileri derlenmiş, sistematik hale getirilmiş ve diğer bilgi kaynakları (tezler, talim ve terbiye kurul kararları, tetkik eserler, süreli yayınlar) ile karşılaştırılarak bir metin oluşturma yoluna gidilmiştir.

1.4. Kaynaklar ve Araştırmalar

Mesleki ve teknik eğitime yönelik olarak ilk etapta Ebubekir ÇINAR'ın "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Mesleki ve Teknik Eğitim", Mustafa KILINÇ'ın daha sonra kitap halinde de yayınlanacak olan "Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi (1908-1986)" ve Zeki DİLEK'in "Atatürk Devri Zabıt Ceridelerinde Mesleki ve Teknik Eğitim" tezlerini belirtmek gerekir. Mesleki ve teknik okullara yönelik Elif Ekin AKŞİT'in Türk modernleşmesini cinsiyet temelinde ele alan çalışması "Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi"ni de ayrıca zikr etmekte fayda vardır.

Bunlarla beraber Sabri ORAN'ın orta sanat okulları ve erkek sanat enstitülerini içeren tez çalışması, daha sonra kitap olarak da yayınlanan eski bir

çalışmadır. Yine bu dönem ile ilgili Türkiye Okulları Kılavuzu ve Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı raporları Atatürk döneminin mesleki eğitimi için değerli eserlerdir.

Türkiye'ye davet sonucunda gelen yabancı uzmanların raporlarına araştırmada kaynak olarak atıfta bulunulmuştur. Devlet Basımevi tarafından yayınlanan ve Maarif Vekaleti Mecmuası'nın 31 Temmuz 1927 tarihli 3. sayısında yer alan Alfred Kühne'nin "Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporu", ve "Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri", Maarif Vekaleti Mecmuası'nın 13. sayısı ve 31 Ağustos 1927 tarihli Omer Buyse'nin "Teknik Öğretim Hakkında Rapor"u araştırmamız için önemlidir. Bu konuda raporların yanı sıra tez araştırmaları ve telif eserlerden de söz etmek gerekir. Savaş KARAGÖZ'ün "Cumhuriyet Dönemi Eğitimine Yön Veren Yerli ve Yabancı Uzman Raporları (1911-1927)" kitabı Cumhuriyet döneminde yabancı uzman raporlarına günümüz Türkçesiyle yer verirken, Macaristan, Fransa, İngiltere, Çekoslavakya gibi ülkelerin eğitim sistemini ve yerli uzman raporlarını da ele almıştır. Şaban ORTAK'ın "Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri" ve Mustafa SULUBULUT'un "Eğitim Alanında Türkiye'ye Davet Edilen Yabancı Uzmanlar (1923-1960)" adlı tezlerini de belirtmek gerekir.

1934-1935 İzmir Kız Enstitüsü Yıllığı, 1936-1937 İzmir Bölge Sanat Okulu Mezunlar Yıllığı, 1937-1938 Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu Mezunlar Yıllığında okuldaki öğretim ve idari personeli, okulun tarihçesini, öğrencilerin kaleminden şiir ve yazıları görmemiz için faydalı olmuştur. Talim ve Terbiye Kurul kararlarında mesleki ve teknik öğretime yönelik ders programlarını, biçki-dikiş kurslarının ve akşam sanat okullarının talimatnamelerini, yabancı uzmanlarla yapılan sözleşmeleri bulmak mümkün olmuştur. Bunlarla birlikte Resmi Gazete'de Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze uzanan süreçte mesleki ve teknik öğretime yönelik yayımlanan kanunlar da taranmıştır.

TÜİK'ten temin edilen Atatürk dönemine ait maarif yıllıkları ve ihsaiyyat mecmuaları araştırmanın temel kaynağıdır. Buralardaki sayısal veriler "Rakam ve Grafiklerle Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz", "Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim" ve "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Orta Dereceli Okullar" gibi çalışmalardan kontrol edilmiştir.

2. 1923-1932 ÖĞRETİM YILLARI ARASI MAARİF YILLIKLARINA GÖRE MESLEKİ - TEKNİK EĞİTİM

2.1. Cumhuriyetin Devraldığı Mesleki ve Teknik Öğretim Mirası

Mesleki ve teknik eğitim en geniş tanımıyla milli eğitim sisteminin bütünlüğü içerisinde sanayi, tarım ve hizmet sektörleriyle beraber her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin yönetimi, denetimi ve öğretiminin başarılı bir şekilde sürdürülmesi için planlanma, araştırma, geliştirme ve organize edilme çalışmalarının bütününü kapsamaktadır.[1] Temel iş hayatında ihtiyaç duyulan teknik ve kalifiye iş gücünü sağlamanın yanında, mesleki davranış kazandıran mesleki ve teknik eğitim çok yönlü kalkınmanın önemli araçlarındandır.[2]

Ulusal düzeyde eğitim sisteminin bütününe ve dolayısıyla mesleki ve teknik öğretime yön veren bazı üst sistemleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür: Ekonomik (kamu ve özel sektör, sanayi ve ticaret odaları, esnaf ve uluslararası kuruluşlar), sosyal (aile, din kurumları, sosyal kuruluşları vb.), siyasal (siyasi partiler, parlamento, hükümet, bakan, siyasi baskı grupları), kültürel (gelenek-görenek, sanat, edebiyat ve değer yargıları)[3]. Ulusal düzeydeki mesleki ve teknik eğitimin gelişimi başlangıç, kuruluş, yayılma ve ulusal nitelik kazanma evreleri olarak dört aşamalı bir gelişim çizgisi seyretmiştir. Gelişim aşaması Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'si olarak iki dönemde incelenmektedir. Bu iki dönem birbirini tamamlayıcı nitelikte olup, çağdaş Türk mesleki ve teknik eğitim sisteminin yapısını oluşturmaktadır. Osmanlı dönemi mesleki ve teknik öğretim faaliyetlerine bakıldığında net bir devlet politikasının izlenmediği, bu alandaki eğitimin daha çok yerel düzeyde ve bireysel girişimlerle sınırlı kaldığı söylenebilir. Bu dönemin başlıca gelişmelerini ayrıntılara girmeden yalnızca ana başlıklarıyla dört kısımda ifade etmek yeterli olacaktır:

1) Çıraklık ve lonca kuruluşları
2) Askeri alandaki çalışmalar
3) Sanayileşme girişimleri

---

[1] Cevat Alkan, vd., *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s. 4-5.
[2] Saim İlhan Sezgin, "Mehmet Rüştü Uzel, Mesleki ve Teknik Öğretimi Ulusal Seviyede Planlayıp Geliştiren Eğitimci (1891-1965)", *Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Eğitimde İz Bırakan Eğitimciler*, C. 1, Ed: Hıfzı Doğan, Eğitim Araştırmaları Derneği, Ankara 2012, s. 99.
[3] Cevat Alkan ve Hıfzı Doğan, "Mesleki ve Teknik Eğitim İçin Ana Plan Esasları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9/1, 1976, s. 42-43.

4) Mesleki ve teknik nitelikte sayılabilecek ilk açılan okullar[4]

Osmanlı Devleti'nin sona erdiği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu bir ortamda 1923-1924 eğitim-öğretim yılında 11-12 milyonluk nüfustan erkeklerin %10'u ve kadınların sadece %3'ü okuryazardır. Söz konusu yılda Türkiye'de 4.894 ilkokul, 72 ortaokul, 23 lise, 64 meslek okulu, 9 fakülte ve yüksekokul olmak üzere toplam 5.062 öğretim kurumu faaliyetini sürdürmektedir. Bu okullarda görevli olan öğretmen ve öğretim üyesi sayısı ise toplam 11.918'dir. İlkokullarda 341.941, ortaokullarda 5.905, liselerde 1.241, meslek okullarında 6.547 ve yükseköğretimde 2.914 olmak üzere toplam 358.548 öğrenci vardır. Bu dönemde eğitime genel bütçeden ayrılan payın oldukça düşük bir miktarda olduğunu görmekteyiz. 1923'te genel bütçe 105.929.911 lira olmasına karşın Milli Eğitim Bakanlığı'nın 3.033.003 liralık ödeneği mevcuttur.[5]

2.2. Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Öğretimde Yapısal Değişiklikler

1857 yılında Tanzimat döneminde Maarif-i Umumiye Nezareti adı altında Maarif Nazırlığı kurularak okullar genel olarak üç kısma ayrılmıştı. 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde ise okulların sınıflandırılması yapılırken teknik öğretime önem verilmemiş, yalnızca yüksek teknik öğretim Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri içerisine kısmen eklenmiştir. Mesleki ve teknik öğretim okullarına geniş yetki tanınması hususu 1888 yılındaki Sait Paşa layihasında da neticesiz kalmıştır. 1885-1913 yılları arasında Mekteb-i Sanayi olarak adlandırılan Islahhaneler mahalli komisyonun görüş ve direktifleri doğrultusunda idare edilmiştir. Okulların giderleri 1913 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu ile her ilin özel idare bütçelerinden sağlanmıştır. Her ilin sanat okullarının idaresi ve öğretimi için yerel esaslara göre geliştirilen yönetmelik ve programlar bir disiplin sağlasa da bölge hususiyetlerine göre eğitim-öğretim faaliyetleri yürütüldüğünden birlik sağlanamamıştır.[6]

3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu cumhuriyet döneminde milli eğitim açısından önemli kilometre taşlarından biridir. Söz konusu

---

[4] Cevat Alkan vd., *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, s. 32-33.
[5] Bahattin Demirtaş, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler, *Akademik Bakış*, 1/2, 2008, s. 156-157.
[6] Sabri Oran, *Erkek Orta Sanat Okulları ve Erkek Sanat Enstitüleri*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1952, s. 4-5.

kanunla Şeriyye ve Evkaf Vekâleti gibi özel vakıfların idaresindeki medreseler başta olmak üzere eğitim-öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bu gelişmeden hareketle illerce idare edilen ve giderleri özel idare bütçelerinden karşılanan sanat okullarının durumunu değiştirme gereği duyulmuştur.[7] Bu hususta yerli ve yabancı uzman görüşlerinin yanı sıra bilim kurulu ile resmi kuruluşların önerileri dikkate alınarak program ve öğretim süreleri farklı olan sanat okullarının Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı içine alınması sağlanmıştır.[8]

1927 yılına kadar meslek okulları il ve belediyeler tarafından açılabilmekteydi. İdari idare ve öğretim işlerini bizzat bu kurumlar yürüttüğünden okullar arasında öğretim-yönetim, program, ders araç-gereçleri, öğrenci kayıt-kabul şartları, idari-akademik personelin yeterlilikleri farklılıklar göstermekteydi. Belirli bir programa dayanmayan mesleki ve teknik eğitim sistemi Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu ekonomik ve endüstriyel gelişmeyi istenilen noktaya getiremezdi.[9] Mesleki ve teknik eğitimde ortak eğitim kararlarının tespiti için 26 Mayıs 1927 tarihli ve 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla askeri, sağlık ve yüksek ihtisas okullarıyla Maarif Teşkilatı Kanunun 4. maddesinde belirtilen meslek kursları dışında iller ve belediyeler tarafından hali hazırda açılan ya da açılacak meslek okullarının idaresi, öğretimi, öğretmenlerin tayini ve yetiştirilmesi Milli Eğitim Bakanlığı'nın emrine verilecektir.[10] Ancak Milli Eğitim Bakanlığı bu amaçlar doğrultusunda örgütlenemediğinden mesleki ve teknik okullara yönelik faaliyetlerin Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır.[11]

Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı içinde Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün kurulması[12] 10.06.1933 tarihli ve 2287 sayılı "Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun"la mümkün olmuştur. Merkez teşkilatı içerisindeki makam ve dairelerin görev ile yetkileri söz konusu kanunla yeniden düzenlenirken, 14. madde ile Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü

---

[7] Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1990, s. 64.
[8] Reşat Özalp ve Aydoğan Ataünal, *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, Talim ve Terbiye Kurulu-Milli Eğitim Şurası*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s. 40. Kanunun ayrıntılı maddeleri için ayrıca bkz. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, S. 1, 1 Mart 1925, s. 1.
[9] Cevat Alkan vd., *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, s. 60-61.
[10] *Resmi Gazete*, "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun", 9 Haziran 1927, S. 606, s. 1603-1604; Ayrıca bkz: *Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası*, 2/18, 15 Temmuz 1927, s. 4.
[11] Cevat Alkan vd., *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, s. 61.
[12] Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, s. 65.

kurulmuştur.[13] Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü daha sonraki yıllarda mesleki ve teknik eğitimi yaygınlaştırmak için ana gelişme ilke ve planlarını ortaya koymuştur.[14]

09.06.1937 tarihli ve 3225 sayılı kanun ile mesleki ve teknik eğitim Kültür Bakanlığı merkez teşkilatı içerisinde Meslek ve Teknik Öğretim Genel Direktörlüğü adıyla yeniden düzenlenmiştir.[15] Bundan kısa bir süre sonra ise 22.09.1941 tarihli ve 4113 sayılı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile yine bazı düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Buna göre Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki genel kapsamlı Müsteşarlığın yanında kurulan Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı mesleki ve teknik öğretim işlerinin sorumluluk ve denetimini üstlenirken, bu görevleri vekilden aldıkları talimat dairesinde vekil adına yapmaktadır. Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına doğrudan doğruya bağlı daireler ise şunlardı:

1. Meslekî ve Teknik Öğretim Teftiş Heyeti,
2. Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü,
3. Ticaret Öğretim Müdürlüğü,
4. Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü,
5. Meslekî ve Teknik Öğretim Yapı İşleri Müdürlüğü,
6. Meslekî ve Teknik Öğretim Teknik Büro Müdürlüğü,
7. Meslekî ve Teknik Öğretim Muamelât Şefliği.[16]

1960 yılında Bakanlık emriyle Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı Erkek Teknik, Kız Teknik ve Ticaret Öğretim Müdürlükleri Genel Müdürlük haline dönüştürülmüştür. 28.11.1960 tarihli ve 17668 sayılı Bakanlık emriyle "Mesleki ve Teknik Öğretim Etüt ve Planlama Dairesi, 26.02.1960 tarihli ve 7439 sayılı kanunla "Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü" kurulması önemli yapısal değişikliklerdir. 5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında gerçekleşen 7. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar uygulanmasa da mesleki ve teknik okul mezunlarının üniversiteye girebilmelerinin önünü açmıştır. 30. 10. 1964 tarih ve 59977 sayılı Bakanlık kararıyla "Mesleki ve

---

[13] *Resmi Gazete*, "Maarif Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun", 22 Haziran 1933, S. 2434, s. 2765-2766.
[14] Cevat Alkan, Hıfzı Doğan, İlhan Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, s. 61.
[15] *Resmi Gazete*, "Maarif Vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanuna bir madde eklenmesine ve mezkûr kanunun bazı maddelerini değiştiren 2773 sayılı kanunun birinci, beşinci ve sekizinci maddelerinde değişiklik yapılmasına dair kanun" 23. 06. 1937, S. 3638, s. 8351.
[16] *Resmi Gazete*, "Maarif Vekâleti Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri hakkındaki 2287 numaralı kanuna ek kanun", 25.09.1941, S. 4921, s. 1735-1736.

Teknik Öğretim Büro Müdürlüğü", "İşletme ve Donatım Genel Müdürlüğüne" "Ticaret Öğretim Genel Müdürlüğü" de 8.2.1965 tarihli ve 2446 sayılı Bakanlık kararıyla "Ticaret ve Turizm Genel Müdürlüğü" ne çevrilmiştir.[17]

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki ve teknik öğretim sistemi içerinde "Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu" ve "Mesleki ve Teknik Öğretim İl Danışma Kurulu" nun kurulmasına dair yönetmelik 5.11.1976 tarih ve 15754 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kurullar vasıtası ile endüstri, iş ve hizmetle ilgili istihdam alanlarında ihtiyaç, problem ve olanakları belirleyerek ülke ihtiyaçlarına uygun mesleki ve teknik öğretim politikası geliştirmeye yönelik teklif ve tedbirlerin bilim kuruluşları, iş ve hizmet alanlarının temsilcileriyle birlikte tespit etmek amaçlanmıştır.[18] Mesleki ve teknik öğretimin teşkilatlanması ve sanayi ile ilişkilerinde bir diğer gelişme 1978-1979 öğretim yılında 4 endüstri meslek lisesinde okul sanayi ortaklaşa (OSANOR) eğitim programları düzenlenerek iş hayatında istihdam edilecek insan gücü kaynağını yetiştirmede sanayi işbirliğine yönelinmiştir.[19]

Mesleki ve teknik eğitim günümüzde "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu"na göre Örgün Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları ve Yaygın Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları olmak üzere iki grupta incelenmektedir:

1. Örgün Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları
    - I. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
        - a. Anadolu Meslek Programı (AMP)
        - b. Anadolu Teknik Programı (ATP)
        - c. Ustalık Programı (MEMP)
    - II. Çok Programlı Anadolu Lisesi
        - a. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
        - b. Anadolu Lisesi
        - c. Anadolu İmam-Hatip Lisesi
        - d. Ustalık Programı (MEMP)
    - III. Mesleki Eğitim Merkezleri

---

[17] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi*, 2. bs., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1985, s. 260-261.

[18] *Resmi Gazete*, "Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları Yönetmeliği", 5.10.1976, S. 15754, s. 2.

[19] Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, s. 71.

a. Ustalık Programları

IV. Güzel Sanatlar Lisesi

V. Spor Liseleri

2. Yaygın Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları

a. Mesleki Açık Öğretim Liseleri (MAÖL)[20]

2.3. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Uzmanların Raporlarında Mesleki-Teknik Eğitim (1923-1938)

1923-1938 yılları arasında eğitimin değişik branşları olmak üzere çeşitli alanlarda yabancı uzmanlar ve öğretmenler Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu yıllarda bir taraftan alanında uzman ve dünya tarafından tanınan bu uzmanlar Türkiye'ye gelirken, diğer taraftan yurt dışına öğrenim görmek için öğrenciler ve alanında yetkinlik kazanmak isteyen öğretmenler gönderilmiştir.[21] Özellikle eğitimle ilgili alanlarda Türkiye'ye getirilen yabancı uzmanlar inceleme sonucunda önerilerini rapor halinde Bakanlığa sunma, konferans ve kurslar verme, öğretmenlik yapma, hem rapor verip, hem uygulama yapma gibi çeşitli hizmetlerde bulunmuşlardır.[22]

Türkiye'de 1920'lerin ikinci yarısında hayata geçirilmeye başlanan değişim ve dönüşüm hamlesine bağlı olarak sistem değişikliği gündeme gelince, diğer pek çok alanda olduğu gibi eğitim sistemi için de yabancı uzmanlar önemli hizmetler sunmuşlardır. Bu uzmanların görüşleri 1920'lerin sonlarından itibaren hayata geçirilmeye çalışılmışsa da önce 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve ardından da İkinci Dünya Savaşının getirdiği etkiler bu süreci olumsuz etkilemiştir.[23]

Yabancı uzman ve öğretmenlerin istekleri Milli Talim ve Terbiye Heyeti tarafından olumlu bulunarak Milli Eğitim Bakanlığı'na tavsiye edilmişse de 1929 yılından itibaren bu hususta seçici olmaya özen gösterilmiştir.[24] Nitekim İstanbul kız sanat mekteplerinde ücretli istihdam edilecek Mme. Jofredi'nin öğrenim düzeyi

---

[20] *Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü*, T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2018, s. 23 -24.
https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2020)

[21] İsmet Ergin, "Atatürk Dönemi Eğitim Sistemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/63, 2019, s. 818-819.

[22] Mustafa Şahin, "Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Eğitim Uzmanlarından Yararlanma", *Toplumsal Tarih*, 9/54, 1998, s. 13.

[23] Mustafa Şahin, "*Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)"*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1996, s. 76.

[24] Mustafa Şahin, *"Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)*", s. 64.

öğretmenlik açısından yetersiz görüldüğünden uzmana ihtiyaç duyulması durumunda Türk kadınları arasından öğretmenlik mesleğinde yetkinliği olanların istihdamı gerekli görülmüştür.[25] Yine meslek mektepleri için Belçika'dan getirtilen yabancı uzmanlar arasında yarar sağlamayan sekiz öğretmenin bir yıllık süreleri dolduktan sonra sözleşmeleri feshedilerek görevlerine son verilmiştir.[26]

Yabancı uzmanların devlet memuriyetinde istihdamı ve hangi koşullarda çalıştırılacağı konusu Cumhuriyet'in ilk yıllarında bazı tartışmalara da yol açmış ve bu yüzden konu Dîvân-ı Muhâsebât'a (Sayıştay) taşınmıştır. Dîvân-ı Muhâsebât'ta incelemeler sonrasında; devlet tarafından görülen lüzum gereği hizmete alınacak yabancı uzmanların özel koşullara tabi olacakları, yabancı uzman çalıştırılmasına ihtiyaç olup olmadığı devletin tüzel kişiliğini temsil eden en yüksek amirin takdirine bırakılmıştır.[27] 4.7.1934 tarih ve 2557 sayılı kanunla bağlı kurum ve okullarda istihdam edilecek yabancı uzman ve öğretmenlerle 3 yıllık sözleşme yapma yetkisi Maarif Vekâlet'ine tanınırken, gerekirse sürenin İcra Vekilleri Heyeti kararıyla 5 yıla çıkarılabileceğine karar verilmiştir.[28]

1927-1938 yılları arasında mesleki eğitim alanında Türkiye'ye 65 yabancı uzman ve yönetici gelmiştir. Bunların uzmanlık alanlarıyla birlikte sayılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Moda 6, biçki-dikiş 4, ev idaresi ve yemek pişirme 3, mesleki resim 2, yabancı dil 1, sıhhi tesisat 2, erkek terziliği 1, süsleme sanatları 3, ticari ilimler 1, marangozluk 10, demircilik 5, tesviyecilik 7, elektrik 2, dökümcülük 2, duvarcılık 10, mimar 2, yönetici 4.[29]

2.3.1. Alfred Kühne: Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporu

Türkiye'deki meslek okullarını incelemesi için Bakanlık John Dewey'in arkasından ünlü pedagog George Kerschensteiner'i davet etmiştir. Ancak George Kerschensteiner gelemediği için yerine Alman Ticaret Bakanlığı ileri gelenlerinden ve Berlin'deki büyük bir meslek okulunun kurucusu Dr. A. Kühne'yi önermiştir.[30]

---

[25] Talim ve Terbiye Kurul Kararı S. 40, 24.3.1929. Bundan sonraki dipnotlarda TTKB Kararları olarak kısaltılacaktır.
[26] TTKB Kararları, S. 118, 25.9.1929.
[27] Şaban Ortak, *Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri,* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Doktora Tezi, Erzurum 2014, s. 40; Ayrıca bzk. *Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası*, 3/27-28, 15 Mayıs 1928, s. 45-46.
[28] Şaban Ortak, *Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri*, s. 40.
[29] Şaban Ortak, *Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri*, s. 40.
[30] Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s.140.

1925 yılında Türkiye'ye gelen Kühne[31] İkdam gazetesine yaptığı açıklamada Ankara ve Eskişehir'deki meslek mekteplerini, İstanbul'daki kız-erkek "Hayat Mektepleri"ni ziyaret ederek gelişmekte olan Türkiye'nin her şeyden önce iş erbabı yetiştirerek ülke kalkınmasına hizmet edecek meslek mekteplerine ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Kühne'ye göre mektepler doğal gelişim çizgisinden ve gerçek uygulamalardan uzak adeta ilkel durumdadır. Ankara, Eskişehir meslek mektepleri ile İstanbul'daki "hayat mektepleri" ticaret ve ekonomi bilgisi itibariyle iyi durumdadır. Kühne, Almanya örneğini vererek Türkiye'deki meslek mekteplerinin ıslah ve gelişimi için ihtiyaçlarının karşılanması ve iyi bir program hazırlanması gerektiğini belirtmektedir[32]. Kühne Türkiye'de kaldığı süre sonunda daha çok mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir rapor hazırlamıştır.[33] Türkiye'de mesleki eğitimin gelişmesi hususunda hazırlanan bu rapor genel eğitim veren okullar, mesleki eğitim ve öğretimin örgütlenmesi ve sanat, ticaret, ev idaresi öğretimine yönelik görüş ve önerileriyle son olarak mesleki okulların idaresi konu başlıklarını içermektedir.[34]

Kühne raporunun sanat mektepleri kısmında çırak ve usta işçilerini yetiştiren kurumları inceledikten sonra yetersiz olan el sanatlarının ve sanatkârlarının yetiştirilmesine büyük önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Meslek okullarının ıslahının yanın sıra Ankara'daki meslek okulun yeniden kurularak araç-gereç eksikliklerinin giderilmesini, öğrenim süresinin ikinci senesinde teknoloji, mesleki resim, matematik derslerine önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca mesleklerinde etkin olan el sanatkârlarına kurslar açılmasını, gündüzlü öğrenciye açılacak özel kurslarla atölyelerde yatılı öğrenci ile birlikte ders gösterilmesi Kühne'nin önerileri arasındadır. Yine O'na göre Darüleytamlar el sanatkârlarını yetiştirmek hususunda sanat eğitiminin başlangıcı yapılmalı, İzmir sepetçilik okulunda olduğu gibi yeni bir çırak nesli yetiştirilmelidir.[35]

Demiryolları işletmesinde görevli elemanları yetiştiren İstanbul'daki Kondüktör Mektebi'ni gerçek bir meslek mektebi olarak gören A. Kühne, Sanayi-i

---

[31] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Meslek Mektepleri Mütehassısı Geldi", 7.10.1925, s. 2.
[32] *İkdam*, "Meslek Mekteplerinin Islah ve Tekemmülü İçin", 19.10.1925, s. 3.
[33] Filiz Meşeci Gıorgetti, "Erkek Cumhuriyet/Atatürk Dönemi Eğitim (1920-1938)", *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarih*i, Ed: Mustafa Gündüz, İdeal Kültür Yayıncılık, 2. bsk., İstanbul 2019, s. 140.
[34] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939, s. 1-17; Ayrıca raporun aynısı için bkz: *Maarif Vekâleti Mecmuası*, S. 3, 31 Temmuz 1927, s. 1-17.
[35] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, s. 8-10.

Nefise Mektebi Mimari Şubesi ile birleştirilmesi gerektiğini raporunda aktarmıştır. Türkiye'de uzman işçi, büro ve işletme gibi orta düzeydeki teknik görevlerde eleman yetiştiren Makine İnşaatı Mektebi'nin eksikliğini dile getiren Kühne, İstanbul Sanayi Mektebinde, Mühendis Mekteb-i Ali'sinde ve ordunun çırak atölyelerinde bu tarz kurumların gerekliliğini belirtir. Aksi takdirde demiryolları ve ordu atölyelerinde, sanayi mekteplerinde, darüleytamlarda öğrenim sonrası pratik olarak çalışacak öğrencilerin yabancı ülkelere gönderilmesi gerekmektedir. O'na göre mülga olan İzmir ve Ankara'daki Sanayi-i Nesciye (deri ve dokumacılık) meslek mektebi gibi özel mektebin kurulabilmesi için belirli bir gelişim safhasına ulaşmalıdır.[36]

Kühne'ye göre İstanbul Mühendis Mektebi Âlisi'ne "fen mektebi" eklenerek öğrenim süresinin altı yıldan dört yıla indirilmesi ve bir sene de atölyede uygulaması yapılması gerekmektedir. Bir lise diplomasına sahip olmayan öğrenci için de geçiş devresi olarak kurs uygulanmalıdır.[37]

Kühne raporunun ticaret öğrenimi kısmında görüş ve önerilerini şu şekilde aktarmıştır: İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlisi ile buna bağlı Ameli Ticaret Mektebi ve Yüksek Ticaret Mektebi'nin zengin ders araç-gereçleri, iyi bir ticaret müzesi ve yeterli sayıda yazı makineleri vardır. Galatasaray Yüksek Ticaret Mektebi gelişmiş olduğundan ders araç-gereçlerinden yararlanılabilir. Buna karşılık hayat mekteplerinin oyun bahçeleri, ders araç-gereçleri ve yazı makineleri yetersizdir. Yeterli bir bina ve öğretim için iyi bir tesisatın gerekliliğini raporunda aktaran Kühne, ticaret mekteplerinin gelişiminde öğretmenlerin doğru ve verimli bir şekilde yetiştirilmelerinin öneminden bahsetmiştir.[38]

Kühne'ye göre mesleki mektep idaresinin kurulmasında en doğru idare şeklini bulmaya yönelik hiçbir plan mevcut değildi. Hayat mektebi gibi münferit mekteplerin idaresinden sorumlu olan maarif vekili vilayetler tarafından idare edilen mekteplere yardımda bulunmuştu. Mütehassıs vekaletler kendi sahalarındaki ihtisas mekteplerinin gelişimi noktasında ilgilenmeliydi. Vilayetler meslek mekteplerini desteklemeliydi. İnşaat mektebi, makine inşaat mektebi ve mencusat mekteplerinin doğrudan doğruya vekâlet tarafından idare edilmesi daha uygundu. [39]

---

[36] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, s. 10-11.
[37] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, s. 12.
[38] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, s. 13-14.
[39] Alfred Kühne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, s. 16-17.

2.3.2. Omer Buyse: Teknik Öğretim Hakkında Rapor

Meslek mekteplerinin genişletilip ıslah edilmesi için Milli Eğitim Bakanı Necati Bey'in Belçika ve Danimarka'dan yabancı eğitim uzmanları getirtmesi[40] çalışmalarını döenmin gazetelerinden öğrenmekteyiz. Bu bağlamda "Umumî ve Âli Amerika Terbiye Usulleri" adıyla üç ciltlik kitabın yazarı Belçikalı İş Darülfünun'u onursal müdürü, öğretmen Doktor Omer Buyse davet edilmiştir.[41] Belçika'da umumi sanayi mekteplerini kuran Buyse ile Türkiye ve Belçika temsilciliği aracılığıyla sözleşme imzalanmıştır.[42] Buyse İstanbul'a geldiğinde memnun kaldığı Galatasaray Lisesi ve Sanayi Mektebinde incelemelerde bulunarak, gazetecilere Ankara'ya gittikten sonra planının netlik kazanacağını aktarmıştır.[43] Daha sonra incelemelerde bulunmak üzere Bursa, Adana, Konya, Eskişehir'e de hareket edecek olan Buyse'ye Yüksek Tedrisat Müdür Vekili Kemal Zaim Bey eşlik etmiştir.[44]

Omer Buyse Türkiye'de incelemelerde bulunduğu sırada mesleki eğitimle ilgili 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" 26 Mayıs 1927 tarihinde TBMM'nde kabul edilerek Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmişti.[45] 19 Haziran 1927 tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nin haberine göre Türkiye'deki meslek mekteplerini inceleme seyahatini tamamlayıp bölgenin ihtiyaçları çerçevesinde ekonomik ve sosyal şartları da dikkate alarak meslek okulları hakkındaki raporlarını peyderpey vekâlete vermesinin ardından genel rapor ve projelerini uygulamak üzere tekrar Türkiye'ye dönecektir.[46] Söz konusu raporda şu başlıklar yer alıyordu:

- Bir Mesai Programı Teklifi ve Esasâtın Tayini (İstanbul Raporu)
- Teknik Mektep ve Terbiyeye Mütedair Program ve Nizamname Layihası (Ankara Raporu)
- Kütahya'da Meslek Tedrisatı
- Konya'da Meslek Tedrisatı
- Adana'da Meslek Tedrisatı

---

[40] *Cumhuriyet*, "Maarif Vekâlet'inde Mühim Tedbirler Düşünülüyor", 9 Kasım 1926, s. 4.
[41] *İçtihad*, Halk Darülfünunu, Meslek Mekteplerini Tanzim ve Islah İçin Vekâletçe Danimarka, Belçika ve Almanya'dan Mütehasssılar Celbine Teşebbüs Olunmuştur", 1 Aralık 1926, s. 4179.
[42] *Cumhuriyet*, "Belçikalı Mütehassıs", 23 Ocak 1927, s. 3.
[43] *Cumhuriyet*, "Sanayi Mektepleri", 10 Nisan 1927, s. 2.
[44] *Vakit*, "Meslek Mektepleri", 9 Mayıs 1927, s. 2.
[45] Şaban Ortak, Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri, s. 197.
[46] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Meslek Mektepleri", 19 Haziran 1927, s. 2; Ayrıca aynı içerikli haber için bkz. *Milliyet*, "Meslek Mektepleri", 18 Temmuz 1927, s. 3.

- Mersin'de Meslek Tedrisatı
- Uşak'ta Meslek Tedrisatı
- İzmir'de Meslek Tedrisatı
- Aydın'da Meslek Tedrisatı
- İstanbul'da Meslek Tedrisatı
- Ankara'da Açılacak Meslek ve Ev İşleri Kursları
- Orta Ziraat Mektepleri
- Ziraat, Bağcılık, Meyve Bahçeleri Usulleri Hakkında Rapor
- Ordu'da Mesleki ve Umumi Tedrisat [47]

Raporun ilk kısmında mesleki ve teknik eğitime yönelik esaslar tespit edilerek bir çalışma programı yapılması istenmiştir. Mesleki ve teknik eğitim okulları 20-30 yıl öncesinin şartlarına göre idare edildiği gibi derslerinin içerikleri de yetersiz kalmaktadır. Okullar gelişen sanayinin gerisinde kaldığından o günün sanayisinin ihtiyacı olan dersler gösterilmemektedir. Ülkede geliştirilmesi gereken endüstri ve sanat dalları mesleki ve teknik eğitim veren okullarda branşlar halinde öğrenciye öğretilerek korunup geliştirilebilirdi. Meslek ve teknik okullar yine mesleki kurum ve kuruluşlardan faydalanmalı ve faydalanılan bu meslek sahipleri gerekirse okullarda öğretmen olmalıdır. Yeni okullar açılmalıdır. Okulların bölgenin içinde bulunduğu koşullara uygun gereksinimlerini karşılayacak bir programla teşkilatlanması yapılmalıdır. Mesleki ve teknik eğitimin amacı halka çalışmalarını verimli hale getirecek bilgiyi ve teknik yetenekleri geliştirmeye olanak vermektir. Bu tür okullar nezaret komisyonlarınca idare edilmelidir. Komisyon başkanı Maarif Vekâleti tarafından atanan memur olmalıdır. Komisyonda devletin görevlendirdiği memurların yanı sıra okullarda öğretimi yapılan mesleklerde çalışan ustalar olmalıdır.

Raporun ikinci kısmında ülkenin teknik ve ekonomik gelişimine katkı sağlamak için Ankara'da "Atatürk İş Üniversitesi" ve "İsmet İnönü Kız Enstitüsü" adında iki okul açılma önerisi vardır. "Atatürk İş Üniversitesi" kaliteli teknisyenler, kalifiye işçiler, meslek ve sanat okullarına öğretmenler istihdam edecek, "İsmet İnönü Kız Enstitüsü" ise kız öğrenciler için meslek eğitimi veren okul olacaktır.

[47] Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, s.143-144; Ayrıca bkz. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, S : 13, 31 Ağustos 1927, s. 1-294; Latin harflerine göre özet halindeki rapor için ayrıca bkz. Savaş Karagöz, *Cumhuriyet Dönemi Eğitimine Yön Veren Yerli ve Yabancı Uzman Raporları (1911-1927)*, Pegem Akademi Yayınları, 3. bs., Ankara 2020, s. 300-316.

Raporun diğer bölümlerinde şehirlerdeki meslek eğitimi incelenerek çeşitli öneriler sunulmuştur.[48] Raporda ayrıca halkın teknoloji ile tanışması için teknoloji müzelerinin kurulması ve teknolojik yenilikleri ilgililere tanıtan konferanslar düzenlenmesi, meslek okullarının sergiler düzenlenmesi, teknik kitapları içeren kütüphanelerin kurulması, işveren ve yetişmiş işçilere kısa süreli kurslar açılması, malzeme laboratuarları kurulması, MTÖ ile ilgili faaliyetleri ve gelişmeleri aktaracak "Teknik Öğretim Dergisi" çıkartılması önerileri arasındadır.[49]

Buyse'nin raporunda önemle altını çizdiği konulardan biri olan mesleki ve teknik okul öğretmeni yetiştirmek için diğer öğretmen okullarından ayrı teknik öğretmen okulları açılması fikri 1934 yılında uygulamaya geçirilmiştir. 1934'te Kız Teknik Öğretmen Okulu, 1937'de Erkek Teknik Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu okullar meslek okullarına öğretmen yetiştiren ilk ve Atatürk Dönemi için tek teknik öğretmen okulları olarak eğitim tarihinde yerini almıştır.[50]

2.3.3. Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri

1933-1934 yılları arasında Amerika'dan Türkiye'ye gelen bir heyet geniş ölçüde iktisadî bir inceleme yapmıştır. Heyet içerisinde Walker D. Hines. Brehon Somervell, O. F. Gardner, Edwin Walter Kemmerer, C. R. Whittlesey, W. L. Wright Jr, Bongt Wadsted, Goldthwaite H. Dorr, H . Alexsandre Smith ve Vaso Trivanovith yer almaktaydı.[51] Bu heyet tarafından hazırlanan raporlarda devlet sanayi, tekeller, döviz meselesi, paranın değeri, vergiler, nakliye ücretleri, büyük ve küçük ölçekli bankalar, devletçilik ve özel girişimler gibi konulara temas eden bölümlere yer verilmiştir.[52] Rapor ilk olarak "Türkiye'nin İktisadi Bakımdan Umumi Bir Tetkiki 1933-1934" başlığıyla altı cilt halinde yayınlanmıştır. Altıncı cildin ikinci bölümünde eğitime yer verilmiştir. Daha sonra Maarif Vekâleti 1939 yılında diğer bazı raporlarla beraber bunu "Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri" başlıkla

---

[48] Emine Özel, *Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2007, s. 105-106; Zafer Tangülü, Oğuzhan Karadeniz, Sinan Ateş, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Uzman Raporları (1924-1960)", *Turkish Studies*, 9/5, 2014, s. 1899-1900.

[49] Saim İlhan Sezgin, "Mehmet Rüştü Uzel, Mesleki ve Teknik Eğitimi Ulusal Seviyede Planlayıp Geliştiren Eğitimci (1891-1965)", *Cumhuriyet Dönemi Mesleki ve Teknik Eğitimde İz Bırakan Eğitimciler*, Ed. Hıfzı Doğan, C.1, Eğitim Araştırmalar Derneği, Ankara, 2012, s. 109.

[50] Emine Özel, *Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları*, s. 106-107.

[51] *Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri*, Maarif Vekilliği Yayınları, Devlet Basımevi, İstanbul 1939, s. 5.

[52] *Cumhuriyet*, "İktisat mütehassısları", 5 Ağustos 1934, s. 1.

yayınlanmıştır.[53] Rapor eğitimin durumu ve kademeleri, ilerleme hamleleri, halk terbiyesi, diğer meselelerle birlikte çözüm önerilerine yer vermekteydi.

Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında sanat mekteplerinin önemli olduğu belirtilen raporda, çeşitli sanatlarda standardı yükseltmek ve inşa edilecek fabrikalarda yetenekli işçileri yetiştirmek bu okulların görevi olarak tarif edilmiştir. Rapora göre sanat mekteplerinin sayısı arttırılarak Türk işçisinin el işçiliğindeki yeteneğini geliştirecek, işinde yarar sağlayacak ve kaliteyi arttıracak aletlerin kullanılması öğretilmelidir. Sanat mektepleri mezunlarının istihdamı konusunda yaşanan sıkıntılar ticaret odaları, Sümerbank gibi kuruluşlar ile sanat mekteplerinin işbirliği ile giderilebilmektedir. Savaştan önce iyi durumda olan Lületaşı sanayisi geliştirmeli ve Türkiye'de işletilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla Eskişehir'de bu cevheri işleme usul ve tekniğini öğretecek sanat mektebinin kurulması zorunludur. Güzel Sanatlar Akademisi mezunları bu mektebe öğretmen olarak atanarak ekonomik hayatın gelişimine yardımcı olabilirdi. Çünkü dünya pazarlarında rekabet edebilmek için ürünün iyi bir şekilde işlenmiş olması gerekir. Fabrikalarda mektep tesisi Sümerbank'ın sınai programının bir kısmını oluşturmalı, 250'den fazla işçi kullanan bütün fabrikalarda bu mekteplere yer verilmelidir. Bunların tesisi fabrikalara fazla yük getirmeyeceği gibi maarif bütçesi hafifletilecek, bütün fabrikalarda usta işçi yetiştirerek, Türk işlenmiş ürünlerinin gerek yurt içi gerek yurt dışında başarılı şekilde rekabet etmesi sağlanacaktır. Sınai eğitim ve öğretimin her safhasında ilk ihtiyaç Maarif ve İktisat Vekâletleri arasında sıkı işbirliğidir.[54]

Rapora göre tecrübeli bir tüccar sınıfının yetişmesi ticaret mekteplerinin kurulmasına bağlı olduğundan 14 milyon nüfusa sahip Türkiye'de beş ticaret mektebi bu ihtiyacı karşılamakta yetersizdir. Ankara Ticaret Lisesi seviyesinde mekteplerin kurulması on sene veya daha fazla süreceğinden yeni ticaret mektepleri binalarının kurulması yerine mevcutlarında günde 8 saat yerine 16 saat ders gösterilmeli, akşam ticaret mektepleri açılmalıdır. Orta öğretim programına ticaret dersleri ilave edilmesi de iyi bir kazanım olacaktır. Ticaret mektepleri kurulmasında gerekli olan masrafın genel eğitim bütçesi üzerindeki yükünü azaltacak bir diğer araç

---

[53] Mustafa Şahin, *"Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)*" s. 103-104.
[54] *Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri*, s. 22-23.

ise Ticaret Odaları ile Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü arasında ortaklık sağlamaktır.[55]

Raporda öğretmen ve öğretmen okulları kısmına da yer verilmiştir. Sayıları hızla artan okullara öğretmen yetiştirme meselesi son on senenin güç işlerinden biri olarak gösterilmektedir. Öğretmen okullarının sayılarının yanı sıra nitelikli eğitime de önem verilmesinin belirtildiği raporda eksiklikleri olduğundan kapatılan köy öğretmen okulları yerine başka bir okul açılması gerektiği ifade edilmiştir. Okullarda donanım ve öğretmenlerin morali en önemli iki husustur. Köy okullarında bütçe darlığından okuma ve yazmada etkili araç-gereç sıkıntısı mevcuttur ve mali kaynak sağlanmalıdır. Hayati öneme sahip olan öğretmenlerin moral durumuna yeterli önem verilmemiştir. Etkili bir eğitimin şartlarından biri de öğretme şevk ve hevesinde olan, yaptığı işte güveni bulunan ve çabaları takdir gören öğretmenlere sahip olmaktan geçmektedir. Köy öğretmeni yalnız gezici kütüphaneden yararlanmaktadır. Türk eğitim sisteminin bu asıl ögesine daha özenle bakılması akılcı bir davranış olur. Öğretmenin moralini yükseltmek için az masraflı birçok çareler vardır ve bu sorunun önemi kavranarak hemen harekete geçilmelidir. Bu amacı gerçekleştirmek için en ucuz ve etkili çare belki de köy öğretmen ve müfettişleri için onların yazılarını içeren dergi çıkarmaktır. Ücra bölgelerde kalan öğretmenlerin karşılaştıkları meselelerden doğan tecrübeleri içeren aylık derginin yayınlanması öğretmenleri özendirici ve diğer öğretmenlere yol gösterici bir araç olacaktır. Bu dergide diğer bakan ve yüksek memurların yazacakları makalelerle merkezin takip edeceği siyasetten öğretmenlerin bilgileri olacaktır. Öğretmen maaşları son derece az olduğundan dergi Bakanlık tarafından parasız dağıtılmalıdır. Biraz masraflı olmakla birlikte öğretmenlerin öğrenime devam etmelerini sağlayan bir diğer adım hizmet içi eğitim niteliğinde köy öğretmenlerinin yaz kamplarında senenin iki-üç haftasında bir araya gelmelerine imkan sağlamaktır.

Raporda öğretmenlerin moralini bozan bir diğer etkenin konut meselesi olduğu belirtilmektedir. Masraflı da olsa yerinde olan karar köy öğretmenine köye model oluşturacak ve yüksek bir hayat standardı sağlayan ev verilmesidir. Şehirlerde öğretmen dernek ve kulüpleri kurulması öğretmenler arasında sıkı birlik ve arkadaşlık sağlayacaktır. Köylere gönderilecek öğretmenleri uzman bir çiftçi yapmak amaçlanmasa da köylü ve köy hayatı ile özdeşleştirmek için genel tarım derslerini

[55] *Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri*, s. 24-25.

öğretmek faydalı olacaktır. Tarımla uğraşacak bir cemaat içine gönderilecek öğretmenin hastalıklarla mücadelede sağlığını koruma konularında öğreneceği başlangıç düzeyindeki bilgi yoğun şekilde iki senede elde edilecek yarım yamalak bilgilerden daha yararlı olacaktır. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti tarafından verilmesi gereken bu bilgilerin köy alanlarındaki doktor eksikliği yüzünden öğretmenler tarafından verilmesi söz konusu vekâletin iş yükünü hafifletmiş olur. Meslek mekteplerine duyulan acil ihtiyaç ve sanat işlerinin ilkokullarda başlaması hakkındaki öneriden dolayı sanat ve meslek mektepleri için yeterli miktarda öğretmen yetiştirilmesi dikkate alınması gereken bir meseledir.[56]

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime yönelik sorunlara çok yönlü çözüm önerileri sunmak amacıyla pek çok yabancı uzman çağrılmıştır. Türk eğitim sistemini etkileyen raporların her biri farklı alanlardaki uzmanların incelemelerine dayanmıştır. Bunlardan biri de 1924'te Türkiye'ye gelerek incelemeler sonrası iki rapor hazırlayan ABD Columbia Üniversitesi Profesörü John Dewey'dir. 1926 yılında Almanya Leipzig Pedagoji Enstitüsü'nde İsmail Hakkı Tonguç'un hocası Oskar Frey okul müzesi, sergiler, konferanslar, iş mektebi ve tedrisatı hakkında raporlar yazarak kurslar vermiştir. 1926 ve 1936 ilkokul programında ve öğretmen eğitiminde raporlarda geçen aktif öğrenme, hayata yakın eğitim, eğitimde iş ilkesi gibi konular Mustafa Necati ve İsmail Hakkı Tonguç tarafından büyük ölçüde uygulanmaya çalışılmıştır. Viyana Üniversitesi'nden hükümetin daveti üzerine 1927 yılında gelen Ernest Egli ise okul binaları hakkında rapor yazarak okul bina plan ve esaslarını hazırlamış ve uygulamaları yakinen takip etmiştir. Ağustos 1927'de Maarif Vekili Necati Bey tamim yayınlayarak okulların bu plana bağlı kalınarak yapılmasını kararlaştırmıştır. Alman Tarım Enstitüsü'nden 1927'de gelen Geheimrat Regierungsrat Oldenburg'un Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile orta dereceli Ziraat Mekteplerinin kurulacakları yerin belirlenmesi, mevcut okulların ıslahı veya kapatılması konularında görüşleri alınmıştır. Raporu beğenilen Oldenburg'un bunu uygulaması için 1930 ortalarına kadar ıslah çalışmalarını sürdürmüştür. Albert Malche kapsamlı Darülfünun hakkında, 1926'da Leipzig Pedagoji Enstitüsü'nden gelen George Stiehler sanat terbiyesi üzerine raporlar yazmışlardır. 1934 yılında

[56] *Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri*, s. 15-17.

ABD'li Beryl Parker'in genel eğitim sistemi ve ilköğretim hakkında rapor yazdığını söylemek gerekir.[57]

Türkiye'de özellikle mesleki ve teknik eğitimin gelişimine katkı sağlayan yerli eğitim uzmanları Sadrettin Celal'in Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya (1926)[58] ve Kemal Zaim (Sünel)'in Mesleki Tedrisat Hakkında Muhtıra (1927)[59] adlı eserlerini de belirtmekte fayda vardır.

2.4. Sayılarla İlk Mesleki ve Teknik Öğretim

2.4.1. Akşam Sanat Okulları

Erkek akşam sanat okulları 1928-1929 eğitim-öğretim yılından itibaren fabrika ve atölye gibi istihdam alanlarında çalışan işçi personeline mesleki anlamda donanım kazandırmak, teknik yenilikleri öğretmek için ilkokul üzerinde kurulan okullardır.[60] Bu okullar öğrencinin seviye ve ihtiyaçları çerçevesinde marangozluk, tesviyecilik, demircilik, elektrikçilik gibi değişen sanat şubeleri programlarını uygulamaktadır. 45 yaşına kadar her öğrencinin devam edeceği bu okulların öğrenim süresi üç yıldır.[61] Her sanat şubesinde atölye öğretimi ile birlikte devam eden öğrencilerine mesleki resim ve meslek teknolojisi dersleri gösterilmektedir. Genel kültür açısından yetersizliği olan öğrencilere ise basit düzeyde aritmetik, geometri, yurt bilgisi ve Türkçe dersleri öğretilmektedir. Öğretim erkek sanat enstitülerindeki gibi ekim ayının biri ve mayıs ayının otuzuncu günü arası verilmektedir. İkinci sınıf sonunda sınıf geçenler mümeyyizler önünde her dersin bitirme sınavına girerek başarılı olduklarında diplomalarını almaya hak kazanmaktadırlar.[62]

Cumhuriyet Türkiye'si genç kızlara "inkılâbın ideallerini" yaşatacak ileri düzeyde eğitim-öğretimi kız sanat enstitülerinde sağlarken, yetişkin kadınları yeni kurulan devletin gereği olan yeni kültür ve ilerleme tarzı olan inkılâp anlayışıyla

---

[57] Filiz Meşeci Gıorgetti, "Erkek Cumhuriyet/Atatürk Dönemi Eğitim (1920-1938)", s. 139-140.
[58] Ayrıntılı bilgi için bzk: Sadrettin Celal Antel, *Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya (1926*), Yay. Haz.: Dr. Niyazi Altunya, Ankara 2019; Ayrıntılı bilgi için bkz. *Maarif Vekâleti Mecmuası*: S: 7, 1 Mayıs 1926, s. 135-246.
[59] Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Zaim, *Mesleki Tedrisat Hakkında Muhtıra*, Devlet Matbaası, İstanbul, , 1927; Ayrıca bkz: *Maarif Vekâleti Mecmuası*, 31 Mart 1928, S: 15, s. 439-451. Maarif Vekâleti mecmuasında yayınlanan bu rapor eksiktir. Ayrıca bkz. Ümit Polat, Savaş Karagöz, "Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi Mesleki ve Teknik Eğitimin Durumu Hakkında Bir Muhtıra, Kemal Zaim", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28/5, 2020, 2156-2164.
[60] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi*, s. 279.
[61] *Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi*, 21 Mayıs 1938, Devlet Basımevi, Ankara 1938, s. 71.
[62] *Erkek Teknik Öğretim*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1949, s. 97.

yetiştirmek için akşam kız sanat okullarını açmıştır.[63] Bu okulların amacı öğrenim çağında olup, ancak öğrenim imkânından yararlanamayan ya da öğrenim çağını geçiren genç kız ve hanımların iyi bir anne, ev kadını ve mesleklerine yönelik her türlü fikir, bilgi üreten vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaktır. Öğrenim süresi sanat şubesine göre değişmekle birlikte çoğu kız enstitüsü binalarında faaliyet göstermiştir.[64] Ayrıca enstitülerin adeta bir markası haline gelen Akşit'in ifadesiyle ortalama 12 alt sınıf genç kadından oluşan enstitü atölyelerinde akşam okullarının işgücünden yararlanılmıştır.[65] Enstitülerde kurulan bu sipariş atölyelerinde dışarıya dikiş dikilerek mesleğe yönelik bilgi ve beceriler artırılmaktaydı. Sene sonunda öğrenimlerini tamamlayan öğrencilerin çalışmalarını tanıtabilmeleri için sene sonu sergileri düzenlenmekteydi.[66] Kız enstitüleri ve kız akşam sanat okullarının düzenledikleri sergi ve defilelerin yerli malı kullanımının teşvik edilmesi açısından da ayrıca önemli olduğunu ifade etmek gerekmektedir.[67] Bu kadar önemli bir işleve sahip olan akşam sanat okullarının 1928-1932 öğretim yılları arasındaki öğrenci ve öğretmen sayıları ilgili tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.1. 1928-1932 Öğretim Yılları Arası Akşam Sanat Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayılarının Dağılımı[68]

Yıllar	**Okul Sayısı**	**Öğretmen Sayısı**			**Öğrenci Sayısı**		
		E	K	**T**	E	K	**T**
1928-1929	10	33	23	**56**	291	177	**468**
1929-1930	7	16	28	**44**	231	325	**556**
1930-1931	7	16	34	**50**	153	294	**447**
1931-1932	9	18	30	**48**	173	621	**794**
1932-1933	9	16	31	**47**	98	779	**877**

[63] *Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi*, s. 41.
[64] *Rakam ve Grafiklerle Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973, s. 207.
[65] Elif E. Akşit, "Görünmezliğin Görünürlüğü ve Akşam Okulları", *Kebikeç*, S. 36, 2013, s. 180.
[66] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 249-250.
[67] Mine Demir, "Erken Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Okulların Sergi Düzenleme Geleneği: 1938 Yılı Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi Örneği", *Tarih ve Günce*, S: 7, 2020, s. 178.
[68] *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1923-1932 Maarif İstatistikleri*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1933, s. 60; *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1932-1933 Maarif İstatistikleri*, N:31, Devlet Matbaası, İstanbul 1934, s. 244.

1928-1929 öğretim yılında 10 akşam sanat okulunda 291 erkek, 177 kız toplam 468 öğrenci öğretim görürken, 23'ü kadın 56 öğretmen görev yapmıştır. İstatistiklerde Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, Kastamonu illerinde akşam sanat okullarının 1928-1929 öğretim yılında faaliyette olduğu, sonraki öğretim yıllarında çeşitli sebeplerle kapatıldığı görülmektedir. 1929-1930 öğretim yılında Ankara ve İstanbul'da öğretim faaliyetine başlayan akşam sanat okullarıyla birlikte 7 akşam sanat okulunda öğrenci sayısı önceki yıla göre artarak 325'i kız 556 olmuştur. Tabloda incelenerek yorumlanan öğretim yılları içerisinde 1930-1931 öğretim yılı 153'ü erkek toplam 447 ile en az öğrencisi olan yıl olurken, öğretmen sayılarında ciddi bir değişiklik olmamıştır.[69] 1931-1932 öğretim yılında Bursa Necatibey Kız Enstitüsüne bağlı akşam kız sanat okulu, 1932-1933 öğretim yılında İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü sepet çiçek kursunun eğitim-öğretim faaliyetine başladığını, İstanbul Selçuk Kız Akşam Sanat Okulunun 1931-1932 yılında kapatılarak 1932-1933 öğretim yılında İstanbul Kız Akşam Sanat Okulu olarak öğretime devam ettiğini istatistiklerden görmekteyiz. 1932-1933 öğretim yılında 5 akşam kız sanat okulu, 4 akşam erkek sanat okulunda kız öğrenci sayısının önceki yıllara göre büyük bir artış kaydettiğini belirtmek gerekir. Rakamlarla ifade edilecek olursa 98 erkek, 779 kız toplam 877 öğrenci öğretim görmüştür.[70] Söz konusu yılda 11 erkek, 38 kız öğrenci mezun olarak diploma almıştır.[71] Toplam görevli öğretmen sayısında önceki yıllara göre belirgin bir artış olmamakla birlikte 31'i kadın 47 öğretmen görev yapmıştır.[72]

2.4.2. Akşam Ticaret Okulları

Akşam Ticaret Okulları erkek ya da kız öğrencilere karma düzeyde eğitim-öğretim vermektedir. Okullar ticaret yerinde iş sahibi olmak ve ticaret işlerinde çalışanlardan genel ve ticari bilgi edinmelerini ve bilgi düzeylerini artırmalarını sağlamanın yanında, haberleşme, daktilo, steno, ticaret büro işleri, ticaret aritmetiği ve yabancı dil gibi kurslara devam etmek isteyenlere yöneliktir.[73] Akşam ticaret okullarının öğrenim süresi 2 yıl olup gündüzlü (nehari), yatısız ve ücretsizdir.[74]

---

[69] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 60.
[70] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 244.
[71] *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*, Yay. No: 517, Devleti İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1967, s. 86; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 244.
[72] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 244.
[73] Şevket Gedikoğlu, *Türkiye'de Yaygın Eğitim'den Çağdaş Halk Eğitimine*, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1991, s. 227.
[74] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, Devlet Basımevi, İstanbul 1936, s. 37.

Ticaret Kursları Talimatnamesinde kursların açılabilmesi için 20 öğrencinin başvurması, kurslara devam edebilmek için de Türk vatandaşı olmak, ilkokul mezunu ya da okur-yazar olmak, ticaretle meşgul olma, ticarethanelerde çalışma şartlarını taşıması geremektedir.[75]

Tablo 2.2. 1928-1932 Öğretim Yılları Arası Akşam Ticaret Okullarının Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Dağılımı[76]

Yıllar	**Okul Sayısı**	**Öğretmen Sayısı**			**Öğrenci Sayısı**		
		E	K	**T**	E	K	**T**
1928-1929	5	20	5	**25**	232	180	**412**
1929-1930	1	6	-	**6**	-	42	**42**
1930-1931	2	6	-	**6**	36	42	**78**
1931-1932	2	6	-	**6**	57	46	**103**
1932-1933	3	6	1	**7**	62	37	**99**

1928-1929 öğretim yılında akşam ticaret okullarında görevli öğretmen ve öğrenci sayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Adapazarı, İzmir, Samsun, Sivas ve Uşak illerindeki akşam ticaret okulunda 180'i kız olmak üzere toplam 412 öğrenci öğretim görmüştür.[77] 1929-1930 öğretim yılında faaliyette olan tek okul İzmir akşam ticaret okulunda 42 kız öğrenci öğretim görürken, 6 öğretmen görev yapmıştır. Akşam ticaret okullarının öğretmen ve öğrenci sayılarının yıllara göre azalmasının ve hatta okulların kapatılmasının nedenini çalışma koşullarında aramak gerekir.[78] Nitekim Talim ve Terbiye Kurul kararları incelendiğinde bazı akşam ticaret okullarının kaldırılması hakkında Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğünün Vekâlete gönderdiği 3003 sayılı ve 28.7.1929 tarihli yazıda ticaret okulları için meslek öğretmeni yetiştirmek üzere birçok gencin Avrupa'ya gönderildiği belirtilerek akşam ticaret okulları yerine geçmek üzere genel ve mesleki öğretim verecek Halk Dershanelerinin açılması talep edilmiştir. Yine aynı yazıda bu konuyla ilgili teşkilat

[75] *Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası*, 2/20, 15.09.1927, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s. 73.
[76] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 60; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 244.
[77] 1923-1933 Maarif İstatistiğine göre 1928-1929 öğretim yılında 26'sı erkek 31 öğretmen, 297'si erkek 477 öğrenci toplamı yanlıştır. İlgili yıldaki okul ve öğretmen sayıları yüksek gösterildiğinden tekrar incelenerek çıkan sonuç doğru olarak yazılmıştır.
[78] Şevket Gedikoğlu, *Türkiye'de Yaygın Eğitim'den Çağdaş Halk Eğitimine*, s. 228.

ve programların incelenip, Vekâlete proje hazırlamak üzere iki yetkili kişinin de Avrupa'ya gönderilmesi istenmiştir.[79]

Bu talepler hemen karşılanamamış olsa gerek ki 1930-1931 ders yılında Ankara Akşam Ticaret Okulu eğitime başlamıştır. O yıl söz konusu okulda 36 öğrenci öğretim görmüş ve 2 öğretmen görev yapmıştır. Ankara Akşam Ticaret Okulunun kuruluşu Talim ve Terbiye Kurul Kararlarına bakılırsa önceki yıllarda bu tür okullarda öğrenimlerine devam eden öğrencilerin uygulamalı eğitime ihtiyaç duymalarından kaynaklanmıştı. Tecrübe amaçlı bu proje okulu Belçikalı uzman M. Berten'in gözetim ve idaresinde açılmıştı.[80] Okulun talimatnamesine göre bu okul orta ticaret okuluna bağlı ve halkın ticari öğretimi için açılmış serbest kısımlarından biriydi. Öğrencinin seviyesi ve edinilmiş bilgileri dikkate alındığında A, B, C gibi çeşitli düzeylerde sınıflar açılmıştı. Okula girebilmek için öğrencinin okuma-yazma ve basit düzeyde dört işlem bilmesi yeterli olup, öğrenim süresi bir ders yılı idi.[81]

1931-1932 öğretim yılında Ankara'nın yanında İzmir'de de akşam ticaret okulu açılmış olup, bu okullarda 6 öğretmen görev yapmakta, 103 öğrenci öğrenim görmekteydi. 1932-1933 öğretim yılında Mersin'de de bir okul açılmış, akşam ticaret okullarında 62 erkek, 37 kız olmak üzere toplam 99 öğrenci öğretim görürken, 48 öğrenci mezun olmuştur. 1'i kadın 7 öğretmen görev yapmıştır.[82]

2.5. Sayılarla Orta Mesleki ve Teknik Eğitim

2.5.1. Erkek Orta Sanat Okulları

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren erkek sanat okulları ile sanat enstitülerinin esas nüvesini oluşturacak kurumların açılmaya başladığını görüyoruz. 1860 yılında Tuna Valisi Mithat Paşa'nın Niş'te "ıslahhane" adıyla erkeklere yönelik sanat okulu kurması üzerine bir kısım valiler de kendi vilayetlerinde bir nevi sanat okulları açmışlardır. Vilayetlerde oluşturulan komisyonların marifeti ile idare edilen okullarda öğrencilere çuhacılık, mürettiplik, litografluk, kunduracılık, terzilik, debbağlık, külahcılık vb. sanat şubelerinde öğretim yapılmaktaydı.

II. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde bazı okullardaki sanat şubelerine demircilik, marangozluk, dökümcülük, modelcilik gibi sanatlar eklenerek, hem el

---

[79] TTKB Kararı, S. 96, 30.7.1929.
[80] TTKB Kararı, S. 114, 14.11.1929.
[81] TTKB Kararı, S. 201, 26.11.1930 .
[82] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 244.

sanatlarında çalışacak sanatkârlar yetiştirilmiş, hem de mevcut fabrikaların teknik eleman ihtiyacı karşılanmıştır. 1913 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun yayınlanmasıyla okulların masrafları illerin bütçelerinden sağlandığından söz konusu okulların daha disiplinli çalışmaya başladığı görülmüştür. Yalnız illerce düzlenen programlardaki farklılık nedeniyle okullar arasında mesleki öğretimde bir bütünlük olmadığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonraki yıllarda sanat okulları savaş koşulları ve bakımsızlık yüzünden kapatılmıştır.[83]

Cumhuriyetin ilk çeyreğinde Türkiye'de serbest çalışan küçük sanat sahipleri ile fabrika ve atölye gibi istihdam alanlarında çalışanların büyük kısmının çıraklıktan, çok az bir kısmının ise askeri ve sivil okullardan yetiştiği görülmektedir. İşte serbest çalışan ve mesleki öğrenimi olmayan küçük sanat sahiplerinin yerine bu gibi yerlere orta sanat okullarında genel ve mesleki öğrenim görmüş ustaların zamanla ve aşamalı olarak geçmeleri gerekli görülmüştür.[84] Cumhuriyet'in ilanı sonrası orta sanat okulları ikisi ihzari ve üçü tali olmak üzere beş sınıf üzerine kurulmuştur. Öğleden önce nazari tedrisat, öğleden sonra uygulamalı eğitim yapılmaktadır. Tali birinci sınıftan itibaren çeşitli şubelere ayrılan öğrenciler bölgenin ihtiyaçları çerçevesinde şu sanat şubelerini seçmektedir[85]: Ağaç işleri grubu : 1. Dülgerlik (marangoz, mobilyacılık), 2. Arabacılık 3. Sınai modelcilik. Demir işleri grubu: 1. Bina ve araba çilingirliği, küçük inşaat, sobacılık, 2. Demir ve bakır kapçılığı, dökümcülük. Elektrik grubu: 1. Elektrik tesisatı, Sıhhat tesisatı 1. Su, buhar, gaz tesisatı. Tezyini sanatlar: 1. Boyacılık, nakkaşlık.

1923-1924 eğitim-öğretim yılında Edirne, İzmir, İstanbul, Adana, Ankara, Bursa, Sivas, Kastamonu, Konya ve Bolu olmak üzere il özel idarelerine bağlı 10 erkek sanayi okulunda 976 öğrenci öğretim görürken, 157 öğretmen görev yapmıştır.[86] Diploma alarak mezun olan sayısı ise 103'tür.[87] 1925-1926 öğretim yılında 9 erkek sanayi okulunda 1.096 öğrenci öğrenim görürken, 173 öğretmen görev yapmıştır.[88] Sınavlar ile birlikte mezun sayısı da önceki yıllara göre artarak

---

[83] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Orta Dereceli Okullar,* Maarif Basımevi, Ankara 1956, s. 49-50.
[84] *Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1939, s. 5-6.
[85] *Vakit*, "Mekteplere nasıl girilir?", 5 Eylül 1929, s. 3.
[86] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası,* Matbaa-i Amire, İstanbul, 1341, s. 86.
[87] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 86- 87.
[88] *Maarif Vekâleti 1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası,* Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s.254. 1925-1926 öğretim yılına ait ihsaiyyat mecmuası ile 1923-1932 öğretim yılı maarif istatistiğinde erkek sanat okullarının öğrenci ve öğretmen sayıları farklılık gösterdiğinden doğru bir değerlendirme yapılamamıştır.

189 olmuştur.[89] 1926-1927 öğretim yılında ise özel idarelere bağlı okul sayısı 8'e düşerken, bu okullarda toplam 935 öğrenci mevcuttur. Sınav aşamasında toplam 189 öğrencinin 162'si diploma alarak mezun olmuştur.[90] Söz konusu yılda bu okullarda görevli 81 erkek öğretmenin 76'sı asıl, 2'si vekil, 3'ü münhaldir.[91]

1927 yılında öğretim süreleri ve programları birbirinden farklılık gösteren sanat okulları ilkokula dayalı beş yıllık birer meslek okuluna çevrilmiştir. Bu şkilde okulların Maarif Vekâletince (Milli Eğitim Bakanlığı) hazırlanan öğretim programları uygulanmaya başlanmış ve doğal olarak okullar arasında birlik sağlanmıştır.[92]

---

[89] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.254-255.

[90] *T. C. Maarif Vekâleti 1926-1927 İstatistik Yıllığı*, C:4, Devlet Matbaası, 1929, s.182. 1926-1927 öğretim yılı istatistik yıllığı sanat okullarının öğretmen ve öğrenci sayıları ile 1923-1932 maarif istatistiği sanat okullarının sayıları birbirinden farklılık gösterdiğinden doğru bir değerlendirme yapılamamıştır.

[91] *1926-1927 İstatistik Yıllığı*, s.180.

[92] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim Orta Dereceli Okullar*, s. 50. İlkokula dayalı bütün halinde beş yıllık öğrenim süresi olan okulların ara sınıflarından ayrılarak çalışacak olanların durumunu ıslah etmek ve pratik işçileri kısa sürede iş sahasına hazırlamak için sanat okulları iki kısma ayrılmıştır. Bkz. Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim Orta Dereceli Okullar*, s. 50. Erkek Sanat Okullarından beş yıllık öğrenim programı uygulayanlara Erkek Sanat Enstitüsü, üç yıllık öğrenim programını uygulayanlara Orta Erkek Sanat Okulu denilmektedir. Ülkenin coğrafi ve ekonomik yapısı göz önüne alındığında büyük il merkezlerinde ve endüstriyel bakımdan önemli büyük şehir ve kasabalarda Erkek Sanat Enstitüleri, küçük şehir ve kasabalarda Orta Erkek Sanat Okulları açılmaktadır. Her iki çeşit sanat okullarında öğretim programları ve öğrencilerin sınıflara dağıtımında öğrencilerin yarısının mesleki ve genel teorik dersleri işlerken diğer yarısının atölyelerde ameli ve pratik olarak kendi şubesiyle ilgili gerekli donanımı kazanmalarının sağlanması düzenin mükemmel şekilde işlediğini göstermektedir. Bkz. Sabri Oran, *Erkek Orta Sanat Okulları ve Erkek Sanat Enstitüleri*, s. 10-11. 1941-1942 öğretim yılından itibaren iki devreye ayrılan sanat okullarının orta kısımları 1960 yılından sonra klasik ortaokul müfredat programını uygulamıştır. Orta kısımlarına ilkokul mezunları, enstitü kısımlarına orta sanatları bitiren ve klasik ortaokul mezunları kabul edilmektedir. 1960 yılına kadar klasik ortaokullardan gelenler için özel sınıflar mevcutken orta sanatlar klasik ortaokul müfredat programını uygulamaya başlayınca özel sınıflar asıl sınıflarla birleştirilmiştir. Bkz. *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*, s. 19.

Tablo 2.3. Milli Eğitim Bakanlığı' na Bağlanan Erkek Sanat Okullarının 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı ve Başarı Durumları[93]

Seneler	Okullar	Öğrenci sayısı					**Toplam**	Öğretim şekli			**Mezun**
		Sınıf 1	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	Sınıf 5		Gündüz	Yatılı		
									Ücretli	Ücretsiz	
1927-1928	Ankara Erkek Sanat Okulu	25	23	34	-	-	**82**	9	23	50	**-**
1928-1929		36	27	16	31	-	**110**	8	5	97	**-**
1929-1930		41	25	22	13	30	**131**	9	-	122	**30**
1930-1931		39	39	22	16	29	**145**	-	-	145	**25**
1931-1932		65	52	36	28	16	**197**	18	2	177	**16**
1932-1933		50	48	27	34	30	**189**	15	-	174	**30**
1927-1928	Ankara İnşaat Usta Okulu	-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**
1928-1929		-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**
1929-1930		-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**
1930-1931		-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**
1931-1932		-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**
1932-1933		40	43	-	-	-	**73**	-	73	-	
1927-1928	Aydın Erkek Sanat Okulu	47	-	18	52	-	**117**	23	8	86	**-**
1928-1929		72	34	20	-	-	**126**	11	8	107	**-**
1929-1930		41	65	32	-	-	**138**	3	-	135	**-**
1930-1931		52	44	34	19	-	**149**	-	-	149	**-**
1931-1932		47	42	38	30	29	**186**	-	-	186	**28**
1932-1933		47	39	41	30	33	**190**	1	-	189	**31**
1927-1928	İstanbul Erkek Sanat Okulu	74	-	37	51	40	**202**	18	40	144	**29**
1928-1929		69	57	34	51	-	**211**	8	55	148	**-**
1929-1930		56	59	53	30	-	**198**	3	-	195	**-**
1930-1931		60	56	42	42	-	**200**	6	39	155	**-**
1931-1932		92	51	45	36	45	**269**	10	38	221	**38**
1932-1933		68	66	48	39	28	**249**	12	18	219	**34**
1927-1928	İzmir Erkek Sanat Okulu	34	33	45	58	43	**213**	20	94	99	**38**
1928-1929		75	22	25	47	34	**203**	29	77	97	**34**
1929-1930		120	40	18	19	41	**238**	9	-	229	**41**
1930-1931		95	68	25	20	15	**223**	17	63	143	**15**
1931-1932		61	79	42	24	19	**225**	25	38	162	**15**
1932-1933		50	55	63	33	24	**225**	20	16	189	**23**
1927-1928	Bursa Erkek Sanat Okulu	89	-	43	27	10	**169**	11	9	149	**10**
1928-1929		26	36	14	27	17	**120**	9	13	98	**17**
1929-1930		67	24	33	13	27	**164**	21	-	143	**24**
1930-1931		68	45	17	28	6	**164**	32	29	103	**6**

[93] *1923-1932 Maarif İstatistikler*i, s. 57-58; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 228, 230-231.

Tablo 2.3. (devam)

1931-1932		53	43	37	10	34	**177**	23	19	135	**30**
1932-1933		53	45	44	30	7	**179**	24	11	144	**7**
1927-1928	Diyarbakır Erkek Sanat Okulu	29	-	-	-	21	**50**	1	-	49	**14**
1928-1929		64	-	-	-	-	**64**	-	-	64	**-**
1929-1930		27	58	-	-	-	**85**	-	-	85	**-**
1930-1931		22	-	24	51	-	**97**	-	-	97	**-**
1931-1932		24	-	18	34	-	**76**	-	-	76	**-**
1932-1933		-	26	30	19	-	**75**	-	-	75	**-**
1927-1928	Kastamonu Erkek Sanat Okulu	19	19	23	17	-	**78**		4	74	**-**
1928-1929		23	18	13	21	-	**75**		4	71	**-**
1929-1930		15	12	15	15	13	**70**		-	70	**12**
1930-1931		23	17	7	13	16	**76**		-	76	**16**
1931-1932		19	24	8	7	12	**70**		-	70	**12**
1932-1933		8	7	35	20	22	**92**	2	-	90	**18**
1927-1928	Konya Erkek Sanat Okulu	47	-	30	24	30	**131**	32	16	83	**30**
1928-1929		47	34	5	27	20	**133**	50	21	62	**20**
1929-1930		49	50	20	5	25	**149**	72	-	77	**25**
1930-1931		46	32	31	20	5	**134**	65	15	54	**5**
1931-1932		31	36	29	30	14	**140**	60	3	77	**14**
1932-1933		43	31	31	20	29	**154**	47	2	105	**15**
1927-1928	Edirne Erkek Sanat Okulu	22	16	-	-	-	**38**	-	21	17	**-**
1928-1929		27	24	13	-	-	**64**	2	1	61	**-**
1929-1930		45	27	12	23	-	**107**	6	-	101	**-**
1930-1931		-	39	25	22	12	**98**	-	-	98	**12**
1931-1932		41	-	39	23	-	**103**	10	1	92	**-**
1932-1933		39	37	-	34	27	**137**	13	4	120	**25**

Tablodaki istatistiki verilere bakıldığında 1927-1928 öğretim yılında Türkiye'de Ankara, Aydın, İstanbul, İzmir, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Kastamonu, Konya illerinde olmak üzere toplam 9 erkek sanat okulu mevcut olup, buralarda 1080 öğrenci öğretim görmekteydi.[94] Öğrencilerin 931'i yani %86.2'lik oranı yatılı iken, 149'u gündüzlü olarak öğrenimine devam etmiştir.[95] Söz konusu yılda İzmir Erkek Sanat Okulu 213 öğrenci ile en yüksek, Edirne Erkek Sanat Okulu 38 öğrenci ile en az kapasiteli sanat okulu olmuştur. O yıl okullardan 135 öğrenci mezun olmuştur. Bir sonraki eğitim yılında bu sanat okullarında 1125 öğrenci öğretim görürken, mezun öğrenci sayısı bir önceki yıla göre azalmış, istatistiklere 71 olarak yansımıştır.

[94] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 57; *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*, s. 36, 42.
[95] *Rakam, Grafik ve Şemalarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim*, İnsangücü Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 1965, s. 77.

1929-1930 öğretim yılında ise erkek sanat okullarında 1280 öğrenci öğretim görürken, 132 öğrencinin mezun olması sayılarda bir önceki yıla göre artış olduğunu göstermektedir.[96] 1930-1931 öğretim yılına gelindiğinde okul ve öğrenci sayılarında önemli değişiklik yok iken, mezun öğrencilerin sayısında (79) bir düşüş görülmüştür. 1931-1932 öğretim yılında bu okullardaki öğrenci sayısı 1443, mezun olan öğrenci sayısı 153 olması bu süreçte okullara yönelik ilgiyi arttırmaya yönelik alınan karar ve uygulamaların olumlu etkilerini göstermektedir. Bir sonraki eğitim öğretim yılında mevcut erkek sanat okullarına 73 öğreci ile eğitime başlayan Ankara İnşaat Okulunun katılımı ile toplam okul adedi 9'a yükselmiştir. 1932-1933 Öğretim yılında erkek sanat okullarındaki öğrenci sayısı 1563 olurken, yıl sonunda 183 öğrenci mezun olmuştur.[97]

Tablo 2.4. 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Erkek Sanat Okullarının Öğretmen Sayılarına ve Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı[98]

Yılları	**Öğretmenlerin Eğitim Durumları**								
	Türk - Yabancı	**Yabancı Yüksek**	**Türk Yüksek**	**Üniversite**	**Lise**	**Orta**	**Öğretmen Okul.**	**Diğer Okullar**	**Toplam**
1927-1928	3	10	31	-	6	2	15	133	**200**
1928-1929	5	6	16	12	6	5	8	93	**151**
1929-1930	9	10	30	11	8	47	12	50	**177**
1930-1931	14	21	30	12	9	43	15	55	**199**
1931-1932	2	24	28	17	8	49	2	52	**182**
1932-1933	4	17	23	13	9	14	45	33	**158**

Tablodaki erkek sanat okullarında görev alan öğretmenler ve menşeleri incelendiğinde toplam dağılımlarda dalgalanmalar görülmektedir. 1927-1928 öğretim yılında erkek sanat okullarında 200 öğretmen görev alırken, 1928-1929 öğretim yılında bu sayı hızla düşerek 151 olmuştur. Diğer okullardan mezun olanların sayıları yüksek, Türk ve Avrupa yüksek okullarından mezun öğretmen sayısı düşükken, en belirgin dalgalanmaların öğretmen okullarından mezun olan öğremenlerde olduğu görülmektedir.

[96] TTKB Kararı, S. 156, 25.10.1930.
[97] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 230.
[98] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 90; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 237.

2.5.2. Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri

İlk kız sanat okulu "Islahhane" adıyla 1864 yılında Osmanlı Devleti'nin sınırları dâhilindeki Rusçuk'ta açılmıştır. Balkanlardaki Türk ordusunun giyim ihtiyacı için Tuna Valisi Mithat Paşa Rusçuk'ta dokuma fabrikası kurarak, fabrikalarda istihdam edilmek üzere öksüz çocukları toplayıp ilk kız ıslahhanesini böylelikle kurmuştur.[99] Kuruluşundan kısa süre içerisinde kapanacak olan kurum yerine[100] 1869 yılında Tophane-i Amire idaresinde İstanbul Yedikule'deki fabrikalarda istihdam edilmek ve askeri birliklere sargı bezi dikerek elbise, çamaşır üretmek üzere ikinci kez Kız Sanayi Okulu açılmıştır.[101] 1886 yılında bu okullar Maarif Nezaretine devredilmiştir.[102] Kız öğrencilere okuma-yazma öğretme ve kendi gereksinimlerini karşılayacak sanatları göstermek için Maarif Nezareti tarafından program hazırlanarak İstanbul'da 1878'de Üsküdar, 1879'da Aksaray ve Cağaloğlu'nda ilk ikisi yatısız, üçüncüsü yatılı kız sanayi okulu açılır. Tophane-i Amire 'ye bağlı Yedikule kız sanayi okulu öğrencileri sözü geçen kız sanayi okullarına dağıtılır.[103] 1898 yılında Cağaoğlu kız sanayi okulunda 180, Aksaray kız sanayi okulunda 156 öğrenci mevcuttur. 1879 yılında İstanbul'da Selçuk kız sanayi okulu adında bir okul daha açıldığını görmekteyiz. Avrupa'dan esinlenerek 1912 yılında farklı yerlerdeki okullar tek bir isim altında birleştirerek İstanbul kız sanayi okulu kurulmuş, kapatılan okulların bazıları 1913 yılında teknik okullara çevrilmiştir.[104] Buna karşılık İstanbul'daki iki "Kız Sanayi Mektebi" nin Cumhuriyet devrine kadar öğretim faaliyetlerine devam ettiğini, 1923 yılında "Kız Sanat Okulu", 1927 yılında "Kız Enstitüleri" ne çevrildiklerini görmekteyiz.[105] Beş sınıflı ilkokul mezunlarının alındığı enstitülere kayıt yaptıracak öğrenciler fazla olduğunda müsabaka sınavları yapılmaktadır. Enstitü talimatnamesi hazırlanmadığından kabul sınavlarında ortaokullar talimatnamesi hükümleri çerçevesinde hareket edilmektedir.[106]

---

[99] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Orta Dereceli Okullar*, s. 140.
[100] Elif Ekin Akşit, *Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi*, İletişim Yayınları, 3. bsk., İstanbul 2015, s. 92.
[101] Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, C. I-II, Eser Matbaası, İstanbul 1977, s. 686.
[102] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi*, s. 269.
[103] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim Orta Dereceli Okullar*, s. 140-141. Ayrıca bkz. Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, C. I-II, s. 686-687.
[104] Elif Ekin Akşit, *Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi*, s. 93.
[105] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi*, s. 269.
[106] *Vakit*, "Mekteplere nasıl girilir?", 5 Eylül 1929, s. 3.

1923-1924 öğretim yılında Üsküdar, Bolu, Selçuk Hatun kız sanayi lisesinde toplam 592 öğrenci öğretim görmüştür. Bu okullarda 1'i memur olmak üzere 72 asıl, 10 vekil öğretmen görev yapmıştır.[107] 1924-1925 öğretim yılında Üsküdar, Bolu, Selçuk Hatun ve Erzurum kız sanayi okullarının ilk sınıflar öğrencisi gündüzlü 366, ikinci sınıflar öğrencisi gündüzlü ücretsiz 196, ücretli 55 olmak üzere toplam 617'dir. Memurlar 12, iptidai muallimler 19, tali muallimler 67'dir. Memur ve muallimler asıl 83, vekil 15'dir.[108]

1925-1926 ders senesi İhsaiyyât Mecmuasında bu tip okullar kız orta okulları içerisinde verilmiştir. Çünkü Ergin'e göre 1920 yılında İstanbul Vilayeti Tedrisat-ı İptidaiye Meclisi ilköğrenim vergisinin orta dereceli okula ayrılmasını doğru bulmadığı için vilayet okulunun kapatılmasına karar vermiştir. Ancak ülkenin sanat öğretimine hizmet eden okulun kapatılmaması için okul müdürü ve öğretim kurulunun eğitim nezdinde yaptığı sürekli görüşmeler sonucu *"Üsküdar İnas Sultanisi"* adıyla sanayi teşkilatını koruyarak bakanlığa bağlı şekilde ilk kısmı tekrar kurulmuştur. 1926-1927 öğretim yılında 6. ve 7. sınıflarda orta okul programlarının uygulanmasıyla okulun orta okul düzeyinde olması amaçlanmıştır. Sanat Okuluna muvakkaten bırakılan 8. ve 9. sınıflarda her sene bir sınıftan kaldırılmak üzere iki sene sonra tamamıyla kapatılacak ve Üsküdar Kız Sanayi Okulu yerine *"Üsküdar Orta Okulu"* kurulacaktır. Ancak ikinci senesinde 6.ıncı sınıftan itibaren sanat sınıfları tekrar oluşturulacaktır. Cumhuriyet yönetimi bu okullara büyük önem verdiğinden dolayı Belçika ve Fransa'dan getirdiği eğitim uzmanları getirterek sınıfların sayısını beşe çıkartmıştır. Bir binada iki okul aynı zamanda ve aynı idare altında öğrenimine devam ederek Üsküdar Orta Okulu üç sene mezun verdikten sonra 1929-1930 öğretim yılı sonunda tamamen lağvedilmiştir.[109] 1925-1926 öğretim yılında Üsküdar kız orta okulunda 193, Selçuk Hatun kız orta okulunda ise 245 olmak üzere toplam 438 öğrenci öğretim görmüştür.[110] Sınav öncesi mevcut 227 öğrenciden 3'ü sınava katılamamıştır. Söz konusu sınavlarda diploma alan 29 öğrenciden 23'ü pekiyi derecesi ile mezun olmuştur.[111] Görevli öğretmenin

---

[107] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 40-41.
[108] *Maarif Vekaleti 1340-1341 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, Devlet Matbaası, 1927, İstanbul, s. 46-47.
[109] Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, C. I-II, s. 690-691.
[110] *1925-1925 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 46-47.
[111] *1925-1926 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 48-49.

57'sinden 52'si asıl 5'i vekildir.[112] 1926-1927 istatistik yıllığına göre bir önceki yılda olduğu gibi bu tip okullar kız orta okulları içerisinde gösterilerek Selçuk Hatun ve Üsküdar kız ortaokulunda toplam 352 öğrenci öğretim görmüş ve 32 öğrenci mezun olmuştur.[113]

Tablo 2.5. Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Kız Sanat Okullarının 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı ve Mezunları[114]

Seneler	**Okullar**	**Öğrenci sayısı**					**Toplam**	**Öğretim şekli**			**Mezun**
		Sınıf 1	**Sınıf 2**	**Sınıf 3**	**Sınıf 4**	**Sınıf 5**		**Gündüzlü**	**Yatılı**		
									Ücretli	**Ücretsiz**	
1928-1929	Ankara İsmetpaşa Kız Enstitüsü	28	-	-	-	-	**28**	28	-	-	**-**
1929-1930		33	19	-	-	-	**52**	52	-	-	**-**
1930-1931		46	25	21	-	-	**92**	92	-	-	**-**
1931-1932		72	30	14	17	-	**133**	133	-	-	**-**
1932-1933		129	56	27	25	19	**256**	236	20	-	**19**
1929-1930	Bursa Necatibey Kız Enstitüsü	31	19	-	-	-	**50**	50	-	-	**-**
1930-1931		34	30	16	-	-	**80**	80	-	-	**-**
1931-1932		53	35	23	17	-	**128**	128	-	-	**-**
1932-1933		44	47	29	18	17	**155**	155		-	**16**
1927-1928	Selçuk Kız Sanat Okulu	30	-	102	75	25	**232**	**232**	-	-	**22**
1928-1929		98	35	63	9	31	**236**	**236**	-	-	**24**
1929-1930		54	26	26	13	2	**121**	**121**	-	-	**1**
1930-1931		39	27	19	18	11	**114**	**114**	-	-	**11**
1931-1932		28	33	25	17	19	**122**	**122**	-	-	**19**
1932-1933		33	18	22	27	16	**116**	116	-	-	**?**
1927-1928	Üsküdar Kız Sanat Okulu	24	-	113	66	21	**224**	224			**15**
1928-1929		73	47	13	3	13	**149**	149			**13**
1929-1930		76	29	71	10	14	**200**	200			**14**
1930-1931		57	28	18	25	9	**137**	137			**9**

[112] *1925-1926 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 38-39.
[113] *1926-1927 İstatistik Yıllığı*, s.27.
[114] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 228, 232-233.

Tablo 2.5. (devam)

1931-1932		31	36	17	26	20	**130**	130			**20**
1932-1933		33	18	22	27	16	**146**	146	-	-	**?**[115]
1928-1929	İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1929-1930		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1930-1931		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1931-1932		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1932-1933		41	13	2	-	-	**56**	56	-	-	-

Tablodaki verilere göre 1928-1929 ders yılında önceki yıllardan farklı olarak Selçuk ve Üsküdar kız sanat okullarının yanı sıra Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü 28 öğrenci ile öğretime başlamıştır.[116] Söz konusu yılda öğrenci sayısı toplamda önceki yıla göre düşüş göstererek 413 olurken, bir önceki yılda olduğu gibi 37 öğrenci mezun olmuştur.[117] 1929-1930 öğretim yılında Bursa Necatibey Kız Enstitüsü de faaliyete başlayarak kız sanat okullarının sayısı 4'e çıkarken, öğrenci sayısı 423, mezun sayısı 15 olmuştur.[118] 1930-31 öğretim yılında bu 4 sanat okulu ve kız enstitülerinde bir önceki yılda olduğu gibi 423 öğrenci öğrenim görmüş, 20 öğrenci mezun olmuştur. [119]

1931-1932 öğretim yılında öğrenci sayısı önceki yıllara göre artış kaydederek 513 olurken 39 öğrenci mezun olmuştur.[120] 1932-33 ders yılında resmi kız sanat okullarına İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü de eklenerek okul sayısının 5, öğrenci sayısının 729 olduğu görülmüştür.[121]

Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğünce 1.5.1932 tarihli ve 451 sayılı yazı ile Üsküdar ve Selçukhatun kız sanat okullarının son sınıflarında mezuniyet sınavları 1931-1932 öğretim yılına özgü olmak üzere sözlü olarak yapılmış ve sınavlar şu dersler üzerinden yürütülmüştür: Türkçe, Riyaziye, Yabancı

[115] 1932-1933 Maarif İstatistiğinde İstanbul'da bir erkek, iki kız, iki karma sanat okulundan ikisi kız öğrencilere ait olduğundan mezun sayısı İstanbul'daki iki sanat okulunda toplam 56 olarak gösterilmiştir. *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 228.
[116] Ayten Sezer Arığ, " Ankara'da Modanın Öncüsü Bir Okul: İsmet Paşa Kız Enstitüsü". *CTAD*, 7/14, 2011, s.7.
[117] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58.
[118] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58.
[119] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58.
[120] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58.
[121] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 233.

dil, Genel ve mesleki resim, Ev idaresi ve aşçılık, Çocuk bakımı, Spesiyalite (dikiş, biçki, beyaz işler ve nakış, moda vb.)[122]

Tablo 2.6. 1927-1932 Öğreim Yılları Arası Kız Sanat Okullarındaki Öğretmenlerin Sayıları ve Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı[123]

Yılları	**Öğretmenlerin Eğitim Durumu**								
	Türk - Yabancı	**Yabancı Yüksek**	**Türk Yüksek**	**Üniversite**	**Lise**	**Orta**	**Öğretmen Ok.**	**Diğer Okullar**	**Toplam**
1927-1928	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
1928-1929	1	-	5	6	-	-	7	24	**43**
1929-1930	-	1	5	7	1	21	16	10	**61**
1930-1931	1	2	4	8	1	27	14	7	**64**
1931-1932	1	9	5	5	6	7	7	23	**63**
1932-1933	9	8	1	5	5	11	18	21	**78**

1927-1928 öğretim yılında kız sanat okullarında görevli öğretmen sayısı tespit edilememiştir. İstanbul mıntıkası maarif eminliğinin 335? numaralı ve 22.11.1927 tarihli teklifi üzerine Selçuk Hatun ve Üsküdar Okullarının vaziyeti incelenerek kadrolarda düzenleme ve eklemelerin yapılması gerekli görülmüştür.[124] Tablo genel olarak incelendiğinde öğretmen sayılarının her geçen yıl yükselişe geçtiğini, diğer okullardan mezun öğretmenlerin yüksek, Türk ve yabancı yüksek okulları mezunlarının düşük olduğu görülmektedir.

Kız sanat okullarının ilk üç öğretim yılına ait müfredatı diğer ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi genel kültür dersleri oluşturmaktadır. Son iki öğretim yılında ise ev idaresi, nakış ve beyaz iş, biçki-dikiş ile moda ihtisası öğretilen meslek derslerini içermektedir.[125] Ortaokul mezunu meslek dersleri alacak öğrenciler 4. ve 5.sınıflara, liseden gelenler geldikleri sınıfa denk sınıflara kayıt edilmiştir. Böylelikle meslek dersleri alan bu öğrencilere iki yıllık öğrenimleri sonrası "Enstitü Diploması"

[122] TTKB Kararı, S. 78, 23.5.1932.
[123] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 90; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 237.
[124] *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi (CDA*), 75-372-8, 00.00.0000-12.12.1927.
[125] Ayten Sezer Arığ, "Ankara'da Modanın Öncüsü Bir Okul: İsmet Paşa Kız Enstitüsü", s. 7.

verilmiştir.[126] Enstitülerde okutulan dersler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Derslerin sınıflara göre dağılımı 1928'de Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü olarak eğitim okuldan alınmıştır:

Tablo 2.7. Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde Uygulanması Önerilen Haftalık Ders Programı[127]

Genel Dersler	**Sınıf I**	**Sınıf II**	**Sınıf III**	**Sınıf IV**	**Sınıf V**
Türkçe	5	3	3	3	3
Vatani ve kanuni bilgiler	-	-	-	2	-
Tarih	2	1	1	-	-
Coğrafya	2	1	1	-	-
Tabii ilimler bilgileri	3	-	-	-	-
Fiziki ilimler bilgileri	-	3	-	-	-
Teşrih ve Fizyoloji	-	1	-	-	-
Hıfzıssıhha ve ev idaresine dair ilmi uygulama	-	-	1	1	-
Sanat usulü defterisi	-	-	-	-	1
Riyaziye	4	2	1	1	1
Yabancı dil	5	4	4	4	3
Toplam	21	15	11	11	8
Mesleki dersler	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Teknoloji	-	-	1	-	-
Resim ve kıyafet tarihi	4	3	3	3	2
Beyaz işleri	4	-	-	-	-
İşleme nakış	2	2	2	2[128]	2
Spesiyalite (biçki beyaz işleri moda işleme vb)	-	10	13	15	24
Toplam	**10**	**15**	**19**	**20**	**28**
Ev işleri dersleri	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Aşçılık, çamaşır, tamir, ütü	5	4	4	4	-
Spesiyalite dışında elişi	-	2	2	-	-
Çocuk bakımı	-	-	-	1	1
Toplam	**5**	**6**	**6**	**5**	**1**
Jimnastik	2	2	2	2	1
Müzik	1	1	1	1	1
Toplam	**3**	**3**	**3**	**3**	**1**

[126] Turgut İleri, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Bağlamında Kız Enstitüleri'nin Türk Modernleşmesindeki Yeri ve Önemi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 65, Güz-2019, s. 208. Çapadaki Selçuk kız sanayi okulundaki açılacak olan tatil kurslarına Türkiye'deki bütün kız liseleri ve sanat okullarının el işleri, dikiş, biçki, çamaşır işleri ve ev işleri öğretmenleri mesleki öğretim görecektir. Öğretmenlere Avrupa'nın asri müessesatında uygulanan son öğretim usulleri gösterilecek ve sınav sonrası ihtisas diploması verilecektir. Kurslar için Maarif Vekâletince Fransa'dan getirtilen biçki, moda ve mesleki resim öğretmenleri Mile Latien, Mile Fhilipp ve Mme Guilain Türkiye'ye gelmiştir. Ev işleri tedrisatı genel müfettişi Mme Boccart ve mesleki tedrisat genel müfettişi Mme Baitelet de tamir, mutfak, ütü temizlik ve moda, figürin, şapkacılık, işleme dersleri öğretecektir. Böylece Türk sanat ve orta okullarının öğretim yöntemlerinin tevhidi amaçlanmıştır. "Kız Sanat Muallimleri: Bu günden itibaren kursa devam edecekler", *Vakit,* 1 Ağustos 1929, s. 1.

[127] TTKB Kararı, S. 187, 28.11.1931.

[128] Yanlış olarak 3 gösterilmiştir.

Tablo 2.7. (devam)

Toplam	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Genel Dersler	21	15	11	11	8
Mesleki dersler	10	15	19	20	28
Evişi dersleri	5	6	6	5	1
Jimnastik ve müzik	3	3	3	3	2
Toplam	**39**	**39**	**39**	**39**	**39**

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi kız enstitülerinin haftalık ders programlarında dersler genel kültür dersleri ve meslek dersleri olarak iki kısma ayrılmıştır. Genel kültür dersleri ortaokul ders programlarına benzer olmakla birlikte, öğrenciye günlük yaşamda gerekli olan konulara ağırlık verilmiştir. Meslek dersleri ise öğrencinin iyi bir anne ve ev kadını olabilmelerinin yanı sıra meslek sahibi olarak kendi işlerini yapabilecek güce sahip olmalarını sağlamaktır.[129]

Bu yıllarda kız enstitülerinden mezun olan öğrenciler ya atölye açarak bağımsız olarak çalışabilir, dikiş yurdu açabilir, ya da liseye ve güzel sanatlar akademisinin "tezyin" şubesine girebilirdi. Yine bunlar dışında tezin ikinci bölümünde istatistiki verilerini vereceğimiz Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde açılmış olan meslek öğretmen okuluna devam ederek ilk, orta ve sanat okullarına sanat öğretmeni olabilirlerdi.[130]

2.5.3. Karma Sanat Okulları

Karma sanat okulları pek çok alanda bireylere iş ve yetenek kazandırmak amacıyla açılan okullardır. Bunlardan biri olan İzmir Sepetçilik ve Çiçekçilik Okulunda 1928-1929 öğretim yılında 24'ü kız 43 öğrenci öğretim görmüştür. Aynı okulda 1929-1930 öğretim yılında 45, 1930-1931 yılında 63, 1931-1932 öğretim yılında 59 öğrenci öğretim görmüştür.[131]

Karma okulların sınıf teşkilatı diğer okulların sınıf teşkilatına uymadığından maarif istatistiklerinde öğrenim süresi ile ilgili bilgi edinilememiştir. "Sepetçilik, Çiçekçilik ve Şapkacılık Kursu Talimatnamesi" nde öğrenim süresi her yarıyıl üç ay olmak üzere toplam dört yarıyıldı.[132]

---

[129] Turgut İleri, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Bağlamında Kız Enstitüleri'nin Türk Modernleşmesindeki Yeri ve Önemi", s. 209-210.
[130] Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü öğretmen kısmında iki yıl okuyanlar ortaokullarda sanat öğretmeni, üç yıl okuyanlar sanat okullarında sanat öğretmeni olurlar. *Kurun*, "Kız sanat okullarına nasıl girilir?", 2 Temmuz 1937, s. 5.
[131] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58.
[132] *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi (CDA),* 126-606-11, 00.00.0000, 21.04.1928.

Cumhuriyetin ilk yıllarında karma sanat okullarından biri olan Hattat Mektebi harf inkılâbı sonrası Arap harfleri terk edilince bir anlamı ve amacı kalmadığı düşünülerek lağvedilmiştir. Ancak Hattat Mektebi İstanbul Müzesine bağlı olduğundan müze müdürü Halil Ethem Eldem okulda Arap yazısı dışında bir kısım süsleme sanatların da öğretilmekte olduğunu belirterek, tamamen kaldırılmasının doğru olmadığı görüşünü savunmuştur. Nitekim bu görüş benimsenmiş olsa gerek, kısa süre sonra yeni bir kadro ile açılan Şark Tezyini Sanatlar Okulu'nda halı desenleri, tezhip, minyatür ve teclit gibi dersler gösterilmeye başlanmıştır. Okulun yönetimi bir süre sonra Güzel Sanatlar Akademisine verilmiş ve adı Türk Tezyini Sanatlar Okulu olarak değiştirilmiştir.[133]

İstanbul Şark Tezyini Sanat Okuluna yatısız ve paralı öğrenci kabul edilirken, herhangi diploma şartı aranmamıştır.[134] 1930-1931 yılında 4'ü kız 49 öğrenci öğretim görmüş, bir sonraki yıl öğrenci sayısı ciddi biçimde düşerek 17 olmuştur.[135] Sınav usulünün olmadığı Şark Tezyini Sanatlar Okulunda 1932-1933 öğretim yılında 8'i kız 28 öğrenci öğretim görürken 6 erkek öğretmen görev yapmıştır.[136]

1929 yılında İstanbul'da Terzi Okulu terzi ve makastar yetiştirmek amacıyla açılmıştır. Okulda biçki ve dikiş olmak üzere iki kısım vardı. Dikiş kısmının öğrenim süresi üç yıldır ve beş yıllık ilkokul mezunları kabul edilmekteydi. Biçki kısmına ise dikiş kısmından mezun olanlar, dikiş kısmındaki ameli derslerden yapılacak olan sınavlarda başarılı olanlar, genel kayıt-kabul şartlarını taşımak şartıyla hariçten isteyenler kabul edilirdi. Öğrenim süresi bir yıl olan bu kısımda öğretim programı genel, teknik ve ameli dersleri içermekteydi.[137] 1929-1930 öğretim yılında 44, 1930-1931 öğretim yılında 81, 1931-1932 öğretim yılında 98 öğrencisi olan okulun, görüldüğü üzere öğrenci sayısı her geçen yıl artmıştır. 1923-1932 Maarif istatistiğinde karma okulların sınıf teşkilatı diğer okulların sınıf teşkilatına uymadığından mezun öğrenci sayıları hakkında bilgi edinilememiştir. Ergin'in *Türkiye Maarif Tarihi* adlı kitabına göre 1930-1931 öğretim yılında okulun ilk mezunları 8 öğrencidir.[138] 1932-1933 öğretim yılında İstanbul Muhtelit Terzi

---

[133] Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi,* C.V, s. 2138-2139.
[134] *Vakit* "Şark Tezyini Sanatlar Mektebi Müdürlüğünden", 13.09.1931, s. 7.
[135] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 58
[136] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 233, 237.
[137] Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, C.V, s. 2103.
[138] Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, C.V, s. 2144.

Okulu'nda 64'ü kız 104 öğrenci öğretim görürken, 7 erkek öğretmen görev yapmıştır. Sınav sonrası 82 öğrenci doğrudan, 12 öğrenci ikmalle sınıf geçmiştir.[139]

2.5.4. Ticaret Okulları

Cumhuriyet'in ilk yıllarında mesleki ve teknik eğitim okulları ticaret, bankacılık, sigortacılık ve nakliyatçılık gibi iktisadi alanlara eleman yetiştirmek üzere iki kademeli olarak açmıştır. Bu okullar birbirinin devamı niteliğinde olmak üzere alt kademeye "orta ticaret okulu", üst kademeye "ticaret lisesi" denilmiştir. Banka ve ticarethanelere memur ya da küçük ticarethane muhasebesini kuracak elemanları yetiştiren orta ticaret okullarının öğrenim süresi ilkokul üzerine üç yıldı. Ticaret lisesinin öğrenim süresi ise orta ticaret okulu ve ortaokul üzerine üç yıldı. Bu tür liseler yüksek meslek öğretimine öğrenci hazırlamanın yanında özel girişimci olmak isteyenlere iktisadî işletme, banka ve ticarî kurumlarda iş yapabilecek genel ve meslekî bilgiler kazandırmaktaydı. Cumhuriyet devrine mesleki ve teknik öğretimin diğer sahalarında olduğu gibi ticaret ve iktisadî faaliyetler üzerine öğretim yapan esaslı bir kurumun aktarılmadığını görmekteyiz. 1924 yılında üç sınıflı idadi derecesinde İzmir'de "Lisan ve Ticaret Mektebi", özel idare bütçelerinden masraflarının tamamı karşılanan Samsun'da "İstiklal İlk Ticaret Mektebi"[140] adıyla vilayet tarafından açılan iki okul mevcuttu. İktisat Vekâleti tarafından 1924-1925 öğretim yılında Ankara ve Adana illerinde "Ameli İlk Ticaret Mektebi" unvanlı iki okul, Trabzon'da "Yüksek Ticaret Mektebi"[141] unvanında ameli ve birinci kısmı olan

---

[139] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 233, 237.

[140] İmparatorluktan Cumhuriyet'e devredilen bu okulun 1923 yılından itibaren müdürü Abdurrahman Raşid Bey, müdür yardımcısı Şakir Efendi'dir. Özel idareye bağlı okul 1924'te İstiklal İlk Ticaret Mektebi olarak değiştirilmiş, ertesi yıl ilk kısmı bitirenler için 15 öğrencili orta kısım açılmıştır. 1926-1927 öğretim yılında Maarif Vekaletine devredilen okul ilk kısımdan ayrılarak İstiklâl Muhtelit Ticaret Mektebi, 1927-1928 ders yılında ise Erkek Orta Mektebi'nin bulunduğu binanın alt katına taşınmıştır.Ayrıntılı bilgi için bkz. Önder Duman, "Samsun'da Eğitim (1923-1950)", *Gelenekten Moderniteye Samsun*, Ed: Osman Köse, Samsun 2014, s. 89.

[141] 31 Mayıs 1927 tarihli okul müdürünün Maarif Vekâletine sunduğu rapor Trabzon Ticaret Okulu'nun kuruluş tarihini açıklaması bakımından kaynak niteliğindedir. Söz konusu rapor okul İktisat Vekâletinden Maarif Vekâletine devredilme kararı sonrası Maarif Vekâleti Yüksek Tedrisat Dairesinin 17 Mayıs 1927 tarihli yazısına cevaben yazılmıştır. 1924 yılında ikisi Kısm-ı Ameli ve üçü Kısm-ı Evvel olarak beş sınıflı açılmıştır. Kısm-ı Ameli'ye ilk mektep mezunları, Kısm-ı Evvel'e lise birinci devre mezunları alınmıştır. Okul idaresi bir senelik tecrübenin ardından mesleki öğretimi daha verimli geçirebilmek adına Kısm-ı Amelide ihzari sınıf açılarak üç sınıfa yükseltimesine karar vererek Ticaret Bakanlığına bildirmiştir. 19 Ağustos 1925 tarihinde Ticaret Bakanının kabul kararı sonrası ihzari sınıfta eklenerek sınıf sayısı altı olmuştur. Anadolu'nun çeşitli illerinde iki sınıflı ameli (orta) beş ticaret mektebi açolınca Trabzon Ticaret Mektebinin üç sınıflı Kısm-ı Evvel'i diğer mekteplerle birlik bütünlük sağlama adına 21 Nisan 1925 tarihinde lağvedildi. Raporda belirtildiği üzere Trabzon Ticaret Mektebi İstanbul Ticaret Mekteb-i Alisinden sonra ilk defa açılan altı sınıflı bir okul olduğundan Trabzon ve çevresinde rağbet edilmiştir. 1926-1927 öğretim yılında başvuran 78 öğrenciden 5'i dershane azlığı sebebiyle ihzari sınıfa kayıt yaptıramamıştır. Geriye kalan 73

okul kurulmuştur. Bu okuldaki "kısmı evvel" in öğretim süresi ortaokul üzerine üç yıldı. Bu kısım lağvedilerek kurum "ameli ticaret okulu" adını almıştır. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu içinde üç sınıflı ameli kısım öğrenim süresi ilkokul üzerine iki yıllık orta ticaret okulu haline çevrilmiştir.[142]

1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine alınan orta ticaret okullarının öğrenim süresi dört yıl olarak düzenlenmiştir. Bu yılda ticaret okulları programları birleştirilmiş, yeni okullar açılmış ve genel liseler içerisinde ticaret öğrenimi veren yeni bölümler kurulmuştur.[143] Meslek okullarının öğrenime devam süresinin ortaokullar gibi uzatılması ve sınav zamanlarının tayini hakkında Yüksek Öğretim Dairesinin 28.5.1929 tarih ve 2145 sayılı yazısı sonrası ticaret okulları ve kız enstitülerinde öğrenime haziran sonuna kadar, mezuniyet sınavına tabi sınıf derslerinin 25 Haziran'a kadar devam ettirilmesine karar verilmiştir. Bun göre beş günlük bir tatil sonrası mezuniyet sınavları temmuz ayının ilk on günü içerisinde yapılacaktır. Ticaret okullarında ortaokullar talimatnamesinin sınavlar hakkındaki hükmüne göre yapılacak yazılı mezuniyet sınav grupları şu şekildedir: Hesabı Ticari, Genel Hendese ve Uygulaması, Vesaiki Ticariye (Hesap tutma, defter tutma, muamelat-ı ticariye ve Banka), Ticari ve Sınai Tarih ve Coğrafya, Emtiai Ticariye.[144] Yüksek Öğrenim Dairesinin 31.12.1929 tarihli derkenarı üzerine sanat okullarında olduğu gibi ticaret okulları da ilköğrenime dayalı mesleki ve ihtisas öğrenimiyle birlikte orta derecede genel bilgi veren kurumlardır. Bu cümleden olarak sanat ve ticaret okulları ikinci derecede orta ihtisas okulu olarak kabul edilmiştir.[145]

öğrenciden 39'u ihzari sınıfa, 14'ü Kısm-ı Ameli birinci sınıfa, 20'si Kısm-ı Evvel birinci sınıfa kabul edilmiştir. 1926-1927 öğretim yılında öğrenim gören 144 öğrencinin sınıflara göre dağılımı şu şekildedir: İhzari sınıf 50, Kısm-ı Ameli birinci sınıf 43, Kısm-ı Ameli ikinci sınıf 22, Kısmı-ı Evvel birinci sınıf 19, Kısm-ı Evvel ikinci sınıf 4, Kısm-ı Evvel üçüncü sınıf 6 olarak gösterilmiştir. Mesut Çapa, "Trabzon Ticaret Mektebi (1924-1927)", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi,* 12/ 12, 2012, s. 136-138.

[142] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Orta Dereceli Okullar,* s. 167-168.

[143] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi,* s. 290.

[144] TTKB Kararı, S. 72, 9.6.1929.

[145] TTKB Kararı, S. 2, 8.1.1930.

Tablo 2.8. Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlanan Ticaret Okullarının Sınıflara Göre Öğrenci Dağılımı ve Başarı Durumları[146]

Seneler	Okullar	Öğrenci Sayısı				Toplam			Mezun olanlar		
		Sınıf 1	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	E	K	T	E	K	T
1927-1928	Adana Ticaret	20	18	7	23	68	-	**68**	18	-	**18**
1928-1929		42	17	11	11	72	9	**81**	5	2	**7**
1929-1930		69	33	8	10	98	22	**120**	3	1	**4**
1930-1931		77	42	19	8	119	27	**146**	5	-	**5**
1931-1932		62	53	20	12	127	20	**147**	9	1	**10**
1932-1933		28	38	33	16	96	19	**115**	11	2	**13**
1927-1928	Ankara Ticaret	64	16	-	-	35	45	**80**	-	-	**-**
1928-1929		47	17	4	10	66	12	**78**	6	4	**10**
1929-1930		73	24	8	4	81	28	**109**	-	-	**-**
1930-1931		59	53	19	10	109	32	**141**	7	1	**8**
1931-1932		61	55	39	17	138	34	**172**	11	1	**12**
1932-1933		47	32	38	29	113	33	**146**	11	10	**21**
1927-1928	İzmir Ticaret	68	59	37	21	185	-	**185**	21	-	**21**
1928-1929		101	51	30	35	217	-	**217**	31	-	**31**
1929-1930		97	89	45	28	258	1	**259**	26	-	**26**
1930-1931		87	67	51	41	246	-	**246**	31	-	**31**
1931-1932		49	60	48	29	186	-	**186**	23	-	**23**
1932-1933		31	42	42	35	150	-	**150**	30	-	**30**
1927-1928	Samsun Ticaret	52	26	5	-	83	-	**83**	-	-	**-**
1928-1929		48	34	14	2	85	13	**98**	2	-	**2**
1929-1930		28	27	13	13	71	10	**81**	9	4	**13**
1930-1931		13	21	13	8	46	9	**55**	5	-	**5**
1931-1932		13	15	5	10	32	11	**43**	5	2	**7**
1932-1933		27	12	14	8	51	10	**61**	4	1	**5**
1927-1928	Trabzon Ticaret	26	46	34	11	117	-	**117**	6	-	**6**
1928-1929		51	36	25	27	139	-	**139**	26	-	**26**
1929-1930		81	27	34	17	159	-	**159**	11	-	**11**
1930-1931		48	36	29	12	125	-	**125**	12	-	**12**

[146] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 59; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 228, 234.

Tablo 2.8. (devam)

1931-1932		36	34	27	23	120	-	**120**	15	-	**15**
1932-1933		12	24	29	25	90	-	**90**	25	-	**25**
1927-1928	**Toplam**	**230**	**165**	**83**	**55**	**488**	**45**	**533**	**45**	**-**	**45**
1928-1929		**289**	**155**	**84**	**85**	**579**	**34**	**613**	**70**	**6**	**76**
1929-1930		**348**	**200**	**108**	**72**	**667**	**61**	**728**	**49**	**5**	**54**
1930-1931		**284**	**219**	**131**	**79**	**645**	**68**	**713**	**60**	**1**	**61**
1931-1932		**221**	**217**	**139**	**91**	**603**	**65**	**668**	**63**	**4**	**67**
1932-1933		**145**	**148**	**156**	**113**	**500**	**62**	**562**	**81**	**13**	**94**
1927-1928	Galatasaray Lisesi Ticaret Kısmı	17	-	24	-	41	-	41	24	-	24
1928-1929		21	-	16	-	37	-	37	16	-	16
1929-1930		16	-	22	-	38	-	38	22	-	22
1930-1931		13	-	16	-	29	-	29	15	-	15
1931-1932		24	-	17	-	41	-	41	16	-	16
1932-1933		25	14	-	-	42	-	42	84[147]	22	106

Tablodaki sayısal veriler incelendiğinde 1927-1928 eğitim-öğretim yılında Adana, Ankara, İzmir, Samsun ve Trabzon illerinde ticaret okulunda 45'i kız toplam 533 öğrenci öğretim görmüş, 45 erkek öğrenci mezun olmuştur. Galatasaray Lisesi ticaret kısmında 41 erkek öğrenci öğretim görürken 24'ünün mezun olduğu görülmektedir. [148] Okulları iller bazında incelediğimizde en yüksek öğrenci 185 ile İzmir Ticaret Okulu, en düşük öğrenci sayısının 68 ile Adana Ticaret Okulunda olduğu görülmektedir.[149]

1928-1929 eğitim-öğretim yılında kız öğrenci sayısında düşüş olmakla birlikte toplam öğrenci sayısı 613'tür. Mezun öğrenci sayısı bir önceki yıla göre artarak 6'sı kız 76 olmuştur. Söz konusu yılda 4'ü kadın olmak üzere 69 öğretmen görev yapmıştır. Galatasaray Lisesi ticaret kısmında 37 öğrenci öğretim görürken mezun öğrenci sayısı bir önceki yıla göre düşerek 16 olmuştur.

[147] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1932-1933 Maarif İstatistiğinde diğer vekâletlere bağlı orta mektep ve ihtisas okulları bünyesinde yüksek iktisat ve ticaret mektebinin küçük ticaret ve lise kısımlarına yer verilmiştir. İki sınıflı yüksek ticaret kısmında 79, üç sınıflı ticaret lisesi kısmında 277 olmak öğrenci mevcuttur. Her iki kısımda genel toplamda 306 erkek 50 kız olmak üzere 356 öğretim görmüştür. Öğrenci ve mezunlar Galatasaray Lisesi ile yüksek iktisat ve ticaret mekteplerinin orta ve lise kısımları, biri Türk diğeri yabancı olmak üzere üç hususi lisenin orta ticaret kısmı ve ticaret liseleri kısmına aittir.

[148] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 59.

[149] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 90.

1929-1930 öğretim yılında ise ticaret okullarının öğrenci sayısı 61'i kız öğrenci olmak üzere 728'dir. Mezun olan öğrenci sayısı 5'i kız olmak üzere 54'dür. Görevli öğretmen sayısı ise 1'i kadın öğretmen olmak üzere 55'dir.

1930-1931 öğretim yılında 713 ile öğrenci sayısında önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bu yılda 1'i kız olmak üzere 61 öğrenci mezun olmuştur. Öğrenci ve mezun sayıları açısından önceki yıllara göre durağan olan Galatasaray Lisesi ticaret kısmında 29 erkek öğrenci öğretim görürken, 15'i mezun olmuştur. Bu yıl alınan bir kararla Galatasaray Lisesi ticaret kısmı mezunlarına İstanbul Ticaret Okulu Ulum-ı Aliye-i Ticariye kurumuna kabul edilmelerinin yolu açılmıştır. Nitekim artık dört senelik birinci devre öğretimi üzerine kurulan ve öğrenim süresi 2 yıl olan Galatasaray Lisesi ticaret kısmından mezun olan öğrenciler kendi alanları dahilinde yükseköğrenimlerini tamamlama imkanına kavuşmuşlardır.[150]

1931-1932 öğretim yılında ticaret okullarında 65'i kız olmak üzere 668 öğrenci öğrenim görmüş, 4'ü kız 67 öğrenci mezun olmuş ve 1'i kadın olmak üzere 60 öğretmen görev yapmıştır.[151] Galatasaray Lisesi Ticaret kısmında 41 öğrenci öğretim görürken 16 öğrenci mezun olmuştur.[152] 1932-1933 öğretim yılında maarif istatistiklerine göre İzmir, Trabzon illerindeki ticaret okulları erkek, Adana, Ankara, Samsun illerindeki ticaret okulları karma şekilde öğretim vermektedir. 1932-33 eğitim-öğretim yılında dört sınıflı erkek ticaret okulları ve muhtelit (karma) ticaret okullarının genelinde toplam 500 erkek, 62 kız öğrenci öğrenim görmüştür. Ticaret okullarında başarılı olan 421 öğrencinin 371'i erkek, 50'si kız öğrencidir.[153] Söz konusu yılda iki sınıflı Galatasaray Lisesinin ticaret kısmında toplam 42 erkek öğrenci mevcuttur.[154] 1928-1933 yılları arasında bu okullarda görev yapan öğretmenlere dair derlenen rakamsal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

---

[150] TTKB Kararı, S. 108, 27.7.1931.
[151] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 90.
[152] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 59.
[153] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 234.
[154] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 234.

Tablo 2.9. 1927-1932 Öğretim Yılları Arası Ticaret Okullarındaki Öğretmenlerin Sayıları ve Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı[155]

Yıllar	Öğretmenlerin Eğitim Durumu								Toplam		
	Türk-Yabancı	Yabancı Yüksek	Türk Yüksek	Üniversite	Lise	Orta	Öğretmen Okul.	Diğer Okullar	E	K	T
1927-1928	1	9	32	-	-	1	5	17	65	-	65
1928-1929	3	12	23	11	-	7	4	9	65	4	69
1929-1930	-	9	16	9	2	6	5	8	54	1	55
1930-1931	-	6	28	8	-	6	4	8	60	-	60
1931-1932	-	5	32	9	2	2	-	10	59	1	59
1932-1933	-	4	33	7	3	-	1	7	52	1	53

2.5.5. İmam ve Hatip Okulları

Türkiye'de tarihsel süreç bağlamında din eğitim-öğretimindeki önemli kilometre taşları 3 Mart 1924 tarihli ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 14 Haziran 1973 ile 1983 tarihli değişikliklerle yürürlükteki 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32. Maddesi ve Anayasa'nın 24. maddesindeki hukuki temellerdir.[156] İmam hatip okulları iki devreli olup, ilk dört senesi ilkokul mezunlarının alındığı ortaokul muadili, son üç senesi ise lise muadilidir. 1931-1932 öğretim yılına kadar ortaokullara bağlı sınıflar halinde öğretime devam etmiş, aşağıda istatistiklerde de görüleceği üzere söz konusu öğretim yılında kapatılmış, söz konusu okullar ancak 1951-1952 öğretim yılından itibaren öğrenci almaya başlamıştır.[157]

[155] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 90; *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 237.
[156] Halis Ayhan, "Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi", *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu Bildirileri*, 07-09 Aralık 2005, Haz: Murat Alper Parlak, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s. 345.
[157] *Milli Eğitimde 50 Yıl, 1923-1973*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yay. No: 691, Ankara 1973, s. 10.

Tablo 2.10. 1923-1932 Öğretim Yılları Arası İmam ve Hatip Okullarının Öğretmen ve Öğrenci Sayılarıyla Öğrencilerin Başarı Durumları[158]

Yıllar	Okul	Öğretmen			Öğrenci			Mezun		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
1923-1924	29	-	-	-	2258	-	2258	-	-	-
1924-1925	26	302	-	**302**	1442	-	1442	127	-	127
1925-1926	20	244	-	**244**	1009	-	1009	165	-	165
1926-1927	2	41	-	**41**	278	-	278	121	-	121
1927-1928	2	42	-	**42**	222	-	222	91	-	91
1928-1929	2	35	-	**35**	159	-	159	41	-	41
1929-1930	2	35	-	**35**	141	-	141	67	-	67
1930-1931	-	-	-	-	57	-	57	21	-	21
1931-1932	-	-	-	-	10	-	10	10	-	10
1932-1933	-	-	-	-	-	-	-		-	-

1923-1924 eğitim-öğretim yılında 29 imam ve hatip okulunda 2258 öğrenci öğretim görmüştür.[159] 1924-1925 öğretim yılında dört sınıflı imam ve hatip okullarının öğrenci ve okul sayılarının düşüş gösterdiği ve 127 öğrencinin mezun olduğu görülmektedir.[160] 1925-1926 eğitim-öğretim yılında bu düşüş devam etmiş, 20 imam ve hatip okullarında 1.009 öğrenci öğretim görürken 244 öğretmen görev yapmış ve 165 mezun verilmiştir.[161]

1926-1927 eğitim-öğretim yılında imam ve hatip okullarının çoğunun kapatılarak sayısının 2'ye indirildiğini görmekteyiz. Bu yıl 278 öğrencinin 121'i mezun olabilmiştir.[162] Bu öğretim yılında, lağvedilen imam ve hatip okulları öğrencilerinden ortaokul birinci sınıflarına kaydedilecek öğrencinin yaş sınırının 17, ileri yaşta olanların sınavla öğretmen okullarına nehari olarak devam etmeleri uygun görülmüştür.[163] Ayrıca Vekâlet makamının onayı ile 30.7.1928 tarih ve 44 numaralı kararda yer alan esaslar dâhilinde İmam ve Hatip Okulları mezunları ortaokul mezuniyet sınavlarına katılarak başarılı oldukları takdirde liseye kabul edilecektir.[164] 1927-1928 eğitim-öğretim yılı ve sonraki yıllarda imam ve hatip okullarının sayılarının ciddi oranda azaldığını ve tamamen kapatıldığını görmekteyiz. 1931-1932

[158] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 47-48.
[159] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 47. İhsaiyyat mecmuasında sınava giren öğrenci sayısı yanlışlıkla 1822 olarak gösterilmiştir.
[160] *1340-1341 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 48.
[161] 1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası, s. 58-59.
[162] 1923-1932 Maarif İstatistikleri, s. 56.
[163] Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 1/9, 15.10.1926, s. 38-39.
[164] TTKB Kararı, S. 74, 29.9.1928.

eğitim-öğretim yılında ülke genelinde okullarının tamamen kapatılarak, kalan 10 öğrencinin tamamının mezun olduğu görülmektedir.

2.6. Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Okulları

2.6.1. Ziraat Bakanlığına Bağlı Ziraat, Orman ve Makinist Okulları

Tarımsal eğitime büyük önem veren Atatürk, Türkiye İktisat Kongresinde "ali tahsil için bir ziraat mektebi" açılmasını kararlaştırmıştır. Ayrıca Kongre'de her sancakta, yakın köylerde açılacak yatılı okullarda ameli ve nazari ziraat derslerinin gösterilmesini, kışla ve askeri talimgâhlarda uygulamalı ve teorik ziraat eğitimi yapılmasını, köylülere ziraat yöntemlerini öğreten kitap ve dergilerin ücretsiz dağıtılması, ziraatla ilgili konferanslar verilerek köylünün bilgilendirilmesini kararlaştırarak, tarım eğitiminin toplumun geneline yayılması yönünde somut adımların atılmasını istemiştir. Daha öncesinde 1922 yılında 254 Sayılı Kanunla idaresi ve parasal desteği Ziraat Bankası'nca, eğitimi ve programı İktisat Vekâlet'ince yürütülen Orta Ziraat Okulları 12 yerde açılmıştı. Cumhuriyetle beraber tarımda makineleşme faaliyetlerini genişletmek üzere Ankara ve Adana'da öğretim süresi iki senelik ilkokul mezunu öğrencilerinin alındığı Ziraat Makinist Okulları açıldı.[165] Bir çeşit çırak okulu durumunda olan okul, tarım makineleri üzerinde demircilik ve marangozluk öğretimi yapılmakta, okuldan mezun olanlar rahatlıkla serbest piyasada tarım alanında istihdam imkanı bulmaktaydı.[166]

5 Temmuz 1927 tarihli ve 1109 sayılı "Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Ait Kanun" la Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü ve İstanbul Orman Mektebi açılarak, tarım öğretimi toplumun her katmanına ve her öğretim kademesine yayılması istenmiştir.[167] Ziraat Enstitüleri Tesis ve Ziraat Redrisatı Islahı Hakkında 1/1119 Sayılı Kanun ile bu yeni okullardan şu üç işlevi yerine getirmesi beklenmekteydi:

1. Düzenli eğitim sonucu bilgili çiftçi yetiştirmek,

---

[165] İbrahim İnci, "Atatürk'ün Direktif ve Tavsiyeleri Işığında Türk Tarımındaki Gelişmeler (1923-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26/77, 2010, s. 364. Adı geçen makalede Ziraat Makinist Okulu öğrenim süresi üç yıl olarak ifade edilmiştir.

[166] Nevzat Ayas, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948, s. 641.

[167] Mehmet Evsile, "Cumhuriyet Döneminde Ziraat ve Hayvancılık Alanında Meydana Gelen Gelişmeler (1923-1950)", *Kesit Akademi Dergisi*, 4/14, 2018, s. 13.

2. Kısa süreli kurslarla ziraatın bir şubesi özelinde veya bazı çeşitli tarım ürünleri veya zirai sanat hakkında öğrencilik yapacak dereceden yaşları büyük olan tercihen genç kadınları eğitmek,

3. Zirai sinemalar, projeksiyonlar, tablolar ve diğer araçlarla bütün çiftçileri aydınlatarak doğru yolu göstermek.

Bu dönemde bir diğer yenilik olarak mevcut orta ziraat okullarının aşamalı olarak kısa zaman içinde kapatılması yoluna gidilmiş ve bu şekilde bütçede 610.866 liralık bir tasarrufa gidilmiştir. Tasarruf edilen bu paranın ise şu işlerde harcanması planlanmıştır:

- Uzak bölgeler yerine şehir kenarlarında uygun alanlarda bulunan okulları yeni yöntemle öğretime göre donatma ve düzeltme, yeni okul binaları inşa etme,
- Yüksek ve orta dereceli okullar için öğretmenleri kademeli ayırarak her öğretmen dersine ait gelişimi görerek yüksek öğretim için Avrupa'ya gönderme,
- Yüksek ve orta ziraat okulları için gerekli kitapları hazırlama,
- Meslek kitaplarını Türkçeye çevirme,
- Çiftçilerin bilgilendirilmesi için gerekli araç-gereç temin etme.[168]

Bu okullarda aşağıdaki tablolarda gösterilen dersler okutulmaktaydı:

Tablo 2.11. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridelerinde Orta Ziraat Okullarında Okutulan Dersler[169]

Temel Dersler	**Meslek Dersleri**
1. Hesap	16. Ziraatı umumiye ve hususiye
2. Hendese	17. Alatı ziraiye
3. Resmi hattı	18. Meyve ağaçları ziraatı
4. Mesaha	19. Orman ağaçları ziraatı
5. Fizik	20. Sebzecilik
6. Hadisatı cevviye	21. Bağcılık
7. Kimyayı madeni ve uzvi	22. Mevaşi
8. Jeoloji	23. Çiçekçilik
9. Nebatat	24. Böcekçilik
10. Hayvanat	25. Arıcılık
11. İktisadi milel	26. Sanayi-i ziraiye
12. Hıfzıssıhha	27. Tavukçuluk
13.Fransızca	28. İktisadi ve zirai muhasebe
14. Türkçe	29. Sütçülük
15. Türkiye coğrafyası	

[168] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi(TBMMZC*), Devre 2, C. 33, 19.6.1927, s. 251,253.
[169] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi(TBMMZC),* Devre 2, C. 33, 19.06.1927, s. 260.

1923-1924 öğretim yılında toplamda 701 öğrenci öğrenim görürken, yıl sonunda ziraat sınıfından 50, makinist sınıfından 28 olmak üzere toplamda 78 öğrenci mezun olmuştur.[170] 11 bölge ziraat okulunda en yüksek öğrenci sayısı 116 ile Ankara'da, en düşük öğrenci yeni açıldığı için 24 öğrenci ile Erzincan'dadır.[171] 1924-1925 eğitim dönemindeki veriler elde edilememiş olmakla beraber, sonraki ikiyıl hem okul, hem öğrenci, hem de öğretmen sayısı artmıştır. 1926-1927 öğretim yılında ülkede 13 okulda 876 öğrenci ve 96 öğretmen bulunmaktaydı.[172]

1928 yılında tarım öğretimine yeni bir yön verildiği, yürürlüğe konulan "Ziraat Öğretiminin Islahı Kanunu" ile 1930 yılında Bursa, İstanbul-Halkalı, Adana, İzmir-Bornava'da 4 adet bölge ziraat okulunun açıldığı görülmektedir.[173] 1930-1931 öğretim yılında bu 4 ziraat okulu ile Adana makinist okulunda 233 öğrenci öğretim görmekteydi. Söz konusu öğretim döneminde yalnızca bölge ziraat okullarından Adana ziraattan 18, Adana makinistten 16 öğrenci mezun olmuştur. 1931-1932 öğretim yılında ise bölge ziraat okulları ve makinist okulunda 230 öğrenci öğretim görmüştür.[174] Bu dönemde ortaokul mezunu olup üç senelik Orta Ziraat okulunu tamamlayan öğrencilerin Ankara'daki Yüksek Ziraat okuluna kabul edilmelerinin yolu açılmıştır.[175] 1932-1933 öğretim yılında söz konusu illerdeki üç sınıflı ziraat okullarında 210 öğrenci öğrenim görmüş, 77 öğrenci mezun olmuştur.[176] Aynı yıl İstanbul Büyükdere Orman Ameliyat Okulunda ise 44 erkek öğrenci öğretim görürken, 28'i mezun olmuştur[177]

2.6.2. İpekböcekçiliği Okulları

Maarif yıllıklarına göre 1923-1924 öğretim yılında Türkiye'de sadece Bursa'da ipek böcekçilik okulu mevcut olup, bir yıllık öğretim süresi iki devreye ayrılmıştı. Nisan-Haziran aylarını içeren devrede "pastör usulüyle" üretim yöntemleri öğretilmekte, Eylül-Ekim aylarını içeren sonbahar devresinde yine pastör usulleriyle tohumların muayene ve mikroskopla incelenmesine yönelik öğretim yapılmaktaydı.

---

[170] 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası, s. 78-79.
[171] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası,* s. 78.
[172] *1926-1927 İstatistik Yıllığı,* s.178-179.
[173] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi,* s. 283.
[174] *1923-1932 Maarif İstatistikleri,* s. 61.
[175] TTKB Kararı, S. 160, 26.10.1931.
[176] *1932-1933 Maarif İstatistikleri,* s. 236.
[177] *1932-1933 Maarif İstatistikleri,* s. 236, 238.

Söz konusu senede 26 öğrenciden 8'i okulu çeşitli sebeplerle ayrılmıştır. 18 öğrenci sınavda başarılı olmuştur.[178]

1925-1926 öğretim yılında Bursa'ya ilaveten Elazığ'da da ipek böcekçiliği okulu açılmış olup, bu iki okulda 4'ü kız olmak üzere toplam 122 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu yılda mezun olan öğrenci sayısı 28'dir.[179] Bir sonraki öğretim yılında bu iki okuldaki öğreci adedi 100'e düşmüştür.[180]

1930-1931 öğretim yılına gelindiğinde ülkede Antalya, Bursa ve Diyarbakır'da ipek böcekçilik okulları mevcut olup, bu üç okuldaki öğrenci sayısı sadece 40'tır. Bir sonraki yıl ise okul adedi artarken, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne ve Erzincan'daki 207 öğrenci öğrenim görmüş ve 46 öğrenci mezun olmuştur. 8 öğretmenin görev yaptığı bu okullarda, Edirne 67 öğrenci ile en rağbet gören okul konumundaydı.[181]

2.6.3. İnsanî ve Hayvanî Küçük Sıhhiye Memurları Okulları

Cumhuriyetin ilk yıllarında sağlık teknikeri yetiştirmek amacıyla öğrenim süresi 2 yıl olarak açılan kurumlardı. Bu okula ortaokul mezunu öğrenciler kabul edilirken, yeterli öğrenci bulunmaması halinde ortaokul kademesinden öğrenim gördüğünü kanıtlayanlar da okula kabul edilmekteydi.[182] 1930-1931 yılında İstanbul ve Sivas illerindeki "küçük sıhhiye memurları" okulunda 96 öğrenci öğretim görürken, 4 öğretmen görev yapmıştır. Sivas Küçük Sıhhiye Memurları Okulu'ndan söz konusu yılda 27 öğrenci mezun olmuştur. 1931-1932 öğretim yılında ise bu okullar İstanbul ve Çorum'da açılırken, İstanbul'daki okulda toplamda 165 öğrenci öğretim görmüş ve 85 öğrenci mezun olmuştur. Söz konusu yılda görevli öğretmen sayısı 14'dür.[183] 1932-1933 öğretim yılında 135'i erkek 150 öğrenci öğrenim görmüş, 18 erkek öğretmen görev yapmış ve 82 öğrenci mezun olmuştur.

2.6.4. Ankara Adliye Meslek Okulu

Adliye meslek okulu sorgu yargıcı (müstantik), icra memurları ve zabıt kâtibi yetiştirmek üzere Ankara'da 2 Eylül 1924 tarihinde açılmıştır. [184] Her sene bir yıl

---

[178] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 81.
[179] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.254.
[180] *Maarif Vekâleti 1926-1927 İstatistik Yıllığı*, Devlet Matbaası, 1929, s.180.
[181] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[182] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 47-48.
[183] *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[184] *Ceride-i Adliye*, "Adliye Meslek Mektebi", S. 3/27, 1924, s. 56.

olmak üzere okulun müstantik ve icra şubeleri dört devre, zabit kâtibi şubesi iki devre olarak öğretime devam etmiştir. 1929 yılında lağvedilen okulun açılış ve kapanışı Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt zamanında gerçekleşmiştir. Müstantik şubesinde: Ceza Kanunu Muhakemeleri Usulü Kanunu, Tatbikatı Cezaiye, Tıbbı Adlî dersleri öğretilmiştir. İcra şubesinde: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Kanunu Medenî, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, Tatbikatı İcraiye okutulurdu. Ancak zabıt kâtipleri şubesinde bu derslere ek olarak zabıt usulleri gösterilmiştir.[185]

1925-1926 öğretim yılında müstantik şubesinde 76, icra şubesinde 43, mübaşirde 16 olmak üzere toplam 135 öğrenci öğretim görmüş, o yıl müstantik şubesinden 42, icra şubesinden 16, mübaşir şubesinden 12 olmak üzere toplam 70 öğrenci diploma almıştır.[186]

1926-1927 öğretim yılında Ankara Adliye meslek okulundan bilgi alınamamıştır. O yıl faaliyete geçirilen İstanbul Adliye Meslek Okulunda 159 müstantik, 97 icra memurluğu olmak üzere 256 öğrenci mevcuttur. Bir sene içerisinde 98 öğrenci öğrenimi terk etmiştir. 87 öğrenci müstantik şubesinden, 55 öğrenci icra memurluğu şubesinden olmak üzere toplam 158 öğrenci diploma almıştır.[187]

1930-1931 öğretim yılında 5 öğretmenin görev yaptığı Ankara Adliye Meslek Okulunda 97 öğrenci öğretim görmüş ve 55 öğrenci mezun olmuştur. 1931-1932 öğretim yılında 4 öğretmenin görev yaptığı okulda öğrenci sayısı bir önceki yıla göre artarak 173 olmuş ve 136 öğrenci mezun olmuştur.[188]

2.6.5. Ankara Maliye Meslek Okulu

1909 yılında maliye memuru yetiştirmek için açılan maliye okuluna önceleri maliye memurları öğrenci olarak alınarak iki kurs uygulanmıştır. Birinci kurs dört aylık bir sürede "Tahrir-i müsakkafat" işlerine bakan elemanı, 1911 yılında açılan ikinci kurs ise "Hazine sınıfı" denilen mal müdürü yetiştirmeyi amaçlamıştır. 1915 yılına kadar öğrenimine devam eden okul I. Dünya Savaşı nedeniyle kapatılmıştır. Cumhuriyetin ilanı sonrası maliye işlerini düzene koymak için yeni maliye memurları yetiştirmek amacıyla 1924 yılında Ankara'da Maliye Mektebi

---

[185] Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, C. V, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 2126.
[186] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.246.
[187] *1926-1927 İstatistik Yıllığı*, s.174.
[188] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.

kurulmuştur. Öğretim süresi dokuz ay olmak üzere maliye memurlarından öğrenci alınarak başlanmıştır. Daha sonra okulun adı 16.09.1925 tarihli 2473 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla "Maliye Tatbikat Mekteb-i Âlisi" olarak değiştirilmiştir. Okulun asıl adı ise kurs düzeyinde öğretim programı uygulandığı için yüksek okul düzeyinde olamayacağından 22.09.1926 tarihli ve 2320/959 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının yazısı ile bildirilerek "Maliye Meslek Mektebi" olmuştur.[189] Resmi Gazetede yayınlanan okulun talimatnamesinde maliye memurları dışında okula hariçten başvuracak öğrencilerden orta dereceli öğrenim görenler sınavla kabul edilmektedir. Orta dereceli öğrenim gören öğrencilerin başvuruları belirli kontenjanı aştığında giriş sınavı yapılmaktadır. Hariçten alınacak öğrencinin yaşı yirmiden aşağı ve otuzdan yukarı olmamalıdır. Okulun öğrenim süresi 1 senedir.[190]

Maliye meslek okulunun talimatnamesinde öğretim süresince öğrenci üç ay arayla iki defa sınava tabi tutulmakta, bütünleme sınavları umumi sınavların bitiminden on beş gün sonra her ders için ilgili dersin öğretmeninden ikisinin huzurunda okul müdürü nezaretinde gerçekleştirilmektedir.[191] Günde 3 saat görülen dersler Türk Ocağı binasında işlenmekte ve şu dersleri içermektedir:[192]

Tablo 2.12. 1925-1926 Ankara Maliye Meslek Okulu Dersleri

Usul-ı muhasebe ve umumiye	**Rüsum-ı ihzarlar**
Bilvasıta vergiler	Tekalifin mal sandıklarındaki tatbikat-ı kadiyye ve idaresi
Bilavasıta vergiler	Hesap
Malumat-ı Kanuniye	Usul-ı defteri mali ve ticari
Muhasebat-ı merkeziye	

1925-1926 öğretim yılında Maliye Tatbikat Okulu'nda öğrenci sayısı 55[193] iken, bir sonraki yıl bu sayı 49'a düşmüştür. Görevli öğretmen sayısı ise 9'dur.[194] Arada geçen yıllardaki durum tespit edilememiş olmakla birlikte okulun 1930-1931 öğretim yılında 2'si kız toplam 115 öğrencisinin mevcut olduğunu görmekteyiz. 2'si kız 88 öğrenci mezun olduğu okulda 12 öğretmen görev yapmıştır. 1931-1932

[189] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi,* s. 295-296.
[190] *Resmi Gazete,* "Maliye Meslek Mektebi Talimatnamesi", 27 Ağustos 1927, S. 270, s. 3082-3083.
[191] *Resmi Gazete,* "Maliye Meslek Mektebi Talimatnamesi, 670 Sayılı Cerideden", 29 Ağustos 1927, S. 671, s. 3087.
[192] *Maarif Vekâleti 1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası,* s.247.
[193] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası,* s.247.
[194] *1926-1927 İstatistik Yıllığı,* s.174. Derslerin saatleri ve içerikleri hakkında bkz. Resmi Gazete, "Maliye Meslek Mektebi Talimatnamesi, 670 Sayılı Cerideden", 29 Ağustos 1927, S. 671, s. 3087.

öğretim yılında öğrenci sayısının düştüğü okulda, 82 erkek öğrenci öğrenim görmüş, bunlardan 57'si mezun olmuştur.[195]

2.6.6. İstanbul Tapu ve Kadastro Okulu

1911 yılında Defter-i Hakanî Nezareti'nde meslek okulu statüsünde açılan bu okul, taşınmaz malların belirli yöntemlerle haritalarını çizerek, sahiplerini belirleyecek memurları yetiştirmek üzere kurulmuştur. Lise mezunlarının alındığı iki şubeli okulun hukuk şubesi iki yıl, riyaziye şubesi bir yıl öğretim sürelidir. Yüksek okul düzeyine getirilerek Kadastro Mekteb-i Alisi olan okul, diğer okullarda olduğu gibi 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla kapatılmıştır. 1925 yılında Kadastro Mekteb–i Alisi olarak tekrar Ankara'da açılan okul bina yokluğu nedeniyle İstanbul'a aktarılmıştır.[196]

1925-1926 öğretim yılında 50 öğrencinin bulunduğu okulda, 7 öğretmen görev yapmaktaydı.[197] Günde üç saat İstanbul Defterhane binasında öğrenim gören öğrencilere şu dersler okutulmaktaydı:[198]

Tablo 2.13. 1925-1926 Öğretim Yılı İstanbul Tapu ve Kadastro Okulu Dersleri

Kanun-ı medeni	Resim hattı
Usul-ı muhakemat-ı hukukiye	Hesap, cebir
Miras ahkâmı	Hendese, Müsellesat
Kavanin-i tasarrufiye	Müsaha tatbikatı
İcra kanunu	Kitabet
Topografya	

Tapu ve kadastro okulunda 1926-1927 öğretim yılında 27 öğrenci hukuk, 20 öğrenci riyaziye sınıfında olmak üzere toplam 47 öğrenci mevcut iken, 7'si Darülfünun menşeli, toplam 9 öğretmen görev yapmaktadır.[199] Aradan geçen yıllarda okulun öğrenci sayısının arttığı görülmektedir. Nitekim 1930-1931 öğretim yılında öğrenime devam eden öğrenci sayısı 119 olup, okulda 13 öğretmen görev yapmaktadır.[200]

---

[195] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[196] Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi*, s. 319.
[197] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.248.
[198] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.248-249.
[199] *1926-1927 İstatistik Yıllığı*, s.175.
[200] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.

2.6.7. İstanbul Nafia Fen Okulu

Osmanlı Devleti'nde mühendislere yardımcı teknikerler yetiştirmek için Nafia Nezareti tarafından 22.9.1911 tarihinde Divanyolu'nda Hıfzıssıhha Müzesi olan binada açılmıştır. En az beş senelik idadi mezunlarının kabul edildiği okul, 1913 yılında binasının hastane yapılmak üzere boşatılması üzerine Sultanahmet'teki binaya taşındı. Okul 1914'de I. Dünya Savaşı sırasında Çenberlitaş'taki tahta yapılı konağa, savaş sonrası Donanma Cemiyeti dağılınca Divanyolu'ndaki binaya ve son olarak Kadırga'daki Dişçi Okulu'na nakledilmiştir. 1923 yılında okul Nafia Vekâleti emriyle Gümüşsuyu kışlasının bir kısmına taşınarak, Mühendis Mektebi ile birlikte aynı binada eğitim vermiştir. 1924 yılında okulun adı Nafia Fen Okulu'na çevrilerek yatılı hale getirililirken, 1926 yılında okulun öğrenim süresi iki buçuk seneye çıkarılarak, bir ders senesi ikiye bölünerek biri Mart, diğeri Temmuz ayında olacak şekilde iki senede iki kez öğrenci çıkartılma yöntemi benimsenmiştir. 1930 yılında yetişmiş fen memuru ihtiyacı azda olsa temin edildiğinden tabii çalışma şekline girmek üzere bu okulla birlikte Yüksek Mühendis Okulunun öğretim kurulundan oluşan bir komisyon oluşturularak programı incelenmiştir. Böylece Yüksek Mühendis Okulu Topografya ve Ressam şubesi bu okula verilerek öğrenim süresinin üç seneye çıkarılmasına ve senede iki kez diploma verilmesinin bırakılmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu komisyon kararıyla okutulan derslerin müfredatı incelenerek betonarme, şehircilik, iktisat ve kanunlar gibi bazı dersler programa tekrar alınmıştır.[201]

1925-1926 öğretim yılında 1 numaralı Nafia Fen Okulu'nda öğrenciler iki devreye ayrılarak devreler kendi içerisinde dört sınıfa ayrılmıştır. Birinci sınıfta 57, ikinci sınıfta 45, üçüncü sınıfta 57, dördüncü sınıfta 32 olmak üzere toplam öğrenci sayısı 191'dir.[202] Görevli 8 öğretmenin 6'sı mühendis okulu, 1'i ecnebi mühendis

---

[201] Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi,* C. III-IV, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 1516-1517. Nafia Fen Okulu öğrencileri kendilerine bazı hakların verilmesi için Ankara'ya B.M. Meclisi ile Nafia ve İktisat Vekâletlerine yazılı müracaatla bulunmuştur. Meclis tatilde olduğu sırada müracaatlar sonuçsuz kaldığından bri Heyet Ankara'da Nafia ve Maarif Vekâletleri nezdinde öğrencilerin tekliflerini belirtmiştir. Buna göre Nafia Fen Okulu birinci derecede orta ihtisas okulu olduğundan mektebin ali okul düzeyine getirilmesi, öğrencilerin mezun olduktan sonra nafia işlerinde müteahhit olarak kabul edilmeleri, Mühendis okulu mezunlarına verilen avansın Nafia okul mezunlarına da verilmesi, okul mezunlarının tabi oldukları altı ay namzetlik süresinin kaldırılması ve ekonomik açıdan iyileştirme yapılmasını teklif etmişlerdir. *Cumhuriyet*, "Nafia Fen Mektebi talebesinin istedikleri", 12 Şubat 1929, s. 2.

[202] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.248.

okulu, 1'i diğer menşeli okullar mezunudur. [203] 2 numaralı Ankara Nafia Fen Okulu'nda birinci sınıfta 6, ikinci sınıfta 11 olmak üzere toplam 17 öğrenci mevcuttur.[204] Görev yapan 4 öğretmenden 2'si mühendis okulu, 1'i Türk yüksek okulu, 1'i sair menşeli okullar mezunudur. [205]

1926-1927 öğretim yılında 1 numaralı İstanbul Nafia Fen Okulu'nda ihzari ve dört devreli okulda mevcut öğrenci sayısı 225 iken, 2 numaralı Ankara Nafia Fen Okulu'ndaki 2 kursta sadece 10 öğrenci mevcuttur.[206] Geçen yıllar içinde öğrenci azlığı nedeniyle Ankara'daki okul kapatılırken, 1930-1931 öğretim yılında İstanbul Nafia Fen Okulu'nda 6'sı kız toplam 207 öğrenci öğretim görmüştür ve 50 öğrenci mezun olmuştur. Görevli öğretmen sayısı ise 17'dir. 1931-1932 öğretim yılında ise 7'si kız toplam 199 öğrenci öğretim görmüştür. 70 öğrenci mezun olmuştur. Görevli öğretme sayısı bir önceki yılda olduğu gibi 17'dir.[207]

2.6.8. İstanbul Harekât ve Münakalat Kursu

Cumhuriyetin ilk yılında Demiryolları Genel Müdürlüğünün Eskişehir'den İstanbul Haydarpaşa'ya taşınmasına karar verilmesi sonrası, bu müdürlük bünyesindeki Şimendifer Okulu da 924'te İstanbul'a gönderilmiş, üçüncü devre Şimendifer Okulu öğrencileri öğrenimlerini burada tamamlamıştır.[208] 1923-1924 öğretim yılına ait İhsaiyyat Mecmuasında Şimendifer Okulları ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. 1925-1926 öğretim yılında 7. ve 8. devrenin toplam öğrenci sayısı 88'dir. Kursun Hareketçi ve Katarcı kısmında 39, 2. kursun Hareketçi ve Katarcı kısmında 49 öğrenci öğrenim görmüştür.[209] Sonraki yıl okulun toplam öğrecni sayısı ise 90'dır.[210]

Demiryolu yapım çalışmalarının hızlandırılarak Ankara-Kayseri, Samsun-Amasya hatlarının işletime kazandırılması üzerine demiryolu personeline duyulan ihtiyaç göz önüne alınarak, geçen yıllar içinde Haydarpaşa Şimendifer Okulunun öğrenci sayısı daha da arttırılmıştır. Nitekim 1930-1931 öğretim yılında İstanbul Hareket ve Münakalat kursunda 136 öğrencinin bulunduğu ve bunlardan 132'sinin

---

[203] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.249.
[204] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.251.
[205] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.250.
[206] *Maarif 1926-1927 İstatistiği*, s.176.
[207] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[208] Nuray Özdemir, "Türkiye'de Demiryollarının Millileştirilmesi ve Şimendifer Mektebi", *XVII. Türk Tarih Kongresi*, 15-17 Eylül 2014, Ankara, s. 83.
[209] *1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s.248.
[210] *Maarif 1926-1927 İstatistiği*, s.177.

mezun edildiği tespit edilmektedir. Görevli öğretme sayısı ise 10'dur. 1931-1932 öğretim yılında öğrenci sayısı nispeten düşmüş, okuldaki 116 öğrenciden 114'ü mezun olmuştur. Öğretmen sayısı söz konusu yılda 9'dur.[211]

2.6.9. Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu

Cumhuriyetin ilk yılları itibariyle ülkede İstanbul ve İzmir'de olmak üzere iki "dilsiz okulu" mevcuttur. 1923-1924 eğitim-öğretim yılında İstanbul ve İzmir Dilsiz Okulu birlikte değerlendirildiğinde birinci sınıfta 36, ikinci sınıfta 17 öğrenci vardır. 43'ü erkek, 10'u kız olmak üzere toplam 53 öğrenci öğrenim gördüğü bu iki okulda, 3 öğretmen görev yapmaktadır.[212]

1925-1926 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde İstanbul'da da bir okulun açılmasıyla Türkiye'deki sağır, dilsiz ve körler okulu adedi ikiye çıkmıştır.[213] Yine bu yıl söz konusu okullar Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletine bağlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yılında İzmir Buca'da açılan yirmi üç yatak kapasiteli binada öğretime başlayan okul Karşıyaka'ya alınarak 1926 yılında âmâların da ilavesiyle yatak kapasitesi yüz elli altıya yükseltilmiştir. Buna ilave olarak kunduracılık ve marangozluk sanat şubeleri eklenmiştir.[214] Var olan sanatlara 1930 yılında dokumacılık, 1932 yılında terzilik, tesviyecilik, demircilik şubeleri de eklenerek okul meslek okulu haline getirilmiştir.[215]

1926 yılında İstanbul'da bulunan Sağır ve Dilsizler Okulu öğrenci azlığı nedeniyle Maarif Vekâleti emriyle kapatılarak İzmir'deki okula ilhak edilmiştir. Böylece İstanbul'daki müstakil binaya sahip olamayan ve kesintisiz eğitim veremeyen okul İzmir'e taşınarak düzenli ve sürekli öğretime başlamıştır.[216] 1926-1927 öğretim yılında 34 erkek, 8 kız toplam 42 öğrenci öğretim görmüştür. 33'ü

---

[211] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[212] *1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası*, s. 88.
[213] Nuran Yıldırım, "İstanbul'da Sağır, Dilsiz ve Âmâların Eğitimi", *İstanbul Armağanı 3: Gündelik Hayatın Renkleri*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 322. Ayrıca İstanbul Dilsiz Okulu'nun kuruluş tarihçesi, binası, öğretimi, program ve sınıfları, kapatılması hakkında bkz: *Muallimler Mecmuası*, Mart 1925, S. 29. s. 1247-1260.
[214] Fatih Demirel, *Osmanlı'da Sağır-Dilsiz ve Âmâların Eğitimi, Dilsiz ve Âmâ Mektebi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 118.
[215] Sezai Balcı, *Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi, Sağır, Dilsiz ve Körler Mektebi*, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2. bsk., İstanbul, 2018, s. 171.
[216] Ramazan Günay, Halil İbrahim Görür, "Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve A'ma Mektebi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2013, 32/53, s. 68.

meccani leyli, 6'sı ücretli leyli, 3'ü nehari olarak öğrenim görmüştür. İdare heyetinde 1 müdür, 3 memur, talim heyetinde 2 öğretmen mevcuttur. [217]

1928-1929 ve 1929-1930 öğretim yılları arasında maarif istatistiklerinde bu okul hakkında herhangi istatistiki veriye rastlanılmamıştır. 1930-1931 öğretim yılında İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu'nda 45 erkek, 21 kız olmak üzere toplam 66 öğrenci öğretim görmüş, 4 öğretmen görev yapmıştır. 1931-1932 öğretim yılında ise 21'i kız 73 öğrenci öğretim görmüştür. Bir önceki yılda olduğu gibi mezunun olmadığı yılda sadece 1 öğretmen görev yapmıştır.[218]

1932-1933 yılı maarif istatistiğinde sağır, dilsizler kısmı ile körler kısmı olarak ikiye ayrılan okul A, B, C, D, E ve F devrelerinde dağılım göstermiştir. 23'ü erkek 79 öğrenci öğretim görmüş, 2 erkek öğretmen görev yapmıştır.[219]

Yatılı olan okula yetim, kimsesiz ve fakir öğrenciler de kabul edilmektedir. 7-15 yaş aralığında öğrencilerin kabul edildiği bu okullarda, 1923-1932 öğretim yılları arasında 15 marangoz, 11 kunduracı, 9 nakış ve dikişçi, 2 oymacı, 1 dokumacı ve 1 müzisyen yetiştirilmiştir.[220]

2.7. Diğer Özel ve Resmi Sanat Kursları

1928-1929 öğretim yılında resmi daktilo kurslarında 14'ü erkek toplam 123 öğrenci öğretim görmüş, 2 erkek 4 kadın toplam 6 öğretmen görev yapmıştır. 1929-1930 öğretim yılında 33 kız öğrenci öğretim görürken 1 öğretmen görev yapmıştır. 1930-1931 öğretim yılında 24 kız, 1931-1932 öğretim yılında ise 18 kız öğrenci öğretim görürken her iki yılda 1 öğretmen görev yapmıştır. [221]

1932-1933 öğretim yılında diğer vekâletlere ve resmi idarelere bağlı ilk meslek okulları ipekçilik ve böcekçilik, çiftçilik-makinist, devlet demiryolları hareket ve katar kursları, sanat evleri, hıfız dershanelerinde 9'u kız 464 öğrenci öğretim görürken, 141 öğrenci mezun olmuştur. 36 öğretmen görev yapmıştır. Söz konusu okullardan İpekçilik ve böcekçilik okulları Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum'da faaliyette olup 9'u kız 82 öğrenci öğretim görmüştür. 75 öğrencinin

---

[217] *Maarif 1926-1927 İstatistiği*, s.174
[218] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 61.
[219] *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 235, 238.
[220] Sezai Balcı, *Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi, Sağır, Dilsiz ve Körler Mektebi*, , s. 169, 172.
[221] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 60.

mezun olduğu okulda 7 öğretmen görev yapmıştır. Yine hafız dershanelerinde ise 232 erkek öğrenci öğretim görürken 9 öğretmen görev yapmıştır.[222]

Tablo 2.14. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Daktilo, Şoför, Elektrik ve Makine Kursları[223]

Bulunduğu iller	Sayı	Öğrenci sayısı			Başarılı olanlar			Öğretmenler		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
Eskişehir daktilo dershane	1	12	14	**25**	12	13	**25**	1	3	**4**
Eskişehir şoför okulu	1	14	2	**16**	14	2	**16**	1	-	**1**
İstanbul daktilo dershane	3	10	308	**318**	9	65	**74**	1	2	**3**
İstanbul şoför, zirai makinist	1	83	-	**83**	76	-	**76**	1	-	**1**
İstanbul makine, elektrik	1	46	-	**46**	41	-	**41**	3	-	**3**
TOPLAM	**7**	**165**	**324**	**489**	**152**	**80**	**232**	**7**	**5**	**12**

1931-1932 öğretim yılında hususi daktilo, şoför, elektrik ve makine kursları İstanbul ve Eskişehir illerinde açılmıştır. 165 erkek, 324 kız olmak üzere toplam 489 öğrenci öğrenim görmüş, 80'i kız toplam 232 öğrenci başarılı olmuş ve 7 erkek, 5 kadın toplam 12 öğretmen görev yapmıştır.[224] Öğretmen sayılarında herhangi önemli bir değişiklik olmamakla birlikte öğrenci sayıları dalgalanmalar göstermiştir.

Tablo 2.15. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Dikiş, Biçki, Nakış, Beyaz İşleri ve Terzilik Yurtları[225]

Bulunduğu iller	Sayı	Öğrenci sayısı			Başarılı olanlar			Öğretmenler		
		E	K	T	E	K	T	E	K	T
Adana il merkezi	3	4	41	**45**	1	19	**20**	-	3	3
Afyonkarahisar il merkezi	1	-	13	**13**	-	12	**12**	-	1	1
Amasya il merkezi	1	-	7	**7**	-	3	**3**	-	1	1
Balıkesir ili ve çevresi	2	-	24	**24**	-	17	**17**	-	2	2
Diyarbakır il merkezi	2	-	8	**8**	-	7	**7**	-	2	2
Edirne il merkezi	2	-	45	**45**	-	12	**12**	-	2	2
Erzurum il merkezi	3	-	58	**58**	-	37	**37**	1	4	5
Elazığ ili ve çevresi	4	-	24	**24**	-	-	**-**	-	4	4
Eskişehir il merkezi	1	-	15	**15**	-	15	**15**	-	1	1
Gaziantep ili ve çevresi	4	-	56	**56**	-	28	**28**	-	4	4
İstanbul ili ve çevresi	17	3	515	**518**	3	201	**204**	3	23	26
İzmir ili ve çevresi	6	-	189	**189**	-	95	**95**	-	7	7

[222] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 245. İpek Böcekçilik okulunun ikinci devresinde mevcut öğrenci birinci devreden ikinci devreye geçenlerdir. Bu okulun her sene birinci devreleri belirli bir süre faaliyette bulunduktan sonra öğrenci ikinci devre öğrenimine başlamaktadır. Bundan dolayı ders kesiminde mevcut olan öğrenci ikinci devre ve toplam sütununda verilmiştir. Hareket ve katar kursları demir yollar idaresinin memurları tarafından idare edilmekte olup bunlara ayrıca ücret verilmektedir.
[223] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.
[224] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.
[225] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.

Tablo 2.15. (devam)

Konya ili ve çevresi	4	-	34	**34**	-	14	**14**	-	4	4
Kocaeli ili ve çevresi	3	-	29	**29**	-	9	**9**	1	3	4
Manisa ili ve çevresi	4	-	71	**71**		12	**12**	-	4	4
Mersin il merkezi	1	-	45	**45**	-	8	**8**	-	1	1
Muğla ili merkezi	1	-	5	**5**	-	-	**-**	-	1	1
Niğde il merkezi	1	-	22	**22**	-	6	**6**	-	1	1
Ordu ili ve çevresi	1	-	14	**14**	-	12	**12**	-	1	1
Rize ili ve çevresi	3	-	21	**21**	-	15	**15**	-	3	3
Samsun ili merkezi	1	-	5	**5**	-	-	**-**	-	1	1
Trabzon ili merkezi	2	-	34	**34**	-	24	**24**	-	2	2
Zonguldak il merkezi	1	-	8	**8**	-	-	**-**	-	1	1
TOPLAM	**68**	**7**	**1283**	**1290**	**4**	**546**	**550**	**5**	**76**	**81**

Tablodaki istatistiki veriler incelendiğinde 1931-1932 öğretim yılında hususi biçki, dikiş, nakış, beyaz işleri ve terzilik yurtlarının toplam adedi 68'dir. Öğrenci sayısının cinsiyetlere dağılımında en yüksek sayı kız öğrencilerde olmak üzere 7 erkek, 1.283 kız toplam 1.290 öğrenci öğrenim görmüş, 4'ü erkek toplam 550 öğrenci başarılı olmuştur. Görevli öğretmen sayısı 5'i erkek olmak üzere toplam 81'dir.[226] 1932-1933 öğretim yılında 3 devreli biçki ve dikiş yurtlarında 2'si erkek 1438 öğrenci öğretim görürken 845 öğrenci mezun olmuş, 5'i erkek 98 öğretmen görev yapmıştır.[227]

Tablo 2.16. 1931-1932 Öğretim Yılında Özel Lisan, Sanat, Ticaret ve Müzik Dershaneleri [228]

Bulunduğu iller	**Sayısı**	**Öğrenci sayısı**			**Öğretmen sayısı**		
		E	**K**	**T**	**E**	**K**	**T**
Bursa lisan dershanesi	1	247	-	**247**	-	4	**4**
Eskişehir, Darülelhan	1	5	27	**32**	-	1	**1**
İstanbul lisan ve ticaret dershanesi	2	193	-	**193**	8	-	**8**
İstanbul lisan ve sanat dershanesi	2	-	268	**268**	-	9	**9**
İstanbul Fransızca lisan dershanesi	3	45	2	**47**	4	-	**4**
İst. Amerikan hastanesi Hastabakıcılık	1	-	27	**27**	3	3	**6**

[226] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.
[227] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 248-249.
[228] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.

Tablo 2.16. (devam)

Konya kız-erkek Fransızca dershanesi	2	7	15	**22**	1	3	**4**
Samsun Almanca lisan dershanesi	1	50	-	**50**	1	-	**1**
Samsun Fransızca lisan dershanesi	1	43	-	**43**	1	-	**1**
TOPLAM	**14**	**590**	**339**	**929**	**18**	**20**	**38**

1931-1932 öğretim yılında Bursa, Eskişehir, İstanbul, Konya ve Samsun illerindeki özel lisan, sanat, ticaret ve müzik dershanelerinin sayısı 14'tür. 590 erkek, 339 kız olmak üzere toplam 929 öğrenci öğrenim görmüş, 18'i erkek toplam 38 öğretmen görev yapmıştır.[229] Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde İstanbul lisan ve sanat dershanesinde 268 kız öğrenci, Bursa lisan ve sanat dershanesinde 247 erkek öğrenci ile en yüksek sayıya erişmiştir. 1932-1933 öğretim yılında Adana, Ankara, İstanbul, Konya'daki 11 lisan dershanelerinde 502 erkek, 314 kız toplamda 816 öğrenci öğretim görmüştür. 16'sı kadın 41 öğretmen görev yapmıştır.[230]

[229] *1923-1932 Maarif İstatistikleri*, s. 62.
[230] *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 250.

3. 1933-1938 ÖĞRETİM YILLARI ARASI MAARİF YILLIKLARINA GÖRE MESLEKİ - TEKNİK EĞİTİM

3.1. Sayılarla İlk Mesleki ve Teknik Eğitim

3.1.1. Akşam Sanat Okulları

Akşam kız sanat okulları daha önce de ifade edildiği üzere kız çocuklarına geçimlerini temin edebilmelerine yarayacak mesleki bilgi ve maharetleri kazandırmaya yönelik kurs mahiyetindeki kurumlardır. [231] Akşam kız sanat okullarında üç şube vardır: A şubesi herhangi bir sebeple öğrenimlerini yarıda bırakarak sonradan bir sanat sahibi olmak isteyen kadınlara yönelik olarak biçki-dikiş ve moda şubesi olmak üzere iki kısma ayrılmakta, B şubesi ise zamanlarının yetersizliğinden dolayı A şubesinin bütün derslerini takip edemeyecek durumda olup süratle bir sanat sahibi olmak isteyen kadınlara yönelik olarak faaliyet yürütmekteydi. C şubesi A ve B şubesi derslerini tamamen takip edemeyen ancak belirli bir iş üzerinde bilgi ve beceri sahibi olmak isteyen kadınlara yönelikti. Akşam kız sanat okullarının bütün şube ve kurslarının öğrenim süresi 2 yıl olup[232], şubelerin haftalık ders programı aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildeydi:

Tablo 3.1. Akşam Kız Sanat Okulları A, B ve C Şubesi Haftalık Ders Programı[233]

A şubesi biçki-dikiş	**Sınıflar**		**A şubesi moda**	**Sınıflar**	
	I	**II**		**I**	**II**
Biçki Dikiş	9	9	Moda	6	6
Çamaşır	2	2	Çiçek	3	2
Nakış	1	1	Biçki Dikiş	2	1
Resim	3	3	Nakış	1	3
Ev i., yemek piş., pasta	3	3	Ev i., yemek pi., pasta	3	3
Hıfzıssıhha, çocuk bakımı	1	1	Hıfzıssıhha, çocuk bakımı	1	1
Türkçe	2	2	Türkçe	2	2
Hesap	2	2	Hesap	2	2
Fransızca	4	4	Fransızca	4	4
TOPLAM	**27**	**27**	Resim	3	3
			TOPLAM	**27**	**27**
B şubesi biçki-dikiş	**Sınıflar**		**B şubesi moda**	**Sınıflar**	
	I	**II**		**I**	**II**
Biçki-Dikiş	9	9	Moda	6	6
Çamaşır	2	2	Çiçek	3	3
Nakış	1	1	Resim	3	3
Resim	3	3	Türkçe	2	2

[231] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.37.
[232] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.37-39.
[233] TTKB Kararı, S. 160, 15.8.1935. Ayrıca B şubesinin Biçki-Dikiş ve moda kısımlarının müfredat programları A şubesinin biçki-dikiş ve moda kısımlarının ilgili derslerinin müfredat programlarının aynıdır.

Tablo 3.1. (devam)

Türkçe	2	2	Hesap	2	2
Hesap	2	2	**Toplam**	**16**	**16**
Toplam	**19**	**19**			

C şubesinin dersleri	**Sınıf I**	**Sınıf II**
Biçki-Dikiş	6	6
Nakış	6	6
Çamaşır	6	6
Resim	3	3
Moda	6	6
Çiçek	3	3
Ev idaresi	3	3
Yemek pişirme	3	3
Pasta	3	3
Fransızca	4	4
Toplam	**43**	**43**

1933-1934 öğretim yılında 7 akşam sanat okulunda 56'sı erkek olmak üzere toplam 1553 öğrenci öğrenim görürken, okullardaki 1497 kız öğrencinin 102'si A şubesi (biçki-dikiş ve moda), 456'sı B şubesi (biçki-dikiş ve moda), 856'sı da C şubesindeydi. Söz konusu öğretim yılında 117 kız öğrenci mezun olmuştur.[234] Dershane sayısı 3 olan erkek akşam sanat okullarında öğrenim gören 56 öğrenci tesviyecilik ve tornacılık, elektrikçilik, marangozluk sanat şubelerinde öğrenim görürken, sadece 9 öğrenci mezun olabilmiştir.[235]

1934-1935 öğretim yılında okul sayısı ile beraber öğrenci sayısının da arttığı, 123'ü erkek olmak üzere toplam 2699 öğrencinin eğitim aldığı tespit edilmeltedir. Akşam kız sanat okullarında öğretim gören 2576 öğrencinin 300'ü A şubesinde, 439'ü B şubesinde ve 1837'si C şubesindeydi. Söz konusu yılda önceki kız akşam sanat okullarına İstanbul Beyoğlu, İstanbul Kadıköy ve İzmir Cumhuriyet kız enstitüsü akşam kurslarının da katıldığını görmekteyiz. Erkek akşam sanat okullarında 123 öğrenci öğretim görürken, 5 öğrenci mezun olmuştur. [236]

1935-1936 öğretim yılında akşam sanat okullarının adedi 11 olurken, bu okullarda 149'u erkek, 3495 öğrenci öğrenim görmüştür. Dershane sayısı 2 olan kız akşam sanat okullarında 3346 öğrenciden 221'i A şubesi, 160'ı B şubesi, 2965'i C

[234] *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1933-1934 Maarif İstatistikleri,* Devlet Matbaası, İstanbul 1935, s. 382.
[235] *1933-1934 Maarif İstatistikleri,* s. 383.
[236] *1934-1935 Kültür İstatistiği,* s. 313.

şubesinde yer almıştır.[237] Dershane sayısı 3 olan erkek akşam sanat okullarında 149 öğrenci tesviye ve tornacılık, marangozluk sanat şubelerinde öğretim görmüş, 11 öğrenci mezun olmuştur.[238]

1936-1937 öğretim yılında akşam sanat okulu adedi 17 olurken, 123'ü erkek 5432 öğrenci öğrenim görmüştür. Bu yıldan itibaren Adana, Afyon, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Konya, Trabzon illerinde de akşam kız sanat kurslarının açılarak, söz konusu eğitimin ülke geneline yayıldığını görmekteyiz[239]

1937-1938 öğretim yılında okul ve öğrenci sayısında yine önemli artış görülmüştür. 19 akşam sanat okulunda 7460 kız, 176 erkek öğrenci öğrenim görmüş, kız sanat okullarının A şubesinde 362, B şubesinde 233 ve C şubesinde 6865 öğrenci bulunmuş ve 1599 öğrenci mezun olmuştur. Dershane sayısı 3 olan erkek akşam sanat okullarında öğretim gören 176 öğrenciden 17'si mezun olmuştur.[240] Aşağıdaki tabloda 1933-1939 öğretim yıllarında akşam sanat okullarındaki öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir:

---

[237] *Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1935-1936 Kültür İstatistiği*, Mehmet İhsan Matbaası, Ankara, 1937, s. 219.

[238] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 221. 4 sınıflı Sivas sanatlar evi erkek akşam sanat okullarından ayrı gösterilmiştir. 101 öğrenci öğretim görürken 22 öğrenci mezun olmuştur. Görevli 9 öğretmenden 1'i orta ve orta meslek okul mezunu, 8'i diğer menşelidir.

[239] *Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1936-1937 Kültür İstatistiği*, Sakarya Matbaası, İstanbul, 1938, s. 223, 225. Erkek akşam sanat okullarından ayrı gösterilen Sivas sanatlar evinde 89 öğrenci öğretim görürken 12 öğrenci mezun olmuştur. Öğretmen sayısı bir önceki yılda olduğu gibi 9'dur.

[240] *Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1937-1938 Maarif İstatistiği,* Suhulet Basımevi, İstanbul, 1939, s. 238, 240. Elazığ kız sanat enstitüsünde Tunceli kızlarının öğretim durumu genel toplama dâhil edilmemiştir. Öğrenim gören 28 öğrenci birden fazla sanat kısımlarını tercih etmiştir. s. 238. Sivas sanatlar evi erkek akşam sanat okullarına dahil edilmemiştir. 120 öğrenci öğretim görmüş, 28'i mezun olmuştur. Dört sınıf üzerine kurulan okulda önceki öğretim yılında olduğu gibi 9 öğretmen görev yapmıştır. s. 241.

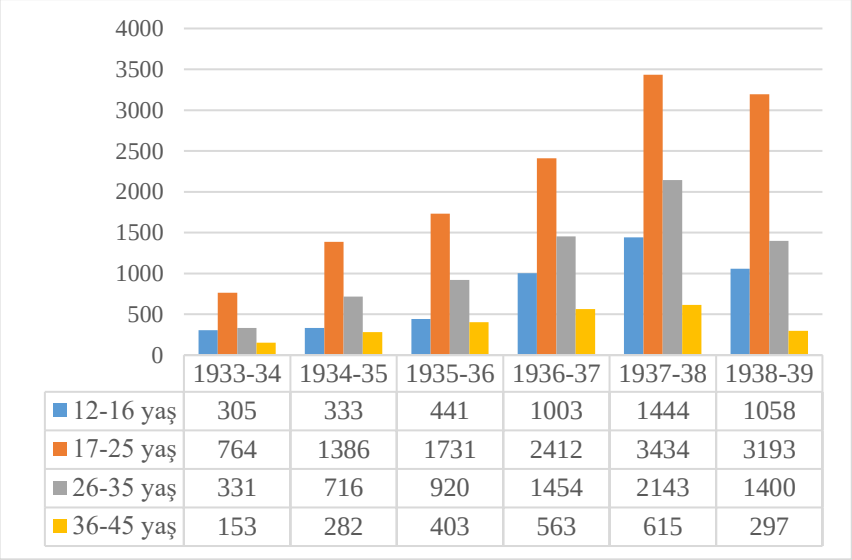

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
12-16 yaş	305	333	441	1003	1444	1058
17-25 yaş	764	1386	1731	2412	3434	3193
26-35 yaş	331	716	920	1454	2143	1400
36-45 yaş	153	282	403	563	615	297

Şekil 3.1. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Akşam Sanat Okullarındaki Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı[241]

1933-1938 öğretim yılları arasında öğrenci ve okul sayısı kız akşam sanat okullarında daha yüksek olduğundan yaş gruplarına göre dağılımını bu açıdan düşünmek gerekir. Grafikte 17-25 yaş grubundaki öğrenci sayısı diğer gruplara göre oldukça yüksek, 36-45 yaş grubu düşük sayıdadır. 1933-1934 öğretim yılında yüksek değerlerde seyreden 17-25 yaş grubundaki öğrencilerden 43'ü erkektir. 36-45 yaş grubundaki 153 olan öğrenci sayısı söz konusu yılda yalnızca kız öğrencilere aittir. 1934-1935 öğretim yılında her geçen yılda olduğu gibi yüksek olan 17-25 yaş grubundaki 1386 öğrenciden 79'u erkektir. Aşağıdaki tabloda ise 1933-1938 öğretim yılları arasında akşam sanat okullarındaki öğrencilerin menşeleri gösterilmiştir:

[241] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 382-383., *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 311, 313., *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 219, 221., *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 223, 225., *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 239, 241; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 361, 363.

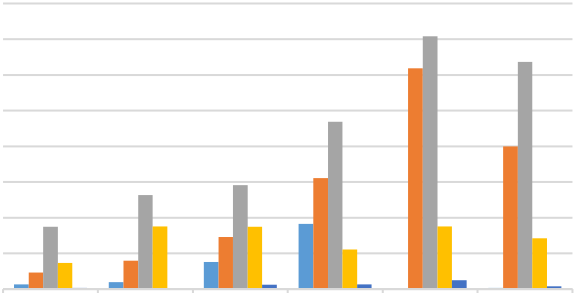

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
Sınavla alınanlar	67	99	378	915	0	16
Ulus okulları	230	397	728	1555	3093	1998
İlkokullar	873	1319	1456	2344	3540	3183
Orta-lise vb. okullar	365	879	873	554	878	713
Yüksek okullar	19	5	60	64	125	38

Şekil 3.2. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Akşam Sanat Okullarındaki Öğrencilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı[242]

Grafik bütün olarak incelendiğinde akşam sanat okullarında ilkokul mezunu akşam sanat okulu öğrencilerinin yüksek bir ivmede olduğunu söyleyebiliriz. Dalgalanmaların görüldüğü yüksekokul menşeli ve sınavla öğrenci alımı erkek öğrencilerde bulunmamaktadır. Son iki yılda ulus okulları menşeliler orta-lise ve bu dereceli okullardan mezunlara oranla artmıştır. 1938-1939 öğretim yılında akşam kız sanat okullarında sınavla alınan öğrenci, akşam erkek sanat okullarında yüksek öğretim menşeli öğrenci bulunmamaktadır.

3.1.2. Akşam Ticaret Okulları

Cumhuriyetin onuncu yılı itibariyle ülkede Mersin ve İzmir'de olmak üzere 2 akşam ticaret okulu olup, bu okullarda 33'ü erkek olmak üzere toplam 60 öğrenci bulunmakta, 6 öğretmen görev yapmaktaydı. Öğrencilerin büyük bir kısmı 12-16 yaş grubunda ve ilkokul mezunu idi. [243] 1934-1935 ve sonraki ders yıllarında öğrenim gören öğrenci sayısı ve bu okullarda görevli öğretmen sayısı hemen hemen aynıdır. 1937-1938 öğretim yılında öğrenci sayısı önceki yıllara göre neredeyse %50 artış sağlayarak 128 olurken, bu yıl 19 öğrenci mezun olmuştur.[244]

[242] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 382-383., *1934-1935 Kültür İstatistiği,* s. 311-313., *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 219-221., *1936-1937 Kültür İstatistiği, s. 222-225*., *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 237, 239, 241; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 361, 363.
[243] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 384.
[244] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 242-243.

3.1.3. Diğer Özel ve Resmi İlk Meslek Okul ve Kursları

1933-1934 öğretim yılında diğer resmi düzeyde kurs ve okullarda 30'u kız 471 öğrenci öğrenim görmüş, söz konusu okullarda 1'i kadın 21 öğretmen görev yapmıştır.[245] 1934-1935 öğretim yılında ve sonraki öğretim yıllarında öğrenci, öğretmen ve resmi idarelere bağlı olan okul ve kurslardaki sayıların katlanarak arttığı görülmektedir. Rakamlarla örnek vermek gerekirse 1936-1937 öğretim yılında 1810 öğrenci, 156 öğretmen mevcutken,[246] 1937-1938 öğretim yılında 4963 öğrenciye 352 öğretmen düşmektedir.[247] 1938-1939 öğretim yılına air maarif yıllığında diğer resmi kurslar olarak sıralanan ipek böcekçilik okulları, devlet demiryolları kursları, inhisar kursları, köy eğitmen kursları, kur'an öğretme kurslarında öğrenci sayısı bir önceki yıla göre düşerek, 3156 erkek, 146 kız olmak üzere toplam 3302 öğrenci olmuştur. Söz konusu yılda 16'sı kız olmak üzere 2646 öğrenci mezun olmuştur. [248] Özel ilk meslek okul ve kursları biçki-dikiş yurtları ve lisan dershanleri olarak iki başlık altında incelenecektir.

3.1.3.1. Biçki-Dikiş Yurtları

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadın politikalarına önemli bir örnek olan Türk Kadınları Biçki Yurdu'nun oluşturduğu özel biçki dikiş yurtları bu alanda ilk olması açısından önemlidir. Türkiye genelinde sayıları 500'e yakın biçki dikiş yurtları eğitim çağındaki kızlardan, orta yaşlardaki kadınlara kadar geniş bir kitleye hitap etmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinin hedeflediği çağdaş kadınları yetiştirmede uygulanan sosyal, iktisadi ve eğitim politikalarında bu kurumlardan yararlanmak istenmiştir.[249]

Maarif Vekâletinden illere gönderilen tamime göre biçki dikiş yurtları açmak isteyenler, en az ilkokul mezunu olma ön koşuşlu ile ya yerli veyahut yabancı biçki okullarından mezun olmalı, ya da kız sanat okullarının birinde yapılacak sınavdan

---

[245] *1933-1934 Maarif İstatistikleri,* s. 384-385.
[246] 1936-1937 yılına ait maarif istatistiklerinde resmi idarelere bağlı olan ilk meslek okullarından inhisarlar, kooperatif, budama, müdür muhasip kurslarındaki öğretmen ve öğrenci sayısı yanlış gösterildiğinden düzeltme yapılarak genel toplam tekrar kontrol edilmiştir.
[247] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 226-227., *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 244-245.
[248] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 368-369.
[249] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 254.

geçmeli idi.[250] İlkokul mezunu olmayıp da biçki dikiş yurdu açmak isteyenler bulundukları yerlerdeki kültür müdürlüklerine başvurarak, ilkokullardan birinde ilköğretim müfettişlerinin biri gözetiminde dördüncü ve beşinci sınıflarda yoklama vereceklerdi. İlköğrenimi bitirme yoklamasına kabul edilerek başarılı olduklarında yurt açmalarına izin verilecekti.[251]

Biçki ve dikiş yurdu açmak, yurdun direktörlüğünü almak isteyenlerin 20 yaşında, söz konusu yurtlarda öğretmenlik yapmak isteyenlerin ise 18 yaşında olmaları uygun görülmüştür.[252] Yurda alınacak öğrencilerden 16 yaşına kadar olanların ilköğrenimi tamamladıklarına dair ilkokul diplomasını ibraz etmeleri, 16 yaşından büyük olup ilköğrenim göremeyenlerin A kursu vesikası almalar gerekmiştir.[253]

Kurslarda biçki ve dikişe yoğun olarak yer verilerek, kurslar biçki ve dikiş yurtları adı altında açılsa da kurslarda, şapka, çiçek imalatı ve daktilo bilgisinin de öğretildiğini görmekteyiz.[254] "Kurtuluş Biçki ve Dikiş Dershanesi Talimatnamesi" ne göre kadınlara ve erkeklere biçki ve dikişi teorik ve uygulamalı olarak öğretilmekte olup, üç aylık bir eğitimin sonunda yılda iki defa sınav yapılmaktaydı. Sınavlarda kadınlar beyaz işler, tuvalet, kostüm tayyör ve manken tatbikatından geçerken, erkekler kostüm takımı, palto, pardösü ve pijama dikmekteydi.[255]

1933-1934 öğretim yılında 1700'lerdeki öğrenci sayısı sonraki öğretim yıllarında aynen geçerliliğini korumuştur. Türkiye'nin hemen hemen her şehir, ilçe ve kasabalarında çok sayıda biçki ve dikiş yurtları açılmıştır. Kurs sayılarında dikkat edilmesi gereken nokta Marmara ve Ege bölgesindeki şehirlerde açılan kursların Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine göre yüksek olmasıdır. Şehirlerdeki nüfus oranları ve gelişmişlik düzeyi ile bağlantılı olarak sayılar da değişiklik göstermektedir.[256] Rakamlarla ifade etmek gerekirse 1932-1933 öğretim yılında İstanbul'un çeşitli ilçelerinde 26 biçki dikiş, nakış yurtları ve terzilik dershaneleri

---

[250] *Hâkimiyet-i Milliye*, "Dikiş Yurdu Açma Şartları", 15 İkinci Kanun (Ocak) 1934, s. 2.
[251] *Akşam*, "Dikiş ve Biçki Yurtları", 20 Mayıs 1935, s. 5.
[252] TTKB Kararı, S. 199, 31.12.1935.
[253] TTKB Kararı, S. 121, 17.5.1934.
[254] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952),* s. 258.
[255] TTKB Kararı, S.94, 11.4.1934.
[256] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952*), s. 261, 263.

mevcutken, yine nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu İzmir'de 6, Konya'da 5 ve Kocaeli'de 4 dershane bulunmaktaydı.[257]

Yurtların büyük bir kısmı kadınların şahsi çabaları ve maddi imkânlarıyla oluşturulsa da, özellikle biçki öğretmek için erkekler tarafından faaliyete geçirilenleri de vardır.[258] 1932-1933 istatistiğinde Konya Fuat Bey Tezi Dershanesi bu duruma somut bir örnektir.[259] Müslüman Türkler gibi özellikle ağırlıklı olarak İstanbul'da Gayrimüslim Ermeni ve Yahudi vatandaşlar da kurs açmıştır.[260]

Yurt binalarının yetersizliği nedeniyle yurtların sergileri okulların salonunda, 1932'den sonra Halkevlerinin salonlarında düzenlenmiştir. Halkevlerinin açılması sonrasında özel yurtların bir kısmının halkevine bağlanması söz konusu olmuştur.[261] 1936-1937 öğretim yılında hususi biçki, dikiş yurtlarında 1402, Halkevleri biçki, dikiş yurtlarında 1132 öğrenci olmak üzere, 6'sı erkek toplam 2534 öğrenci öğrenim görmüştür. 1709 öğrenci mezun olurken, 136 öğretmen görev yapmıştır.[262] 1937-1938 öğretim yılında hususi biçki, dikiş yurtlarında 1319, halkevleri biçki dikiş yurtlarında 1141 olmak üzere, 86'sı erkek 2460 öğrenci öğrenim görmüştür.[263] Aşağıdaki tabloda 1933-1938 öğretim yılında biçki-dikiş yurtlarında öğrencilerin yaş gruplarına dağılımı gösterilmiştir:

---

[257] *1932-1933 Maarif İstatistikleri*, s. 246, 248.
[258] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 259.
[259] *1932-1933 Maarif İstatistikleri,* s. 248.
[260] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 259.
[261] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 261.
[262] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 234-235.
[263] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 252.

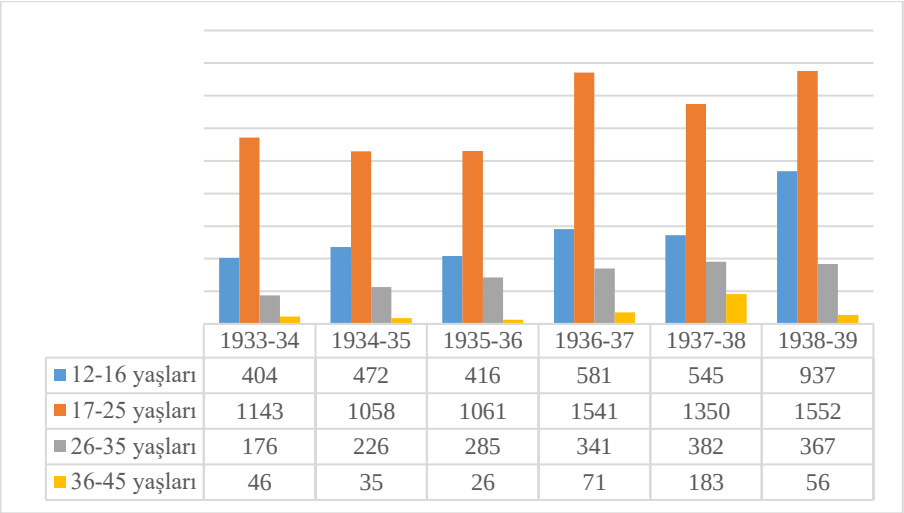

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
12-16 yaşları	404	472	416	581	545	937
17-25 yaşları	1143	1058	1061	1541	1350	1552
26-35 yaşları	176	226	285	341	382	367
36-45 yaşları	46	35	26	71	183	56

Şekil 3.3. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Biçki-Dikiş Yurtlarındaki Öğrencilerin Yaş Gruplarına Dağılımı[264]

Grafik bir bütün olarak incelendiğinde beş yıllık öğretim döneminde diğer ilk mesleki ve teknik öğretim okullarında olduğu gibi 17-25 yaş aralığındaki öğrenci sayısının yüksek, 36-45 yaş aralığının düşük olduğu görülmektedir. 1936-1937 yılında 17-25 yaş grubu öğrenci sayısı yüksek bir ivme yakalarken, sonraki yılda genel öğrenci sayısının yüksekliğinin aksine düşüş görülmüştür. Ancak erkek öğrenci sayısı büyük bir artış sağlayarak 1936-1937 yılında 6, 1937-1938 yılında 86, 1938-1939 yılında 216 olmuştur. Son üç yılda erkek öğrencilerin tamamının halkevlerine bağlı biçki, dikiş, nakış, şapka, çiçek, çamaşır gibi mesleki dershanelerde öğretim gördüğünü belirtmek gerekir. Aşağıdaki tabloda ise 1933-1938 öğretim yılları arası biçki ve dikiş yurtlarındaki öğrencilerin menşeleri gösterilmiştir:

[264] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 394.; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 324.; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 230.; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 234.; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 252; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 376.

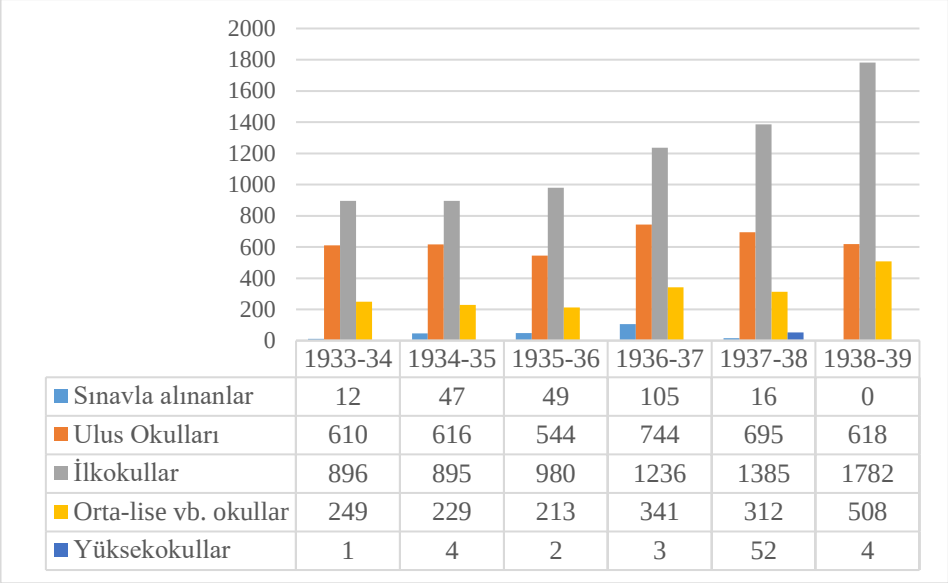

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
Sınavla alınanlar	12	47	49	105	16	0
Ulus Okulları	610	616	544	744	695	618
İlkokullar	896	895	980	1236	1385	1782
Orta-lise vb. okullar	249	229	213	341	312	508
Yüksekokullar	1	4	2	3	52	4

Şekil 3.4. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Biçki-Dikiş Yurtlarındaki Öğrencilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı[265]

1933-1934 ve 1936-1937 öğretim yıllarında öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı ile mezun oldukları öğrenim dereceleri arasında tutarsızlık vardır. 1933-1934 öğretim yılında sınavla alınan öğrenci toplamı okulları tekrar incelememize rağmen 18 olarak verilmiştir. Grafik bir bütün olarak incelendiğinde biçki ve dikiş yurtlarında öğrenim gören öğrencilerin en fazla ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Öğrenci sayısı her geçen yıl artmakla birlikte, 1937-1938 öğretim yılında yüksekokul sayısının sınavla alınan öğrenciler nedeniyle arttığını görmekteyiz.

3.1.3.2. Lisan Dershaneleri

1933-1934 öğretim yılında lisan dershane ve kurslarının sayısının ülke genelinde 32 olduğu görülürken, en fazla dershane 10 adet ile İstanbul'da açılmıştır. İstanbul'u 4 dershane ile Kütahya'nın izlemesi dikkat çekicidir. Söz konusu yılda 2014 erkek, 434 kız olmak üzere 2.448 öğrenci öğrenim görmüş, 62'si erkek 258 öğrenci mezun olmuş ve 22'si kadın 75 öğretmenin görev yapmıştır. [266]

Lisan dershanelerinde büyük bir artışın yaşandığı 1936-1937 öğretim yılında halkevlerine bağlı ve özel nitelikli kurslarda 5676 erkek, 2294 kız olmak üzere toplam 7970 öğrenci öğrenim görmüş, 110 öğretmenin görev yaptığı okullarda 5332

[265] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 394.; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 324.; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 230.; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 234.; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 252; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 376.
[266] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 386-387.

öğrenci başarılı olmuştur.[267] Öğrencilerin büyük bir kısmı 17-25 yaş aralığında ve orta-lise ve bu dereceli okullar mezunudur. 1938-1939 öğretim yılında çoğunluğu İstanbul'da ve İzmir'de açılan lisan dershaneleri ile Halkevlerinde yabancılara yönelik olmak üzere toplam 73 lisan dershanesinde 3410'u erkek olmak üzere 4686 öğrenci öğrenim görürken, 1039 öğrenci başarılı olarak diploma almıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı yine 12-16 yaşlarında ve ilkokul mezunudur.[268]

3.2. Sayılarla Orta Mesleki ve Teknik Eğitim

3.2.1. Erkek Orta Sanat Okulları

Erkek sanat okullarına ücretli yatılı, ücretli gündüzlü ve ücretsiz gündüzlü olmak üzere üç şekilde öğrenci kabul edilmekteydi. Ankara, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Edirne, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Konya gibi yerlerde bulunan bu bölge sanat okullarından mezun olan öğrenciler ikinci derecede orta ihtisas okul derecesinde öğretim görmüş kabul edilmekte ve teknikerlikte istihdam edilme haklarından yararlanmaktaydılar.[269] Erkek Sanat Okulları aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere iki sınıflı hazırlık ve üç sınıflı teknik olmak üzere öğretim süresi toplamda beş yıldı.

Bunların dışında yapı ustaları yetiştirmek amacıyla öğrenim süresi dört yıl olarak açılan Ankara İnşaat Okuluna tıpkı diğer orta sanat okulları gibi ücretli yatılı, ücretli gündüzlü ve ücretsiz gündüzlü olmak üzere üç şekilde öğrenci alınmaktaydı. Her yıl vilayetlerde ağustos ayı içerisinde okulun kabul şartlarını taşıyan öğrenciler için açılan sınavlarda başarılı olanlar ücretsiz yatılı olarak kabul edilmekte, okulun kabul şartlarını taşıyan ilkokul mezunlarından yıllık okul ücretini verenler ise ücretli yatılı olarak kayıt yaptırabilmekteydi. Ayrıca okulun kabul şartlarına sahip ilkokul mezunlarından isteyenler ücretsiz gündüzlü olarak öğretime devam edebilmekteydi.[270]

---

[267] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 228-229.
[268] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 370-371.
[269] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936, s. 29.
[270] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 26.

Tablo 3.2. Orta Erkek Sanat Okullarının Hazırlık ve Teknik Sınıflarındaki Ders Programı, Atölye Saatleri[271]

Bölge sanat okulları	İhzari		Teknik I							Teknik II							Teknik III						
	I	II	Tesviye-tornacı	Demirci	Döküncü	Elektrikçi	Marangoz	Modelci	Sıhhi tesisat	Tesviye-tornacı	Demirci	Döküncü	Elektrikçi	Marangoz	Modelci	Sıhhi tesisat	Tesviye-tornacı	Demirci	Döküncü	Elektrikçi	Marangoz	Modelci	Sıhhi tesisat
Türkçe	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2
Yabancı dil	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Hesap ve cebir	3	2	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hendese-müsellesat	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Fizik	-	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kimya	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Resmi hattı ve model	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Malzeme	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jimnastik	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mesleki resim	-		6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	4	6	6	6	6	6	6	4	6+2	6	6
Mesleki-umumi teknoloji	-		1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1+2	1+2	1+2	1+2	1+2	1+2	2
Mesleki-umumi mihanik	-		2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mesleki ve umumi elektrik	-		-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarih	-		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Buhar kazanları	-		-	-		-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Buhar motörleri	-		-	-		-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sınai elektrik	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ziraat makineleri	-		-	-		-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cebir	-		-	-		-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Askerliğe hazırlık dersi	-		-	-		-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
İnfilaklı motorlar	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1½	1½	1½	1½	-	-	-
Su motorları	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	½	½	½	½	-	-	-
Elektrik laboratuvarı	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Pratik elektrik	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	3	1	1	-
Mesleki sıhhat	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Sınai defter tutma	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
İktisadı coğrafya	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Yurt bilgisi	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Mesleki iktisat	**20**	**21**	**18**	**18**	**18**	**20**	**18**	**18**	**18**	**20**	**20**	**19**	**20**	**17**	**17**	**18**	**20**	**20**	**23**	**23**	**20**	**18**	**16**
Atölye saatleri	**20**	**20**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**20**	**20**	**24**	**24**	**28**
Toplam	**40**	**41**	**42**	**42**	**42**	**44**	**42**	**42**	**42**	**44**	**44**	**43**	**44**	**41**	**41**	**42**	**44**	**44**	**43**	**43**	**44**	**42**	**44**

[271] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 28.

Tablo 3.3. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Orta Erkek Sanat Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları[272]

Erkek Sanat Okulları	Yıllar	Öğrenci sayısı				Öğretmen sayısı						
		Gündüzlü	Yatılı		**Toplam**	Fiilen-hükmen çalışan öğretmenler				Tamamen Münhal	Hükmen çalışanlara vekil	
			Paralı	Parasız		Asıl	Vekil	**Toplam**	Munzam[273]		Askere	Uzun izinliye
Ankara Erkek Sanat Okulu	1933-1934	21	-	166	**187**	20	-	**20**	1	-	-	-
	1934-1935	20	-	163	**183**	19	-	**19**	-	1	-	-
	1935-1936	65	1	163	**229**	22	-	**22**	-	7	-	-
	1936-1937	95	2	149	**246**	24	-	**24**	-	-	-	-
	1937-1938	143	2	129	**274**	29	-	**29**	2	-	-	-
	1938-1939	159	3	112	**274**	27	-	**27**	23	-	-	-
Ankara Erkek İnşaat Usta	1933-1934	1	-	106	**107**	8	1	**9**	2	1	-	-
	1934-1935	1	-	147	**148**	12	-	**12**	-	-	-	-
	1935-1936	1	-	161	**162**	18	-	**18**	-	1	-	-
	1936-1937	1	-	174	**175**	16	-	**16**	-	-	-	-
	1937-1938	1	-	173	**174**	17	-	**17**	1	1	-	-
	1938-1939	-	-	173	**173**	14	-	**14**	4	-	-	-
Aydın Erkek Sanat Okulu	1933-1934	4	-	174	**178**	13	-	**13**	2	2	-	-
	1934-1935	11	-	171	**182**	17	-	**17**	-	-	-	2
	1935-1936	14	3	192	**209**	17	1	**18**	-	1	-	-
	1936-1937	19	1	194	**214**	19	-	**19**	-	-	-	-
	1937-1938	23	4	193	**220**	15	-	**15**	4	-	-	-
	1938-1939	43	1	179	**223**	15	-	**15**	14	2	-	-
Bursa Erkek Sanat Okulu	1933-1934	28	12	151	**191**	19	-	**19**	2	-	-	-
	1934-1935	41	11	145	**197**	15	-	**15**	-	-	-	-
	1935-1936	80	3	137	**220**	15	-	**15**	-	2	-	-
	1936-1937	129	1	149	**279**	16	-	**16**	-	-	-	-
	1937-1938	219	7	166	**392**	22	-	**22**	2	-	-	-
	1938-1939	352	7	146	**505**	24	-	**24**	19	1	-	-
Diyarbakır Erkek Sanat Okulu	1933-1934	1	-	93	**94**	8	1	**9**	2	-	-	-
	1934-1935	7		76	**83**	14	-	**14**	-	-	-	-
	1935-1936	16	-	58	**74**	12	-	**12**	-	-	-	-
	1936-1937	19	-	86	**105**	12	1	**13**	-	-	-	-
	1937-1938	18	1	97	**116**	9	-	**9**	2	1	-	-
	1938-1939	26	2	105	**133**	10	-	**10**	5	-	-	-

[272] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 412, 414, 416, 418, 440; *1934-1935 Kültür İstatistiği,* s. 343, 345, 347, 349, 371-372; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 241-242, 255; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 244-245, 259; *1937-1938 Maarif İstatistiği,* s. 263-264, 280; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 395, 397, 399, 422.

[273] Asli maaşlarını başka okulların kadrosundan alarak ücretli veya ücretsiz munzam ders okutanlar.

Tablo 3.3. (devam)

Edirne Erkek Sanat Okulu	1933-1934	11	3	120	**134**	10	-	**10**	3	-	-	-
	1934-1935	6	2	127	**135**	13	-	**13**	-	-	-	-
	1935-1936	19	2	132	**153**	13	-	**13**	-	-	-	-
	1936-1937	23	-	115	**142**	11	2	**13**	-	-	-	-
	1937-1938	42	-	177	**219**	13	-	**13**	5	-	-	-
	1938-1939	68	2	193	**263**	12	1	**13**	9	-	-	-
İstanbul Erkek Sanat Okulu	1933-1934	20	17	243	**280**	24	-	**24**	3	-	-	-
	1934-1935	24	12	235	**271**	27	-	**27**	-	2	-	-
	1935-1936	98	24	245	**367**	25	-	**25**	-	3	-	-
	1936-1937	117	30	233	**380**	33	-	**33**	-	-	-	-
	1937-1938	211	37	239	**487**	30	-	**30**	5	1	-	-
	1938-1939	212	41	234	**487**	34	1	**34**	19	-	-	-
İzmir Erkek Sanat Okulu	1933-1934	16	15	208	**239**	17	-	**17**	2	3	-	-
	1934-1935	25	13	204	**242**	23	-	**23**	-	-	-	-
	1935-1936	40	11	196	**247**	23	-	**23**	-	3	-	-
	1936-1937	62	10	203	**275**	26	-	**26**	-	-	-	-
	1937-1938	121	14	181	**316**	23	-	**23**	5	-	-	-
	1938-1939	189	23	138	**350**	21	-	**21**	17	3	-	-
Kastamonu Erkek Sanat Okulu	1933-1934	5	-	121	**126**	9	-	**9**	2	2	-	-
	1934-1935	16	-	133	**149**	12	2	**14**	-	-	-	-
	1935-1936	21	1	132	**154**	11	-	**11**	-	2	-	-
	1936-1937	30	1	134	**165**	11		**11**	-	2	-	-
	1937-1938	50	1	116	**167**	12	-	**12**	1	-	-	-
	1938-1939	20	1	128	**209**	9	-	**9**	18	2	-	-
Konya Erkek Sanat Okulu	1933-1934	57	-	110	**167**	15	-	**15**	2	-	-	-
	1934-1935	60	-	107	**167**	17	-	**1**	-	1	-	-
	1935-1936	64	-	130	**194**	17	-	**17**	-	-	-	-
	1936-1937	113	-	134	**247**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1937-1938	150	2	128	**280**	15	-	**15**	1	-	-	-
	1938-1939	181	2	134	**317**	14	-	**14**	14	1	-	-

Erkek sanat okullarında 1933-1934 öğretim yılında hazırlık kısmında 877, teknik kısmında 826 olmak üzere toplamda 1.703 öğrenci öğrenim görmüş olup, bunlardan 164'ü gündüzlü, 47'si ücretli yatılı ve 1.492'si de öğrenci ücretsiz yatılı statüdeydı.[274] 10 erkek sanat okulu içnde 280 öğrenciyle İstanbul en yüksek, 94 ile Diyarbakır en düşük öğrenciye sahip sanat okullarıdır.

1934-1935 öğretim yılında öğrecni sayısı nispeten artmış, hazırlık kısmında 886, teknik kısmında 871 olmak üzere toplamda 1.757 öğrenci öğrenim görmüştür.[275] 1935-1936 öğretim yılına gelindiğinde ise öğrenci sayısının dikkat çekici boyutta arttığ, hazırlık kısmında 1.113 ve teknik kısmında 896 olmak üzere toplamda 2.009

[274] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 418.
[275] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 349.

öğrencinin öğrenim gördüğü tespit edilmektedir.[276] Sonraki iki yıl içinde öğrenci sayıları önemli ölçüde artmış, 1937-1938 eğitim-öğretim yılında 2.645 ve 1938-1939 öğretim yılında 2.934 erkek öğrenci sanat okullarında mesleki eğitim almıştır.[277]

Tabloyu erkek sanat okullarında görevli öğretmen sayısı açısından incelediğimizde bu sayıların öğrenci sayısında olduğu gibi her geçen yıl arttığını görmekteyiz. 1933-1934 öğretim yılında 1'i vekil 144 öğretmen görev yaparken.[278] 1934-1935 öğretim yılına gelindiğinde öğretmen sayısı 2'si vekil olmak üzere 171'dir.[279] Erkek sanat okullarında öğrencilerin sanat şubelerine göre dağılımı ise şu şekildeydi:

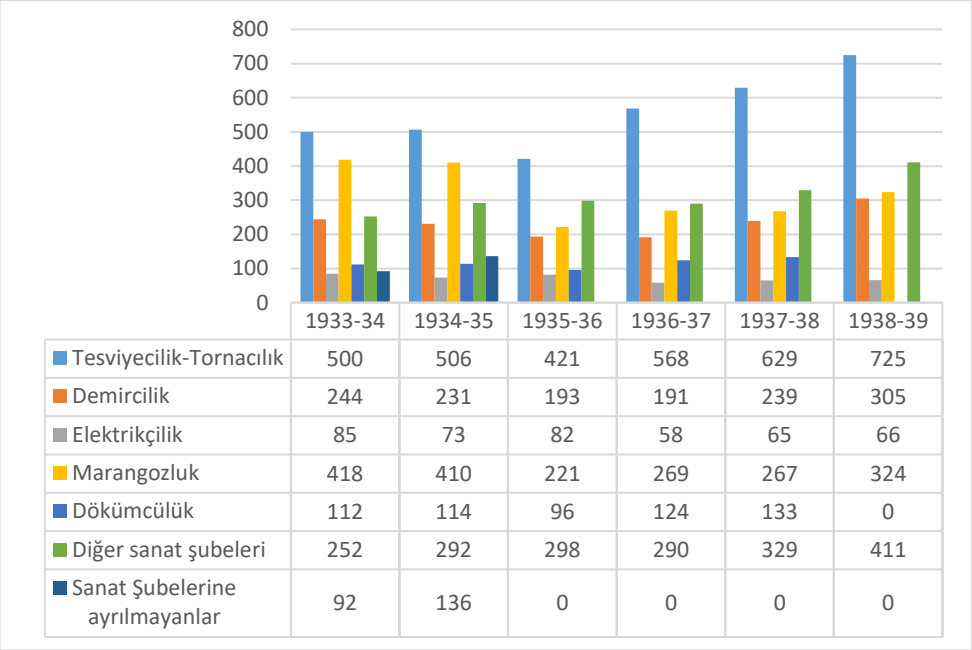

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
Tesviyecilik-Tornacılık	500	506	421	568	629	725
Demircilik	244	231	193	191	239	305
Elektrikçilik	85	73	82	58	65	66
Marangozluk	418	410	221	269	267	324
Dökümcülük	112	114	96	124	133	0
Diğer sanat şubeleri	252	292	298	290	329	411
Sanat Şubelerine ayrılmayanlar	92	136	0	0	0	0

Şekil 3.5. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Orta Erkek Sanat Okullarında Öğrencilerin Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları[280]

Grafikte erkek sanat okullarının yıllara göre sanat şubelerine göre dağılımına bakıldığında tesviyecilik ve tornacılık sanat şubesinde öğrenci sayısının yüksek, elektrikçilik sanat şubesinde az sayıda öğrencinin bulunduğu görülmektedir. Öğrenciler bunlar dışında modelcilik, sıhhi tesisat, inşaatçılık, döşemecilik,

[276] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 243.
[277] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 265; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 399.
[278] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 440.
[279] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 372.
[280] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 423; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 354; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 246. *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s.249; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 269; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 403

tenekecilik, duvarcılık, dülgercilik gibi değişen sanat şubelerinde eğitim almışlardır. Duvarcılık ve dülgercilik sanat şubelerinde öğretim gören yalnızca Ankara İnşaat Usta Okulu öğrencileridir. 1938-1939 öğretim yılında önceki yıllarda öğrencisi bulunan dökümcülük sanat şubesi istatistik mevcut olmadığından öğrenci sayısı belirtilememiştir.

Aşağıdaki tabloda ise erkek sanat okullarından diploma alanların mezun oldukları sanat şubelerine göre ayrılışları gösterilmiştir.

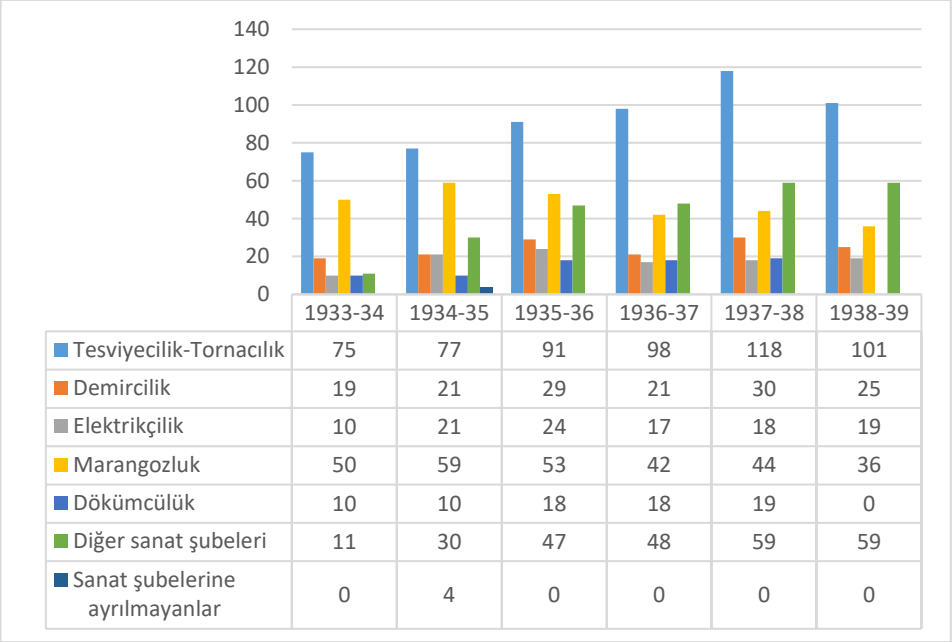

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
Tesviyecilik-Tornacılık	75	77	91	98	118	101
Demircilik	19	21	29	21	30	25
Elektrikçilik	10	21	24	17	18	19
Marangozluk	50	59	53	42	44	36
Dökümcülük	10	10	18	18	19	0
Diğer sanat şubeleri	11	30	47	48	59	59
Sanat şubelerine ayrılmayanlar	0	4	0	0	0	0

Şekil 3.6. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Erkek Sanat Okullarından Diploma Alanların Mezun Oldukları Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları[281]

Grafikteki verilere göre erkek sanat okullarından mezun olan öğrencilerin çoğunluğu tesviyecilik-tornacılık sanat şubelerinden diploma almıştır. 1933-1934 öğretim yılında 175 öğrenciden 75'i tesviyecilik-tornacılık, 50'si marangozluk, 19'u demircilik, 10'u elektrikçilik, 10'u dökümcülük sanat şubeleri mezunudur. Diğer sanat şubelerinden modelcilik, sıhhi tesisat, teneke ve sobacılıkta 1'er, inşaatçılık, doğramacılıkta 2'şer, döşemecilikte 4 öğrenci diploma almıştır. Sonraki yıllarda en

[281] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 423; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 355; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 246; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s.249; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 269; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 403

fazla tesviyecilik-tornacılık kısmı mezun verirken, onu marangozluk takip etmiştir Söz konusu yıllarda en az mezuniyet veren kısım ise dökümcülüktür.

3.2.2. Kız Orta Sanat Okulları ve Enstitüleri

İlköğretim mezunlarının devam ettiği ve öğretim süresi beş yıl olan bu okullarda birinci sınıfta diğer ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi genel kültür dersleri gösterilirdi. 1933-1934 öğretim yılından itibaren ikinci sınıf öğrencileri yeteneklerine göre kadın sanatları şubesi (biçki-dikiş, moda ve nakış, beyaz işleri, kadın işleri) ve ev idaresi şubesi (yemek yapmak, ütü, moda, kola, çamaşır ve tamir, temizleme, hastalara ve yaralılara ihtimam tarzı ve çocuk bakımı) olarak ayrılarak farklı alanlarda uzmanlık kazanmaları sağlanmıştır. Öğrenci seçtiği bu şubelerden birinde diğer atölye ve meslek derslerini de birlikte alarak kolaydan zora doğru ilerleyen bir program dâhilinde tam bir donanım kazanırdı. Örnek vermek gerekirse biçki-dikiş dersinde çocuk eşyası üzerinde el dikişlerinden başlanarak, aşamalı olarak daha güç işlere ve nihayet kadın elbiselerine yönelik gelişen bir metot takip edilirdi.

1935-1936 öğretim yılında ise kız enstitülerine öğretim süresi iki yıl olan özel bölüm bir açıldı. Kız Sanat Orta Okulu ilk üç sınıfı, Kız Enstitüsü ise ikinci devresi olarak belirlendi.[282] Kız Sanat Okulları ile Enstitülerinde müfredat programında okutulmakta olan genel dersler ortaokulların müfredat programına göre yetersiz bulunduğundan, meslek derslerini bozmayacak şekilde ortaokul müfredatının beş sınıf üzerine dağıtılarak uygulanması amaçlanmıştır. 1935-1936 ders yılı sonundan itibaren mezun olan öğrencilerin genel bilgi açısından ortaokul mezunu, mesleki bilgi açısından orta ihtisas öğrenimi görmüş sayılmaları uygun görülmüştür.[283] Kız Sanat Okulları ve enstitülerinin haftalık ders programı şu şekildeydi:

---

[282] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 233-234.
[283] TTKB Kararı, S. 212, 3.10.1933.

Tablo 3.4. Kız Sanat Okulları ve Enstitülerinin Haftalık Ders Programı[284]

Genel Dersler	**Sınıflar**				
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**
Türkçe	5	3	2	2	2
Tarih	3	2	2	-	-
Coğrafya	2	2	1	1	-
Medeni bilgiler	-	-	-	2	2
Fen bilgisi	3	3	1	1	1
Biyoloji	-	1	1	2	-
Riyaziye	5	3	2	1	1
Defter tutma	-	-	-	-	1
Yabancı dil	6	3	3	3	3
Beden eğitimi	1	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
El yazısı	1	-	-	-	-
Toplam	**27**	**19**	**14**	**14**	**12**
Genel ve Mesleki Dersler	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Dikiş başlangıcı	7	-	-	-	-
Nakış	2	2	2	2	2
Resim ve Tezyinî Resim	4	3	1	1	1
Yemek pişirme	-	3	3	2	-
Ev idaresi	-	3	3	2	-
Çocuk bakımı	-	-	-	1	1
Hıfzıssıhha-ev idaresi uygulaması	-	-	1	1	-
Toplam	**13**	**11**	**10**	**9**	**4**
Dikiş İhtisas Şubesi	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Biçki-dikiş	-	7	9	11	20
Moda	-	3	2	2	2
Çamaşır	-	-	2	2	1
Dikiş teknolojisi	-	-	1	-	-
Dikiş, mesleki resim, kıyafet tarihi	-	-	2	2	1
Toplam	**-**	**10**	**16**	**17**	**24**
Moda İhtisas Şubesi	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
Moda	-	3	7	9	15
Çiçek	-	-	4	4	6
Biçki-dikiş	-	7	2	2	2
Moda teknolojisi	-	-	1	-	-
Moda, mesleki resim, kıyafet tarihi	-	-	2	2	1
Toplam	**-**	**10**	**16**	**17**	**24**
Genel dersler toplamı	**27**	**19**	**14**	**14**	**12**
Genel mesleki dersler	**13**	**11**	**10**	**9**	**4**
İhtisas şubeleri dersleri	**-**	**10**	**16**	**17**	**24**
Genel Toplam	**40**	**40**	**40**	**40**	**40**

[284] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, 33-34; TTKB, S. 212, 3.10.1933.

Bu ders programı 1937'de haftada birer saat askerliğe hazırlık dersinin eklenmesiyle değişikliğe uğradı. İkinci ve üçüncü sınıfların ev idaresi, dördüncü sınıfların biyoloji ve beşinci sınıfların biçki-dikiş derslerinden birer saat alınarak, buraya askerliğe hazırlık dersi konmuştur. [285]

1934 yılında ortaokul ve lise mezunları ile lise öğrencilerinin kız sanat okullarına ve enstitülerine girebilmeleri yönünde bir kolaylık getirilmiştir. Ortaokullardan mezun olarak kız sanat okulları ve enstitülerine kabul edilen öğrencilerin haftalık ders programı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Orta Okulu Bitirenlerden Kız Sanat Okulları ve Kız Enstitülerine Kabul Edilenlere Yönelik Haftalık Ders Programı[286]

Dersler	**Sınıf IV**		**Sınıf V**	
	Biçki-dikiş şubesi	**Moda Şubesi**	**Biçki-dikiş şubesi**	**Moda şubesi**
Biçki-dikiş	16	4	19	4
Moda	4	16	4	16
Yapma çiçek	-	4	-	7
Çamaşır	4	-	4	-
Nakış	4	4	3	3
Ev idaresi	3	3	3	3
Yemek pişirme	4	4	4	4
Mesleki, tezyini resim	4	4	3	3
Teknoloji	1	1	-	-
Toplam	**40**	**40**	**40**	**40**

[285] Talim ve Terbiye Kurulunun 95 sayılı ve 9.11.1937 tarihli kararı.
[286] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.35.

Tablo 3.6. 1933-1938 Öğretim Yılları Arası Orta Kız Sanat Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları[287]

Kız Sanat Okulları	Yıllar	Öğrenci sayısı				Öğretmen sayısı						
		Gündüzlü	**Pansiyon Yatılı**		**Toplam**	Fiilen-hükmen çalışan öğretmenler				Tamamen Münhal	Hükmen çalışanlara vekil	
			Paralı	Parasız		Asıl	Vekil	**Toplam**	Munzam[288]		Askere	Uzun izinliye
Adana İsmet İnönü Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	71	-	-	**71**	7	-	**7**	-	-	-	-
	1937-1938	139	-	-	**139**	4	-	**4**	8	-	-	-
	1938-1939	147	-	-	**147**	8	-	**8**	5	-	-	-
Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü	1933-1934	185	16	-	**201**	29	-	**29**	5	-	-	-
	1934-1935	259	25	30	**314**	28	-	**28**	-	-	-	-
	1935-1936	331	61	59	**451**	41	-	**41**	-	-	-	-
	1936-1937	385	66	2	**453**	46	-	**46**	-	1	-	-
	1937-1938	389	82	4	**475**	51	-	**51**	-			
	1938-1939	395	58	1	**454**	32	-	**32**	44	-	-	-
Bursa Necati Bey Kız Enstitüsü	1933-1934	128	-	-	**128**	15	-	**15**	5	-	-	-
	1934-1935	158	-	-	**158**	18	-	**15**	-	-	-	-
	1935-1936	188	-	-	**188**	17	1	**18**	-	1	-	-
	1936-1937	288	-	-	**288**	18	1	**19**	-	-	-	-
	1937-1938	250	-	-	**250**	21	-	**21**	3	-	-	-
	1938-1939	254	-	-	**254**	16	-	**16**	11	-	-	-
Edirne Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1938-1939	23	-	-	**23**	8	-	**8**	-	-	-	-

[287] *1933-1934 Maarif İstatistikler*i, s. 410, 440; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 341, 371; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 239-240, 255; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s.242-243, 259; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 261-262, 280; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 389, 391, 393.

[288] Asli maaşlarını başka okulların kadrosundan alarak ücretli veya ücretsiz munzam ders okutanlar.

Tablo 3.6. (devam)

Elazığ Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1937-1938	45	-	-	**45**	9	3	**12**	3	-	-	-
	1938-1939	47	-	-	**47**	4	-	**4**	5	-	-	-
İstanbul Kadıköy Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	88	-	-	**88**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1937-1938	128	-	-	**128**	17	-	**17**	7	-	-	-
	1938-1939	142	-	-	**142**	9	-	**9**	4	-	-	2
İstanbul Selçuk Kız Enstitüsü	1933-1934	91	-	-	**91**	25	-	**25**	3	-	-	-
	1934-1935	179	-	-	**179**	25	-	**25**	-	-	-	-
	1935-1936	219	-	-	**219**	35	-	**35**	-	-	1	-
	1936-1937	243	-	-	**243**	33	-	**33**	-	-	-	-
	1937-1938	239	-	-	**239**	26	-	**26**	4	-	-	-
	1938-1939	261	-	-	**261**	16	-	**16**	8	-	-	-
İstanbul Üsküdar Kız Enstitüsü	1933-1934	110	-	-	**110**	25	-	**25**	-	-	-	-
	1934-1935	149	-	-	**149**	26	-	**26**	-	-	-	-
	1935-1936	193	16	-	**209**	22	-	**22**	-	-	-	-
	1936-1937	189	19	-	**208**	28	-	**28**	-	-	-	-
	1937-1938	161	28	-	**189**	25	-	**25**	2	-	-	-
	1938-1939	157	41	-	**198**	17	-	**17**	-	-	-	-
İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü	1933-1934	66	-	-	**66**	13	-	**13**	4	-	-	-
	1934-1935	110	-	-	**110**	14	-	**14**	-	1	-	-
	1935-1936	217	-	-	**217**	26	-	**26**	-	-	-	-
	1936-1937	252	-	-	**252**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1937-1938	210	-	-	**210**	23	2	**25**	5	-	-	-
	1938-1939	237	-	-	**237**	18	-	**18**	7	-	-	-
Manisa Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1937-1938	28	-	-	**28**	6	-	**6**	3	-	-	-
	1938-1939	84	-	-	**84**	10	4	**14**	2	-	-	-
Trabzon Kız Enstitüsü	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1937-1938	34	-	-	**34**	9	-	**9**	7	-	-	-
	1938-1939	53	-	-	**53**	15	1	**16**	10	-	-	1

İstatistiklere göre 1933-1934 öğretim yılında birinci sınıfa 145 öğrenci kaydolmuş, bir ders senesi zarfında 72 öğrenci ayrılmış, mevcut 596 öğrencinin 580'i güzdüzlü, 16'sı ücreti yatılı olarak öğrenim görmüştür.[289] 6 sanat okulu içinde Ankara İsmetpaşa Kız Enstitüsü 201 öğrenci ile en kalabalık okul olurken, en az öğrenci İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsündedir. Söz konusu öğretim yılında okullarda toplam 107 öğretmen görev almıştır.[290]

1934-1935 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde birinci sınıflara 327 öğrenci alınırken, bir ders senesi içerisinde 78 öğrenci okullardan ayrılmıştır. Ders kesiminde mevcut öğrenci sayısı 910 olup, 885 öğrenci gündüzlü, 30 öğrenci yatılı parasız, 25 öğrenci de pansiyon paralı olarak öğrenim görmüştür. Sınav sonrası 375 öğrenci doğrudan, 257 öğrenci "erginleşerek" sınıf geçmiştir.[291] 1934-1935 eğitim-öğretim yılında resmî kız sanat okullarında fiilen çalışan öğretmen sayısı ise 111'dir.[292]

1935-1936 öğretim yılında önceki yıllardan farklı olarak beş sınıflı enstitü kısmı bulunan Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsüne 2 sınıflı öğretmen kısmı açılmıştır. 1935-1936 eğitim-öğretim yılında meslek kısmına 529, meslek kız öğretmenleri kısmına 53 toplamda 582 öğrenci birinci sınıfa kaydolmuş, bir ders yılı içinde 96 öğrenci okuldan ayrılmıştır. Öğrencilerin 1.148'i gündüzlü, 77'si yatılı paralı, 59'u yatılı parasız öğrenim görmüştür. Sınav sonrası 677 öğrenci doğrudan, 388 öğrenci ikmalle sınıf geçmiştir. 219 öğrenci sınıfta kalmıştır.[293] 1935-1936 öğretim yılında öğretmen sayısı artarak 141 olmuştur.[294]

Tablo incelendiğinde mevcut kız orta sanat okullarına 1936'dan itibaren Adana İsmet İnönü Kız Enstitüsü ve İstanbul Kadıköy Kız Enstitüsünün eklendiği ve mevcut okul sayısının 7 olduğu görülmektedir. Söz konusu eğitim-öğretim yılında kız sanat okullarında 540 öğrenci birinci sınıflara kaydedilmiş, 204 öğrenci diğer sebeplerle okuldan ayrılmış, 1.516 öğrenci gündüzlü, 85 öğrenci yatılı paralı, 2 öğrenci yatılı parasız olarak öğrenim görmüştür.[295]

1937-1938 öğretim yılında Elazığ, Manisa ve Trabzon kız enstitüleri de öğretime başlamıştır. Bu öğretim yılında 524 öğrenci birinci sınıflara kaydedilirken,

---

[289] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 412.
[290] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 440.
[291] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 342-343.
[292] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 371.
[293] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 240.
[294] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 255.
[295] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 243.

179 öğrenci okuldan ayrılmış, 1.623 öğrenci gündüzlü, 110 öğrenci pansiyon paralı, 4 öğrenci pansiyon parasız olarak öğrenime devam etmiştir.[296] 1937-1938 öğretim yılında artan okul ve öğrenci sayısına eşdeğer olarak görevli öğretmen sayısının da artışı söz konusudur. Rakamlarla ifade etmek gerekirse fiilen ve hükmen çalışan 32'si erkek toplam 196 öğretmen mevcuttur. Bu öğretmenlerin 196'sı asıl, 5'i vekil öğretmendir.[297]

1938-1939 ders yılında öğretime başlayan Edirne kız enstitüsü ile birlikte 11 orta kız sanat okulunda 1900 öğrenci öğrenim görmüştür. 229'u kadın 255 görevli öğretmenin 156'sı okulun daimi öğretmeni, 96'sı stajiyer, 5'i tamamen münhale vekildir.[298] 1933-1933 öğretim yılları arasında kız sanat okullarında öğrencilerin sanat şubelerine göre ayrılışı şu şekildedir:

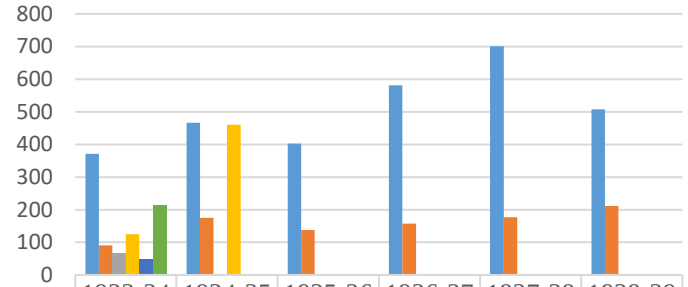

	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37	1937-38	1938-39
Dikiş	371	466	403	581	701	508
Moda	91	175	138	157	177	211
Nakış	66	0	0	0	0	0
Beyaz İşler	125	460	0	0	0	0
Ev İdaresi	47	0	0	0	0	0
Diğer Sanat şubeleri	212	0	0	0	0	0

Şekil 3.7. 1933-1938 Öğretim Yılları Arasında Kız Sanat Okullarında Öğrencilerin Sanat Şubelerine Göre Ayrılışları[299]

Grafikte kız sanat okullarında öğretim gören öğrencilerin sanat şubelerine göre ayrılışını incelediğimizde dikiş şubesi, elişi ve ihtisas kısımlarında öğrenci adedinin yüksek olduğunu görmekteyiz. Grafikte yansıtamasak da dikiş, moda ve nakış şubeleri ihtisas ve elişi kısımlarına ayrılmaktadır. Diğer sanat şubeleri antika hesap işleri, çamaşırcılık, resim, pastacılık, tabahat, çocuk bakımı gibi değişen

[296] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 262.
[297] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 280.
[298] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 393, 422.
[299] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 420; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 351; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 244; *1936-1937 Kültür İstatistiği,* s. 247; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 267; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 400.

şubelerden oluşmaktadır. 1933-1934 öğretim yılında dikiş şubesinde 371, moda şubesinde 91, nakış şubesinde 66, beyaz işler 125, ev idaresi 47 öğrenci öğretim görmüştür. Diğer sanat şubelerinden çamaşırcılıkta 7, resimde 68, tabahatta 41, çiçekte 96 öğrenci bulunktadır. 1934-1935 öğretim yılında nakış, ev idaresi ve diğer sanat şubelerinde öğrenci bulunmazken beyaz işler sanat şubesi 460 öğrencisiyle yükselişe geçmiştir. 1935-1936 ve sonraki öğretim yıllarında yalnızca dikiş ve moda şubelerinin ihtisas kısımlarında öğrenci mevcuttur.

3.2.3. İstanbul Terzilik Okulları

İstanbul Terzilik Okulu içerisinde üç sınıflı kürkçülük şubesi açılarak "İstanbul Terzilik ve Kürkçülük Okulu" olarak adı değiştirilmiş ve yeni bir ders programı ve müfredat ile öğretim yürütmüştür.[300] Birinci bölümde de ifade edildiği üzere Terzilik Okulu ilk defa 1929 yılında İstanbul'da kurulmuştu. İlkokul mezunu erkek ve kız öğrencilerini kabul eden okul, ilk kurulduğu yıllarında üç sınıflıdır.[301] Terzi ve makastar yetiştirilmesi için açılan bu okulun öğretim süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Üç yıllık dikiş şubesi ve bir yıllık biçki şubesi olarak iki kısma ayrılmıştır. Dikiş şubesini bitiren öğrenciler isterse biçki şubesine de devam edebilmektedirler. Dışarda terzilik yapmış olanlardan bu okulun biçki şubesine doğrudan doğruya girmek isteyenler, dikiş şubesinde gösterilen ameli derslerden bir sınav geçirmeye zorunludurlar.[302] İstanbul Terzilik Okulu 1938-1939 öğretim yılında Erkek Terzilik Okulu adını almıştır. Bu yılda akşam kursları açarak çeşitli sebeplerle okula devam edemeyenler için de eğitim vermeye başlamıştır. [303] Okulun haftalık ders programı şu şekildeydi:

---

[300] Talim ve Terbiye Kurulunun 2 sayılı ve 3.1.1934 tarihli kararı.
[301] *Türkiye Cumhuriyeti Maarifi (1923-1943), Maarif Matbaası*, Ankara, 1944, s. 93.
[302] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.24.
[303] Mine Demir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952)*, s. 240.

Tablo 3.7. İstanbul Terzilik Okulu Haftalık Ders Programı[304]

Dersler	Sınıflar		
	I	II	III
Türkçe	2	3	2
Hesap ve Hendese	2	2	1
Defter tutma	-	-	2
Resim	1	1	1
Mesleki resim	2	1	1
Sanat bilgisi	1	1	1
Dikiş	27	27	27
TOPLAM	35	35	35

Tablo 3.8. Biçki Şubesinin Haftalık Ders Programı[305]

Dersler	Saat
Biçki ve prova tekniği	2
Mesleki resim	1,5
Erkek biçkisi	9.5
Kadın biçkisi	6.5
Ameli biçki prova tatbikatı	15
Toplam ders saati	34,5

Terzilik okulunda 1933-1934 öğretim yılında 26 öğrenci birinci sınıfa kaydedlirken, 16 öğrenci okuldan ayrılmış, 49'u kız 75 öğrenci öğrenim görmüş, 9 öğretmen görev almıştır.[306] 1934-1935 ve sonraki öğretim yıllarında öğrenci sayılarında önemli dalgalanmaların olmadığı ve öğretmen sayılarının aynı rakamlarda seyrettiğini istatistiki verilerden görmekteyiz.

3.2.4. Orta Ticaret Okulları ve Ticaret Liseleri

Cumhuriyetin onuncu yılı itibariyle orta ticaret okullarından mezun olan öğrencilerin ülkenin ihtiyacını karşılamadığı görülünce 1933 yılında Ankara ve 1935 yılında İzmir'deki orta ticaret okullarına lise sınıfları eklenmiştir. Diğer taraftan İstanbul Ulum-u Aliye Ticaret Mektebi'nin "Yüksek Ticaret" bölümü 1932-33 öğretim yılında Ticaret Lisesi adını almıştır. 1938 yılına kadar diğer liselerden farklı öğretim programının uygulandığı bu okul, 3507 sayılı kanunla Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu ile birlikte Maarif Vekâletine devredilmiştir.[307] Dönemin İktisat

[304] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.24.
[305] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.24.
[306] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 418-419, 440.
[307] Reşat Özalp, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Orta Dereceli Okullar*, s.169. Ayrıca Talim ve Terbiye Kurulunun 181 sayılı ve 1.10.1935 tarihli kararı incelendiğinde İzmir Orta Tecim Okuluna tecim lisesi sınıfları eklenmesi ve Ankara Tecim Lisesinin teşkilat ve programının uygulanması Ertik ve Teknik Öğretim Genel Direktörlüğünce 1.10.1935 tarih ve 501 sayılı müzakere Bakanlığa Kurulda incelenmek üzere verilmiştir.

Bakanı Celal Bey yüksek ticaret okulunu ziyaret ederek okul programlarında yapılan düzenlemeyi incelemiş, bu hususta İktisat Vekâleti Ticaret Müdürü ve okul müdüründen izahat almıştır. Ticaret okulları ders programlarında yapılan düzenleme okula yeni bir veçhe kazandırmıştır. Daha önce ticaret okulunda ilkokul mezunlarını kabul eden ve öğretim süresi iki yıl olan bir devre vardı. Buradan mezun olan öğrenciler ticaret okulunun diğer devrelerine devam edemiyordu. Yeni düzenlemeyle bu devre dört seneye çıkarılarak, orta ticaret okulu adını alarak öğrenciye hem orta okullarda okutulan dersler gösterilecek, hem de mesleki öğretim yapılacaktır. Orta ticaret lisesini bitirenler ticaret lisesine devam edebilecektir. Ticaret lisesinin öğretim süresi üç yıldır. Lise kısmını bitirenler yüksek ticaret okuluna ya da lise bakaloryasını vererek üniversitenin herhangi fakültesine devam edecektir. Lise kısmından önce bir senelik hazırlık kısmı açılacak, sınıfta haftada on altı saat lisan dersi ve mesleki öğretim yapılacaktır.[308] 1935-1936 öğretim yılı ve sonraki yıllarda istatistiklerde orta ticaret okulları dört sınıf, ticaret liseleri orta ve lise kısımları olarak hazırlık ve altı sınıf üzerine kurulmuştur. Orta ticaret okulları ve ticaret liselerinin haftalık ders programı Türkiye Okulları Kılavuzunda yayınlandığı gibi şu şekildedir:

Tablo 3.9. Orta Ticaret Okulları Ders Programı[309]

DERSLER	SINIFLAR			
	I	II	III	IV
Türkçe	5	3	2	2
Yabancı dil	6	5	5	5
Riyaziye (Genel hesap)	4	-	-	-
Riyaziye (Tecimel hesap)	-	3	2	2
Riyaziye (Hendese)	-	2	1	-
Riyaziye (Cebir)	-	-	2	1
Bürokomersiyal	4	5	5	5
Fen bilgisi	3	2	1	-
Biyoloji	-	-	2	-
Ekonomi	-	-	-	2
Hukuk bilgisi	-	-	-	2
Tarih	2	2	2	-

[308] *Akşam,* "Ticaret mektebinde yeni teşkilat", 10 Eylül 1934, s. 2.

[309] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 29-30. Ayrıca Talim ve Terbiye Kurulunun 84 sayılı ve 9.9.1936 tarihli kararı incelendiğinde Ertik ve Teknik Öğretim Genel Direktörlüğünce Bakanlığa sunulup Kültür Kuruluna 2.9.1936 tarih ve 7/619 sayılı kararla orta ticaret okulları ve ticaret liselerine hazırlanmakta olan müfredat programına ait haftalık ders programı incelenmiştir. Bu karara göre Orta tecim okulları üçüncü sınıfında bir saat yurt bilgisi dersinin gösterilebilmesi için iki saatlik mal bilgisi dersinin bir saatinin bu derse ayrılması gerekmiştir. Yeni ders programı 1936-1937 eğitim-öğretim yılından itibaren orta tecim okullarında uygulanacaktır.

Tablo 3.9. (devam)

Yurt bilgisi	-	-	1	1
Coğrafya (Genel)	2	2	-	-
Coğrafya (Ekonomik)	-	-	2	2
Steno	-	-	1	2
Mal bilgisi	-	-	1	2
Resim	2	2	1	1
El yazısı	2	2	-	-
Daktilo	-	-	2	3
Askerlik	-	2	2	2
Jimnastik	2	2	-	-
Serbest	2	2	2	2
TOPLAM	**34**	**34**	**34**	**34**

Tablo 3.10. Ticaret Lisesinin İkinci Devresinin Haftalık Ders Programı[310]

Derslerin isimleri	**İkinci Devre**		
	IV (Şube)	**V**	**VI**
Türkçe, ticari muhaberat ve neşriyat	3	2	1
Türk tarihi ve genel tarih	2	2	2
Sanayi ve ticaret tarihi	-	1	1
Bürokomersiyal	4	3	3
Ticari ve mali hesap	2	4	2
İktisat coğrafyası	2	1	1
Yurt bilgisi	-	1	1
İktisat, maliye ve istatistik	2	2	2
Hukuk ve Aktüel vergiler	2	2	2
Tabii bilgiler	-	3	2
Emtia	2	2	2
Kooperatifçilik	-	-	2
İşletme bilgisi	-	2	2
Yabancı dil	6	6	6
Daktilografi	4	-	-
Stenografi	3	-	-
Umumi tatbikat	-	-	2
Resim	2	1	1
Askeri tedrisat	2	2	2
TOPLAM	**36**	**34**	**34**

1935 yılında Orta Ticaret Okulu ve Ticaret Lisesinin mezuniyet sınavlarına dışarıdan girerek, buradan mezun olma imkanı getirilmiştir. Buna göre orta ticaret okulu mezuniyet sınavına girenlerin 18 yaşından, ticaret lisesinin mezuniyet sınavına girenlerin 22 yaşından küçük olmaları gerekmektedir. Orta ticaret okulu mezuniyet sınavına girecekler ortaokul, orta ticaret, ticaret lisesinin mezuniyet sınavına girmek

[310] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 31.

isteyenlerden bir süre, lise ve ticaret lisesine devam edenler sınıf arkadaşları mezun olduktan ancak iki yıl sonra mezuniyet sınavına girebileceklerdir. Başarılı olanlara diplomaları verilecek ve ne suretle sınava kabul edildikleri yazılacaktır.[311] 1933-1938 yılları arası orta ticaret okullarının öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3.11. 1933-1938 Yılları Arası Orta Ticaret Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayıları[312]

Orta Ticaret Okulları	Yıllar	Öğrenci sayısı				Öğretmen sayısı						
		Gündüzlü	Yatılı Pansiyon		**Toplam**	Fiilen-hükmen çalışan öğretmenler				Tamamen Münhal	Hükmen çalışanlara vekil	
			Paralı	Parasız		Asıl	Vekil	**Toplam**	Munzam[313]		Askere	Uzun izinliye
Adana Orta Ticaret Okulu	1933-1934	117	-	-	**117**	8	-	**8**	3	-	1	-
	1934-1935	120	-	-	**120**	7	1	**8**	-	-	-	-
	1935-1936	116	-	-	**116**	11	-	**11**	-	-	-	-
	1936-1937	95	-	-	**95**	9	-	**9**	-	-	-	-
	1937-1938	112	-	-	**112**	7	-	**7**	4	-	-	-
	1938-1939	133	-	-	**133**	7	1	**8**	3	-	-	-
Samsun Orta Ticaret Okulu	1933-1934	56	-	-	**56**	6	-	**6**	3	-	-	-
	1934-1935	46	-	-	**46**	7	-	**7**	-	-	-	-
	1935-1936	98	-	-	**98**	6	1	**7**	-	2	-	-
	1936-1937	149	-	-	**149**	10	-	**10**	-	-	-	-
	1937-1938	197	-	-	**197**	9	-	**9**	2	-	-	-
	1938-1939	203	-	-	**203**	11	-	**11**	7	-	-	-
Trabzon Orta Ticaret Okulu	1933-1934	61	-	-	**61**	6	1	**7**	3	-	-	-
	1934-1935	35	-	-	**35**	4	-	**4**	-	1	-	-
	1935-1936	70	-	-	**70**	10	-	**10**	-	-	-	-
	1936-1937	92	-	-	**92**	9	-	**9**	-	5	-	-
	1937-1938	110	-	-	**110**	7	-	**7**	3	-	-	-
	1938-1939	146	-	-	**146**	4	-	**4**	5	1	-	-
Ankara Ticaret Lisesi	1933-1934	235	-	-	**235**	14	-	**14**	-	-	-	-
	1934-1935	333	-	-	**333**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1935-1936	318	-	-	**318**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1936-1937	337	-	-	**337**	21	-	**21**	-	-	-	-
	1937-1938	387	-	-	**387**	18	1	**19**	3	1	-	-
	1938-1939	367	-	-	**367**	15	-	**15**	10	1	-	-

[311] TTKB Kararı, S. 87, 25.4.1935.
[312] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 424, 426, 440; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 357, 359, 372; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 247-248, 256; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 250-251, 260; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 270-271, 281; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 405, 407, 423.
[313] Asli maaşlarını başka okulların kadrosundan alarak ücretli veya ücretsiz munzam ders okutanlar.

Tablo 3.11. (devam)

İstanbul Yüksek İktisat ve ticaret lise kısmı	1933-1934	319	-	-	**319**	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	309	-	-	**309**	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	304	-	-	**304**	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	231	-	-	**231**	25	-	**25**	-	-	-	-
	1937-1938	224	-	-	**224**	37	1	**38**	1	-	-	-
	1938-1939	324	-	-	**324**	23	-	**23**	10	-	-	-
İstanbul Galatasaray Lisesi ticaret kısmı	1933-1934	31	9	3	**43**	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	64	56	5	**125**	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	56	24	8	**88**	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	60	40	9	**109**	12	-	**12**	-	-	-	
	1937-1938	64	48	10	**122**	-	-	-	-	-	-	-
	1938-1939	122	-	10	**132**	[314]						
İzmir Ticaret Lisesi[315]	1933-1934	109	-	-	**109**	6	2	**8**	3	-	-	-
	1934-1935	98	-	-	**98**	10	-	**10**	-	-	-	-
	1935-1936	193	-	-	**193**	9	-	**9**	-	1	-	-
	1936-1937	228	-	-	**228**	14	4	**18**	-	1	-	-
	1937-1938	229	-	-	**229**	14	-	**14**	5	-	-	-
	1938-1939	207	-	-	**207**	14	-	**14**	17	-	-	-

1933-1934 eğitim-öğretim yılında altı sınıflı ticaret liselerinde, dört sınıflı orta ticaret okullarında ve iki sınıflı Galatasaray Lisesinin ticaret kısmında toplamda 838 erkek, 102 kız toplamda 940 öğrenci bulunmakta, bunların 928'i gündüzlü, 3'ü ücretsiz yatılı, 9'u da pansiyon ücretli konumundaydı.[316] Tabloya yansıtılmasa da orta ticaret okullarından 135, ticaret liselerinden 63 öğrenci mezun olmuştur.[317] 1933-1934 öğretim yılında söz konusu okullarda 43 öğretmen görev yapmıştır. [318]

1934-1935 eğitim-öğretim yılında öğrenci sayısı nispten artmış, 959 erkek, 107 kız toplamda 1.066 öğrenci öğrenim görmüş,[319] 16'sı kız 154 öğrenci mezun olmuştur.[320] 2'si kadın 47 öğretmen görev yapmıştır.[321]

[314] 1938-1939 öğretim yılında ticaret okulları öğretmenleri içerisinde sayısal verilere erişelememiştir. Muhtemelen Galatasaray Lisesi öğretmenleri ticaret kısmının derslerine girebilir.
[315] İzmir Ticaret Lisesi 1932-1933 öğretim yılında İzmir Erkek Ticaret, 1933-1934 öğretim yılında karma olarak İzmir Orta Ticaret Okulu, 1935-1936 öğretim yılında karma İzmir Ticaret Lisesi olarak öğretim vermektedir. Anadolu gazetesinin haberine göre orta ticaret okulu kız ve erkek öğrencilere yönelik karma olması kararlaştırılarak İzmir ticaret okulu ticaret lisesine dönüştürülecektir. Kadınlara yönelik akşam okulu değiştirilerek karma düzeyde olacağı için akşam okuluna ihtiyaç kalmamıştır. Ticaret okulunda A, B ve C kursları açılarak A kursuna okuma-yazma bilmeyen, B kursuna ilkokul öğretimi gören, C kursuna dairelerde görev alan kadınlar kabul edilecektir. Kurslarda öğretim akşamüzeri tamamıyla meslek bilgisini artırmaya yönelik yapılacaktır. *Anadolu*, "Tecim Okulu muhtelit oldu.", 9 Temmuz 1936, s. 3. *Anadolu*, "İzmir'de Tecim Lisesi Açılacak", 19 Temmuz 1935, s. 2.
[316] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 426.
[317] *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*,s. 44.
[318] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 440.
[319] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 359.

1935-1936 eğitim-öğretim yılında 1.028 erkek, 159 kız öğrenci kayıtlıdır.[322] Öğrenci sayısının bir önceki yıla göre artmasına rağmen mezun sayısı düşüş göstererek 17'si kız 139 öğrenci olmuştur.[323] 2'si kadın 53 öğretmen görev yapmıştır.[324]

1936-1937 eğitim-öğretim yılında orta kısmında 853, lise kısmında 388 toplamda ise 1.045 erkek, 196 kız toplam 1.241 öğrenci kayıtlıdır.[325] 1936-1937 eğitim-öğretim yılında öğretmen sayısının artış göstermesi tüm okullardaki öğretmenler hakkında sayısal verilere ulaşılmasından kaynaklanmaktadır. 11'i kadın 104 öğretmen resmi ticaret okullarında görev yapmıştır.[326]

1937-1938 eğitim-öğretim yılında ticaret okullarının orta kısmında 988, lise kısmında 393 toplamda ise 1.113 erkek ve 268 kız öğrenci kayıtlıdır.[327] 20'si kız olmak üzere 152 öğrenci diploma alırken,[328] okullarda 6'sı kadın toplam 94 öğretmen görev yapmıştır.[329]

3.2.5. Meslek Öğretmen Okulları

Türkiye'de ilk meslek öğretmen okulları ortaokullara biçki, dikiş ve ev idaresi ile kız sanat okulları ve kız enstitülerine meslek dersleri öğretmeni hazırlamak üzere açılan Ankara Kız Meslek Öğretmen Okulu ile ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştirmek üzere açılan Ankara Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ile İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'dur. Bunları dışında müzik öğretmeni yetiştirmek üzere Ankara'da bir Musiki Öğretmen Okulu vardır.[330]

Bu dönemde mesleki eğitim-öğretim yapan okullarda öğretim programını uygulayacak yetkili ve bilgili öğretmen yetersiz olduğundan dış ülkelerden alanında uzman 65 öğretmen Türkiye'ye getirildi. Mevcut öğretmenlerin mesleki bilgilerini artırmak amacıyla yaz aylarında birçok alanda uzmanlık kursları açıldı. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 27.06.1928 tarih ve 37 sayılı kararıyla mevcut ve yeni açılacak

---

[320] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 17. Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966 istatistiğinde orta ticaret okullarından 153, ticaret liselerinden 88 olmak üzere 244 öğrenci mezun olmuştur.
[321] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 372.
[322] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 249.
[323] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 12.
[324] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 256.
[325] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 252.
[326] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 260.
[327] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 272.
[328] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 14.
[329] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 281.
[330] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 20-21

Mesleki ve Teknik Öğretim okullarının ihtiyaç duyacağı atölye ve meslek dersi öğretmenini yetiştirmek için ilk defa 12 kız ve 22 erkek öğrenci dışarıya gönderilerek, döndüklerinde yabancı öğretmenlerin yerini doldurmaları sağlandı. Dış ülkelerde öğretime giden ve döndüklerinde görev alan öğretmen adayları yetersiz olunca, Milli Eğitim Bakanlığı atölye ve meslek dersleri öğretmenlerini yurt içinde yetiştirmek için girişim başlattı. Bu hususta ilk defa Talim ve Terbiye Kurulu'nun 23.09.1934 tarihli ve 222/216 sayılı kararı çerçevesinde "Meslek Muallim Mektebi" ilk ve orta dereceli kız meslek okullarına biçki-dikiş, nakış, çamaşır, ev idaresi ve çocuk bakımı derslerine öğretmen istihdam etmek üzere açılmıştır. 1939 yılına kadar okul iki ve üç yıllık bölümlere ayrılmakta ve iki yıllık bölümden mezun olan öğrenciler ortaokullara biçki-dikiş ve ev idaresi öğretmeni olarak atanmaktaydı.[331] Bu dönemde Kız Meslek Öğretmen Okulunun haftalık ders programı şu derslerden oluşuyordu:

Tablo 3.12. Kız Meslek Öğretmen Okulu Haftalık Ders Programı[332]

Kız Meslek Öğretmen Okulu dersleri	I		II	
	Biçki-dikiş	Moda	Biçki-dikiş	Moda
Biçki-dikiş	21	14	21	14
Moda	-	7	-	7
Ev idaresi-Yemek pişirme	2	2	2	2
Resim	4	4	4	4
Çamaşır	2	2	2	2
Nakış	2	2	2	2
Edebiyat	1	1	2	2
Yabancı dil(Fransızca)	3	3	3	3
Psikoloji ve Pedagoji	3	3	3	3
Çocuk bakımı, fizyoloji, hasta bakımı, Hıfzıssıhha	2	2	2	2
Toplam	**40**	**40**	**40**	**40**

[331] Reşat Özalp, Aydoğan Ataünal, *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, Talim ve Terbiye Kurulu-Milli Eğitim Şurası,* s. 90-100. 1938-1939 öğretim yılında Kız Meslek Öğretmen Okulu iki yıllık bölümleri üç yıla çıkarılarak bölüm ve uzmanlık alanlarına yeni düzenlemeler getirilmiştir. Öğretim süresi üç yıl olan okulda Biçki-dikiş, Çamaşır-nakış, Moda-çiçek, Ev idaresi Yemek pişirme, Resim ve Çocuk Bakımı gibi uzmanlık alanlarında eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. Tayyip Duman, "Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Kuruluşu, Gelişimi ve Kapatılmaları", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi,* 1/1, 2014, s. 68.

[332] TTKB Kararları, S. 83, 27.8.1936. *Türkiye Okulları Kılavuzu*'nda haftalık ders programı birinci sınıfta 34, ikinci sınıfta 35 olarak verilmiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere haftalık ders saati toplamı 40 olan okulun iki yıllık kısmında 7, üç yıllık kısmında 8 uzmanlık alan mevcuttu. Okulun ilk programında öğretmenlik bilgisi dersinin psikoloji ve pedagoji olarak yer aldığı ve program içerisindeki ağırlığının %7.5 olduğu görülmektedir. Yine genel kültür derslerinin ağırlığı % 10 iken, alan bilgisi derslerinin ağırlığı %82.5 olarak tespit edilmektedir.[333]

Ankara Meslek Öğretmen Okulu Ankara Bölge Sanat Okulu'na bağlı olarak erkek sanat okullarına mesleki ve uygulamalı dersler öğretmeni yetiştirmek için açılmıştır. Beş yıllık erkek sanat okullarından mezun olan ve fabrika ile piyasa gibi istihdam alanlarında sanatında en az iki yıl deneyim kazanan öğrenciler bu okula mesleki ve ameli derslerden sınava alınmaktaydı. İlkokul mezunu olarak belirli bir sanatla uğraşanlar ve sanatları dâhilinde en az yedi yıl süreli çalışanlarsa mesleki-uygulamalı derslerle birlikte Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurt bilgisi, Riyaziye, Fizik, Kimya derslerinden yapılacak müsabaka sınavları ile kabul edilmekteydi.[334] Bu okulun ağaç işleri ve demir işleri şubelerinin ders programı aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.13. Erkek Meslek Öğretmen Okulu Ağaç İşleri ve Demir İşleri Şubesinin Ders Programları[335]

Ağaç işleri şubesi	**Sınıflar**			**Demir işleri şubesi**	**Sınıflar**		
	I	**II**	**III**		**I**	**II**	**III**
Türkçe	2	2	2	Türkçe	2	2	2
Ameli mesai	28	8	10	Ameli mesai	24	18	-
Resim	5	14	4	Resim	6	6	6
Genel-mesleki teknoloji	1	5	-	Genel-mesleki teknoloji	-	3	2
Fizik	2	2	-	Fizik	2	2	-
Kimya	2	2	-	Kimya	2	2	-
Riyaziye	1	2	-	Riyaziye(cebir, hendese, tersimi hendese)	4	4	4
Mihanik	-	2	-	Mihanik	-	2	-
Makine ve motorlar	-	2	-	Makine ve motorlar	-	-	3
Mukavemet ve malzeme	-	-	-	Mukavemet ve malzeme	1	2	-
İşletme bilgisi	-	2	2	İşletme bilgisi	-	-	3
Yabancı dil	3	3	4	Yabancı dil	3	3	4
Yurt bilgisi ve iktisat	-	-	3	Yurt bilgisi ve iktisat	-	-	3
Genel-mesleki psikoloji	-	-	2	Genel-mesleki psikoloji	-	-	2
Genel-mesleki pedagoji	-	-	2	Genel-mesleki pedagoji	-	-	2
Genel-mesleki tedris u.	-	-	4	Genel-mesleki tedris u.	-	-	3
Ders uygulaması	-	-	9	Ders uygulaması	-	-	9
Mesleki hıfzıssıhha	-	-	2	Mesleki hıfzıssıhha	-	-	2
Toplam	**44**	**44**	**44**	**Toplam**	**44**	**44**	**44**

[333] Tayyip Duman, "Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Kuruluşu, Gelişimi ve Kapatılmaları", 67.
[334] TTKB Kararları, S. 118, 6.11.1936.
[335] TTKB Kararları, S. 118, 6.11.1936.

Ankara Müzik Öğretmen Okulu ise "Musiki Muallim Mektepleri Talimatnamesi" uyarınca ilk ve orta derecedeki okullar için müzik öğretmeni yetiştirmek için açılmıştır. Öğrenim süresi genel orta tahsil ve mesleki tahsil olarak iki devre halinde altı senedir. Öğretim yatılı, gündüz ve ücretsiz olarak yürütülmektedir.[336] Ankara Müzik Öğretmen Okulu'nun birinci sınıfına beş sınıflı ilkokul mezunlarından sesi elverişli ve yetenekli olanlar seçilmekteydi. Ortaokul ve liselerin farklı sınıflarından bu okula girecek olanların muadil sınıflara alınması amacıyla bu okulda mevcut olup, diğer ortaokul-liselerde okunmayan meslek derslerinden bir sınava girmesi gerekiyordu.[337] Bu okulun haftalık ders programı aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 3.14. Ankara Müzik Öğretmen Okulu Ders Programı[338]

DERSLER	**SINIFLAR**					
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**
Koro, Enstrüman, Şan, Obl. Piyano	+	+	+	+	+	+
Entonation	3	3	3	3	2	2
Armoni	-	3	3	3	2	1
Kontrpuvan	-	-	-	-	3	3
Müzik formları B.	-	-	-	-	1	1
Müzik aletleri	-	-	-	-	1	-
Musiki tarihi	-	-	-	-	2	2
Sanat tarihi	-	-	-	-	-	1
Koro idaresi ve tatbikatı	-	-	-	-	-	1
Didaktik ve metodik	-	-	-	-	1	-
Tatbikat ve kritik	-	-	-	-	-	3
Müzik estetiği	-	-	-	-	-	1
Terbiye ve ruhiyat	-	-	-	-	2	-
Terbiye ve terbiye tarihi	-	-	-	-	-	2
Türkçe	5	4	3	-	-	-
Edebiyat	-	-	-	3	3	2
Tarih	2	2	2	2	-	-
Coğrafya	1	1	2	1	-	-
Yurt bilgisi	-	-	1	1	-	-
İçtimaiyat	-	-	-	-	1	1
Fen bilgisi ve Biyoloji	1	2	3	4	-	-
Fransızca	3	2	2	2	2	2
Riyaziye	2	2	2	2	-	-
Resim	1	1	1	-	-	-
Beden terbiyesi	2	2	2	2	2	2
Askerlik dersleri-biçki-dikiş	Ders saatleri haricindedir.					

[336] *Resmi Gazete*, "Musiki Muallim Mektepleri Talimatnamesi", S. 1769, 8 Nisan 1931, s. 407-408.
[337] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.22
[338] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s.22-23

1933-1938'e kadar olan eğitim-öğretim dönemleri içerisindeki meslek öğretmen okullarının öğrenci ve öğretmen durumu ile ilgili yıllıklardan derlenen veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3.15. 1933-1938 Yılları Arası Öğretmen Okullarının Öğrenci ve Öğretmen Sayıları[339]

Öğretmen Okulları	Yıllar	Öğrenci sayısı				Öğretmen sayısı						
		Gündüzlü	Yatılı Pansiyon		**Toplam**	Fiilen-hükmen çalışan öğretmenler				Tamamen Münhal	Hükmen çalışanlara vekil	
			Paralı	Parasız		Asıl	Vekil	**Toplam**	Munzam[340]		Askere	Uzun izinliye
Adana Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	10	-	245	**255**	13	-	**13**	3	-	1	-
	1934-1935	9	-	251	**260**	15	-	**15**	-	-	1	-
	1935-1936	6	-	249	**255**	14	-	**14**	-	-	1	-
	1936-1937	5	-	286	**291**	14	-	**14**	-	-	-	-
	1937-1938	4	-	236	**240**	11	-	**11**	2	-	-	-
	1938-1939	19	-	231	**250**	12	-	**12**	1	-	-	-
Adana Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	18	-	187	**205**	13	-	**13**	1	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
Ankara Müzik Öğretmen Okulu[341]	1933-1934	6	-	132	**138**	28	-	**28**	4	-	-	-
	1934-1935	17	-	120	**137**	28	-	**28**	-	-	-	-
	1935-1936	28	-	120	**148**	29	-	**29**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	105	**105**	37	-	**37**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	83	**83**	31	-	**31**	10	-	-	-
	1938-1939	-	-	34	**34**	33	-	**33**	6	-	-	-

[339] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 398, 400, 402, 404, 406, 437; *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 329, 331, 333, 335, 337, 370; *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 236-238, 254; *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 239-240, 258; *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 257-258, 279; *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 383, 385, 387, 421.

[340] Asli maaşlarını başka okulların kadrosundan alarak ücretli veya ücretsiz munzam ders okutanlar.

[341] Kız ve erkek öğrencilere yönelik karma eğitim-öğretim vermektedir.

Tablo 3.15. (devam)

Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	10	-	208	**218**	11	2	**13**	5	-	-	-
	1934-1935	8	-	153	**161**	17	-	**17**	-	-	-	-
	1935-1936	23	-	140	**163**	20	1	**21**	-	-	-	-
	1936-1937	30	-	352	**382**	16	-	**16**	-	-	-	-
	1937-1938	27	-	329	**356**	14	1	**15**	3	-	-	-
	1938-1939	23	-	320	**343**	15	1	**16**	1	-	-	-
Bursa Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	416	17	183	**616**	17	-	**17**	9	-	-	-
	1934-1935	430	27	136	**593**	25	-	**25**	-	-	-	-
	1935-1936	511	26	165	**702**	20	1	**21**	-	1	2	-
	1936-1937	597	34	144	**775**	24	2	**26**	-	-	-	-
	1937-1938	601	27	123	**751**	23	-	**23**	2	-	-	-
	1938-1939	622	37	147	**806**	26	1	**27**	20	-	-	-
Edirne Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	-	-	185	**185**	12	1	**13**	-	-	2	-
	1934-1935	-	-	149	**149**	12	-	**12**	-	-	1	-
	1935-1936	46	-	155	**201**	10	-	**10**	-	-	-	-
	1936-1937	46	-	165	**211**	11	2	**13**	-	-	-	-
	1937-1938	48	-	150	**198**	8	-	**8**	6	1	-	-
	1938-1939	-	-	148	**148**	7	1	**8**	7	-	-	-
Edirne Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	53	-	278	**331**	17	1	**18**	2	-	-	-
	1934-1935	47	-	316	**363**	16	-	**16**	-	1	-	-
	1935-1936	19	-	235	**254**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1936-1937	40	-	215	**255**	12	2	**14**	-	-	1	-
	1937-1938	51	-	216	**267**	11	-	**11**	4	1	-	-
	1938-1939	63	-	219	**282**	13	2	**15**	11	-	-	-
Erzurum Öğretmen Okulu	1933-1934	8	-	159	**167**	9	-	**9**	3	-	-	-
	1934-1935	12	-	82	**94**	7	-	**7**	-	-	1	-
	1935-1936	23	-	73	**96**	12	2	**14**	-	-	-	-
	1936-1937	33	-	80	**113**	12	-	**12**	-	-	-	-
	1937-1938	49	76	-	**125**	2	2	**4**	8	1	-	-
	1938-1939	79	-	106	**185**	2	-	**2**	8	-	-	-
Eskişehir Mahmudiye Erkek	1933-1934	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	43	**43**	8	-	**8**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	122	**122**	12	-	**12**	-	-	-	-

Tablo 3.15. (devam)

İstanbul Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	2	-	147	**149**	-	-	**-**[342]	-	-	-	-
	1934-1935	7	-	347	**354**	11	-	**11**	-	-	-	-
	1935-1936	13	-	368	**381**	15	-	**15**	-	-	-	-
	1936-1937	9	-	213	**222**	17	-	**17**	-	-	-	-
	1937-1938	10	-	175	**185**	16	-	**16**	-	-	-	-
	1938-1939	4	-	173	**177**	12	2	**14**	1	1	-	-
İstanbul Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	261	-	253	**514**	29	-	**29**	3	-	-	-
	1934-1935	351	-	260	**611**	24	-	**24**	-	-	-	2
	1935-1936	409	-	268	**677**	25	-	**25**	-	-	-	-
	1936-1937	611	1	279	**891**	36	-	**36**	-	-	-	-
	1937-1938	202	8	289	**499**	23	-	**23**	5	-	-	-
	1938-1939	219	12	314	**545**	38	3	**41**	16	-	-	-
İzmir Erkek Öğretmen Okulu[343]	1933-1934	270	-	259	**529**	16	1	**17**	3	-	4	-
	1934-1935	402	-	161	**563**	22	2	**24**	-	1	6	-
	1935-1936	754	-	183	**937**	25	1	**26**	-	-	1	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	85	**85**	4	-	**4**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	189	**189**	7	-	**7**	7	-	-	-
İzmir Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	252	2	225	**479**	16	1	**17**	7	-	-	-
	1934-1935	349	-	210	**559**	16	3	**19**	-	-	-	1
	1935-1936	421	-	224	**645**	18	3	**21**	-	-	-	-
	1936-1937	501	-	192	**693**	19	-	**19**	1	-	-	-
	1937-1938	569	-	173	**742**	22	1	**23**	-	-	-	-
	1938-1939	638	-	188	**826**	22	3	**25**	15	-	-	-
Konya Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	149	-	189	**338**	12	2	**14**	4	-	-	-
	1934-1935	22	-	78	**100**	-	-	**-**[344]	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-

[342] Bu öğretmen okulu İstanbul Erkek Lisesinin içinde olduğu için öğretmenleri mezkûr lise öğretmenleri meyanına dâhildir.
[343] 1938-1939 öğretim yılında Kızılçullu Erkek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiş ve kız-erkek öğrencilere karma öğretim veren köy öğretmen okulu olmuştur.
[344] Herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Tablo 3.15. (devam)

Konya Kız Öğretmen Okulu	1933-1934	184	-	211	**395**	17	2	**19**	1	-	-	-
	1934-1935	271	-	156	**427**	21	1	**22**	-	-	-	-
	1935-1936	275	-	143	**418**	21	-	**21**	-	-	-	1
	1936-1937	335	-	132	**467**	18	-	**18**	-	-	-	-
	1937-1938	398	-	132	**521**	22	1	**23**	2	-	-	-
	1938-1939	436	-	132	**568**	20	-	**20**	8	-	-	-
Sivas Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	3	-	177	**180**	9	1	**10**	1	-	1	-
	1934-1935	-	-	128	**128**	8	2	**10**	-	1	1	-
	1935-1936	1	-	154	**155**	10	3	**13**	-	-	-	-
	1936-1937	3	-	148	**151**	9	5	**14**	-	-	-	-
	1937-1938	1	-	114	**116**	12	2	**14**	-	-	-	-
	1938-1939	31	-	106	**137**	7	-	**7**	4	-	-	-
Trabzon Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	13	-	143	**156**	23	1	**24**	-	-	1	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
Trakya Erkek Öğretmen Okulu	1933-1934	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1938-1939	-	-	30	**30**	5	-	**5**	5	3	-	-
Ankara ErkekMeslek Öğretmen Okulu	1933-1934	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1936-1937	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	-
	1937-1938	2	-	24	**26**	2	-	**22**	2	-	-	-
	1938-1939	3	-	38	**41**	4	-	**4**	13	-	-	-

Tablo 3.15. (devam)

Ankara Kız Meslek Öğretmen Okulu[345]	1938-1939	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1934-1935	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1935-1936	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1936-1937	46	22	77	**145**	-	-	-	-	-	-	-
	1937-1938	64	46	93	**203**	20	-	**20**	-	-	-	-
	1938-1939	78	47	97	**222**	20	-	**20**	-	-	-	-

1933-34 öğretim yılında Adana, Ankara, Balıkesir, Bursa, Edirne, Erzurum, İstanbul, İzmir, Konya, Sivas, Trabzon olmak üzere 16 meslek öğretmen okulunun ortalar kısmında 2129, meslekler kısmında 2726 öğrenci öğrenim görmüş, 299'u kız olmak üzere 640 öğrenci mezun olmuştur.[346] Adana Kız Öğretmen Okulu ve Trabzon Erkek Öğretmen Okulunun yalnızca söz konusu öğretim yılında faaliyette olduğunu sonraki öğretim yıllarında öğrenci alınmadığını görmekteyiz. Ankara Müzik Öğretmen Okulu diğer öğretmen okullarından farklı olarak istatistiklerde kız ve erkek öğrencilere yönelik karma düzeyde öğretim vermektedir. Öğretmen okullarında 242 asıl, 12 vekil, ücretli veya munzam 46 öğretmen bilfiil istihdam edilmiştir.[347]

1934-1935 eğitim-öğretim yılında toplamda 6 sınıflı öğretmen okullarının ders kesiminde 1.879 erkek, 2.620 kız toplamda 4.499 öğrenci öğretim görmüşt,[348] 81'i kadın 230 öğretmen görev yapmıştır.[349] 1935-1936 eğitim-öğretim yılında 7 erkek, 5 kız, 1 karma öğretmen okulunda öğrenci sayısı artarak orta ve meslek kısımlarında 2.256 erkek, 2.776 kız toplamda 5.032'e yükselmiştir. 357'si kız 753 öğrenci mezun olmuştur. Fiilen ve hükmen çalışan öğretmen sayısı 92'si kadın öğretmen olmak üzere 248'dir.[350]

1936-1937 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde İsmet Paşa Kız Enstitüsü Meslek Öğretmen Okulu, Ankara Müzik Öğretmen Okulu ve diğer öğretmen

[345] 1936-1937 öğretim yılında üç sınıflı İsmet Paşa Kız Enstitüsü Meslek Öğretmen okulu, 1937-1938 öğretim yılında iki sınıf ve ihtisas kısımlarından oluşan Ankara Kız Meslek Öğretmen Okulu olarak düşünülmelidir. 1937-1938 öğretim yılında Ankara Meslek Öğretmen Okulu, Erkek Sanat Okulu, Kız Meslek Öğretmen Okulu İsmet Paşa Kız Enstitüsü binası içindedirler.
[346] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 17, 408.
[347] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 18.
[348] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 339.
[349] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 370.
[350] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, s. 12, 238, 254.

okullarında 1.447 erkek, 3.254 kız toplam 4.701[351] öğrenci öğrenim görmüş, öğretmen sayılarında her geçen yıl önemli değişiklik olmamakla birlikte azalarak 236 olmuştur.[352] 1937-1938 eğitim-öğretiminde öğretmen okullarına Ankara Kız Meslek, Ankara Erkek Meslek öğretmen okulları, Eskişehir Mahmudiye Erkek Öğretmen Okulu eklenirken, toplam öğrenci sayısı 4440, öğretmen sayısı bir önceki yılda olduğu gibi 236 olmuştur.[353]

1938-1939 öğretim yılında yeni açılan Trakya Erkek Öğretmen Okulu ile birlikte 17 ilk ve meslek öğretmen okullarında 3550'si kız toplam 4905 öğrenci öğrenim görmüştür. Eskişehir Mahmudiye, İzmir Kızılçullu, Trakya öğretmen okulları köy öğretmen okullarıdır. Musiki, meslek ve diğer öğretmen okullarında fiilen ve hükmen çalışan 123'ü kadın 286 öğretmen görev yapmıştır. Munzam dersi olan 123, tamamen münhal kalan öğretmenlikler 4, askerlik dersi öğretmenleri 19'dur.[354]

3.3. Diğer Bakanlıklara Bağlı Meslek Okulları

3.3.1. Ziraat Bakanlığına Bağlı Ziraat, Orman ve Makinist Okulları

Türkiye'de ziraat bilgisini çocuklara öğretmek ve ziraat kurumlarında istihdam edilmelerini sağlamak için Bursa, İstanbul, İzmir ve Adana'da ziraat okulları açılmıştır. Ziraat okullarına çiftçi ve toprak sahibi kişilerin çocuklarından olması şartı getirilirken, bu dört okulda gösterilen dersler okulun bulunduğu yerin zirai durumu ve ihtiyaçları gözönüne alınarak belirlenmiştir. Örneğin tüm ziraat şubeleri önemli olmakla birlikte Bursa ziraat okulunda meyvecilik, tarım ve çiftçiliğe, İzmir ziraat okulunda bağcılık, ziraat sanatları, İstanbul'da tarım ve hayvancılık, Adana'da sıcak iklime uygum ziraatı ve tarla ziraatına yer verilerek öğrencinin yetiştirilmesine özen gösterilmiştir. Ziraat okulları ve uygulama çiftliklerini iyi koşullara getirerek, bu sayede öğrencinin uygulamalı öğrenmesine önem verilmesi hedeflenmiştir. Bu çiftliklerde halkın ihtiyaçlarına cevap verecek meyveli, meyvesiz fidan, cins tavuk

---

[351] Maarif istatistiğinde Müzik ÖğretmenOkulu ve Kız Meslek Öğretmen Okulu öğrencileri öğretmen okullarının toplamına dâhil edilmemiştir ve 4451 olarak gösterilmiştir.
[352] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 241, 258. Müzik Öğretmen Okulu öğrencileriyle Kız Meslek Öğretmen Okulu öğrencileri öğretmen okullarının toplamına dâhil edilmediğinden 1346 erkek, 3105 kız toplamda 4451 olarak verilmiştir.
[353] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 260, 279.
[354] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 387, 421.

yumurtası, cins tavuk ve horoz, aşılı köklü ve köklü Amerika çubuğu yetiştirilerek halka dağıtılmıştır. [355]

Birinci bölümünde zabıt ceridelerinden yararlanarak bölge ziraat okullarının ders programlarını tablo halinde göstermiştik. Bölge ziraat okullarında öğretim teorik ve pratik olarak birlikte işlenirdi. Dersler içeriğine göre genel bilgi ve mesleki dersler olmak üzere iki ana gruba ayrılırdı. Kol tedrisatına ayrılan son sınıf öğretiminde çalışılan kollar tarla ziraatı grubu, bahçe ziraatı, zooteknik ve ziraat sanatları grubudur. Bu kollardan birine ayrılan son sınıf öğrencileri ilgili koldaki mevzuları teorik ve pratik olarak çalışmanın yanında, diğer kolları da yardımcı olarak alırlar ve gerekli genel bilgi derslerini de görürlerdi.[356]

1933-1934 eğitim-öğretim yılında Bursa, İstanbul, İzmir ve Seyhan'da orta ziraat okulları, Seyhan Makinist Okulu ve İstanbul Orman Ameliyat Okulu açık olup, tüm bu okullarda toplamda 220 erkek öğrenci yatılı ücretsiz olarak öğrenim görmektedir. 104 öğrencinin mezun olduğu yıl sonunda okullarda 35 erkek öğretmen görev yapmıştır.[357]

1934-1935 öğretim yılında sözü edilen okullara İstanbul Hayvan Sağlığı Küçük Sıhhiye Memurları ve Nalbant Okulu katılırken, tüm bu okullarda 223 öğrenci öğrenim görmüş, 45 öğretmen görev yapmıştır.[358]

Bu dönemde "orta mühendis muavini" yetiştirmek amacıyla[359] 1936-1937 öğretim yılından itibaren Bursa Orta Orman Okulu açılırken, ertesi yıl Bolu'da da aynı türden bir okul faaliyete geçirilmiştir. 1938-1939 öğretim yılında Adana, Adana Ziraat Makinist, Bursa, İstanbul, İzmir orta ziraat okulları ile Bolu ve Bursa Orta Orman okulunda 726 öğrenci öğrenim görürken, 1'i kadın 74 öğretmen görev yapmıştır.[360]

3.3.2. İnsanî ve Hayvanî Küçük Sıhhiye Memurları Okulları

1933-1934 öğretim yılındaki istatistikte mevcut okulların arasına İstanbul Tıp Fakültesi Ebe Okulu da dâhil edilmiştir. 123 öğrenci birinci sınıflara kayıt

---

[355] *Ziraat Gazetesi*, "Ziraat Bakanlığı Ziraat Umum Müdürlüğünün Dört Yılda Başardığı İşler", 3/5, 1935, s. 131-132.
[356] Ragıp Ziya Mağden, *Zirai Öğretimde 110 Yıl*, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1959, s. 103.
[357] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 19, 428-429, 440.
[358] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 361, 372
[359] *Resmi Gazete*, S: 2742, 3 Temmuz 1934, s. 4083.
[360] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 411, 423.

yaptırırken, 81'i kız olmak üzere toplam 198 öğrenci öğrenim görmüştür. Öğretim şekli açısından 108 öğrenci gündüzlü iken, 90 öğrenci yatılı ücretsiz olarak eğitim görmüştür. İstanbul Tıp Fakültesi Ebe Okulunun öğretmenleri tıp fakültesinin öğretmenleri arasında sayıldığından genel toplama dâhil etmedik. Söz konusu öğretim yılında 10 erkek öğretmen görev yapmıştır.[361]

1935-1936 öğretim yılı ve sonraki yıllarda öğrenci ve öğretmen sayılarında dalgalanmalar yaşanırken, bu durumun İstanbul Hayvan Sağlığı Küçük Sıhhiye Memurları, Nalbantlar Okulunun orta ziraat okulları bünyesine alınmasıdır. 1937-1938 öğretim yılı istatistiğinde küçük sıhhat okullarına Ankara Çocuk Bakıcılık Okulu, Balıkesir Köy Ebe Okulu ve İstanbul Kızılay Hastabakıcılık Hemşirelik Okulu eklenmiştir. Söz konusu öğretim yılında 128 öğrenci birinci sınıflara kayıt yaptırmış, okulda 77'si erkek 250 öğrenci öğrenim görmüş, 5'i kadın 20 öğretmen görev yapmıştır.[362] 1938-1939 öğretim yılında öğrenci sayısı artarak 168'i kız 254 olurken, 14 öğretmen görev yapmıştır. Söz konusu yılda Konya Köy Ebe Okulu, sağlık okullarının arasına eklenirken, İstanbul Tıp Fakültesi Ebe Okulunun öğretmenlerinin Tıp Fakültesinin öğretmenleri arasında olduğunu belirtmek gerekir.[363]

3.3.3. Maliye, Tapu ve Nafia Okulları

Bu tür okulların birinci sınıflarına 1933-1934 öğretim yılında 184 öğrenci alınırken, öğrenci sayısı bir önceki yıla göre artış göstererek 300, öğretmen sayısı ise düşüş göstererek 34 olmuştur.[364] 1935-1936 öğretim yılına ait maarif istatistiğini incelediğimizde önceki yıllarda İstanbul Tapu ve Kadastro Okulu'nun Ankara'ya taşındığını görmekteyiz. Okul 1937 tarihinden itibaren A ve B şubeleri biçiminde yeniden örgütlenirken okutulan dersler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

---

[361] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 430, 440.
[362] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 274, 281. Maarif istatistiğinde toplam öğretmen sayısını 25 vermesine rağmen erkek öğretmen sayısı 29 olarak gösterilmiştir.
[363] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 413, 423.
[364] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 430, 440.

Tablo 3.16. Ankara Tapu ve Kadastro Okulunun Şubelerinde Okutulan Dersler[365]

A şubesi dersleri	B şubesi dersleri
Medeni Kanun ve Borçlar Hukuku	Topografya (Nirengi ve poligon ve şehir ve arazi haritaları ve fotogrametri genel malumat
İdare Hukuku	Mesaha ameliyatı
Hukuk Usulleri Muhakemeleri ve İcra ve İflas Hukuku	Müsellesat ve logaritma tatbikatı ile harita resmi
İntihal kanunları ve miras hükümleri	Resmi hattı ve kaligrafi
Ayni haklar ve Tapu Sicili Nizamnamesi ile tatbikatı	Kadastro ve Tapu Tahrir Kanunu ile Tapu Sicili Nizamnamesi
Tasarruf kanunları ile nizamnameleri	-
Mali kanunlar	-
Coğrafya	-
Hesap ve cebir	-
Hendese ve müsellesat	-
Topoğrafya ve tatbikatı	-
Resmi hattı ve kaligrafi	-

Bu okulların 1934-1935 öğretim yılı ve sonrasındaki iki yılda öğrenci sayısının sürekli arttığını, buna karşılık 1937-1938 öğretim yılında ise bunun düşüşe geçtiğini istatistiklerden görebilmekteyiz. Öğretmen sayısı öğrenci sayısının aksine giderek düşüş gösterirken, öğrenci sayısının azaldığı 1937-1938 öğretim yılında ters orantılı bir şekilde artmıştır. 1938-1939 öğretim yılında Ankara Tapu Ve Kadastro, Ankara Maliye Meslek, İstanbul Nafia Teknik Okulunda 384 öğrencinin öğrenim görürken, 50 öğretmen görev yapmıştır.[366]

3.3.4. İstanbul ve Ankara Konservatuvarı

İstanbul Belediyesine bağlı Konservatuvar, musiki ve sahne sanatkârı yetiştirmek için başlangıç ve tekâmül dersleri adı altında iki kısımda açılmıştır. Konservatuvara alınan öğrenci altı ay içerinde yetenek ve çalışkanlığını kanıtlayamazsa okuldan çıkarılmaktadır. Kabul edilebilmek için ilkokul mezunu olmak ve kabul sınavlarında başarılı olmak gerekir. Konservatuvara kabul sınavlarında başarı gösterenler piyano ve orkestra aletleri, yüksek musiki nazariyatı, teganni ve musiki deklamasyonu, temsil ve balet, milli kültür alanına giren türkü ve danslar gibi şubelerden istediğini tercih edebilmektedir. Ayrıca piyano, keman ve şan

[365] *Resmi Gazete*, "Tapu ve Kadastro Mektebi Talimatnamesi", S. 3600, 10 Mayıs 1937, s. 8051-8052.
[366] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 415, 424.

dersleri dışındaki dersler ücretsizdir. İstanbul Konservatuvarı yatı kısmı ise şehir bandosu ve belediyeye bağlı musiki kurumlarında istihdam edilmek üzere parasız açılan kurumlardır. Yatı kısmına kabul edilen öğrenci yaylı ve ağız sazı olarak iki esas ders alarak, ağız sazından diploma sınavına girerek başarılı olmalıdır. İlkokul mezunu olarak giren ve kabul sınavında başarılı olan öğrenciler, yukarıda yatı kısmında ifade ettiğimiz istihdam alanlarında üç sene zorunlu hizmete mecburdur.[367]

İstanbul Konservatuarında 1933-1934 öğretim yılında öğrenci sayısı bir önceki yıla nazaran artış göstererek 118'i kız 248 olurken, 4'ü kadın 17 öğretmen görev yapmıştır.[368] Bir sonraki yıl öğrenci sayısı düşmüş, 230 öğrenciye 23 öğretmen eğitim vermiştir.[369] 1935-1936 yılına gelindiğinde öğrenci sayısı yükselerek 250 olurken, bu yıl konservatuardan 11 öğrenci mezun olmuştur. Bu öğretim yılında 4'ü kadın olmak üzere 25 öğretmen görev yapmıştır.[370] 1936-1937 öğretim yılında İstanbul Belediye Konservatuvarında öğrenci sayısı artarak 255 olurken, 4'ü kadın 26 öğretmen görev almıştır. [371]

1936-1937 öğretim yılına ait istatistiklerde İstanbul Belediye Konservatuvarının yanında Ankara Konservatuvarına ait sayısal verilere de ulaşıyoruz. Bu konservatuvarın kurulması için ilk hamle Alman besteci olan Paul Hindemith ile Berlin'de 27 Mart 1935 tarihinde yapılan sözleşme ile atılmıştır. Hindemith ardından Ankara'ya gelerek 20 Nisan 1936 tarihli yönetmelik taslağını hazırlamıştır.[372] Hindemith 1935 yılında Ankara'da devlet konservatuvarının kuruluş koşulları, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını yeniden dizayn etme, orkestra için gerekli enstrümanları sağlama, Türkiye geneline müzik alanındaki reform yapılanmalarını yayma konu başlıklarını içeren dört rapor sundu.[373] Hindemith'in hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda sınav komisyonu kurularak 6-12 Mayıs 1936 tarihleri arasında gerçekleştirilen sınavlarda Musiki Muallim Mektebin'den 132 öğrenci sınava alındı. Paul Hindemith, okul müdürü Rauf Yener, Eduard Zuckmayer, Enrs Preatorius ve Necil Kazım Akses gibi önemli kişiler tarafından yapılan

---

[367] *Türkiye Okulları Kılavuzu*, s. 53.
[368] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 433, 440.
[369] *1934-1935 Kültür İstatistiği*, s. 367, 373.
[370] *1935-1936 Kültür İstatistiği*, 252, 256.
[371] *1936-1937 Kültür İstatistiği*, s. 255, 260.
[372] Levent Suner, "Cumhuriyet Döneminde Tiyatroların Kurumlaşması", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1995, C. 12, S. 12, s. 14.
[373] Derya Şimşek, Ankara Devlet Konservatuvarı maddesi, *Atatürk Ansiklopedisi*, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Ankara_Devlet_Konservatuvar%C4%B1, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

sınavlarda başarı gösteren 86 öğrenci müzik ve sahne sanatlarına, 46 öğrenci müzik öğretmenliğine ayrıldı.[374] Konservatuvarın musiki bölümünü bitirenler musiki öğretmeni olurken, opera ve tiyatro kısmı mezunları iki sene sonra kurulacak devlet tiyatrosunda istihdam edilecektir. Konservatuvarın tiyatro kısmına ortaokul mezunları alınmaktadır. Maarif vekâleti opera ve tiyatro kısımlarına eleman yetiştirmenin yanı sıra devlet tiyatrosunun esaslarını hazırlamak ve kuruluşu sırasında fikirlerinden yararlanmak için Ankara'ya geldikten sonra bu konuda incelemeler sonrası rapor sunan Carl Ebert'in fikirlerinden faydalanacaktır.[375]

1937-1938 öğretim yılında İstanbul Konservatuvarında 138 erkek, 203 kız toplam 341 öğrenci öğrenim görmüş olup, bunların 267'si gündüzlü, 74'ü yatılı statüde idi. Bu sene İstanbul'da 5'i kadın 39 öğretmen görev almıştır. Ankara konservatuvarında 1937-1938 ders yılında öğrenci sayısı bir önceki yıla göre artarak 34'ü kız olmak üzere 103 olmuş, 3'ü kadın 39 öğretmen görev yapmıştır.[376]

3.3.5. İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu

Dezavantajlı gruplara yönelik okullara öğretmen yetiştiren İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulunda 1933-1934 öğretim yılında öğrenci sayısı bir önceki yıla göre düşüş göstererek 67 olurken, okuldaki öğretmen sayısı 2'dir.[377] Okulun öğrenci ve öğretmen sayısı yıllara göre artış göstermiştir. 1936-1937 ve 1937-1938 öğretim yılında okulun sağır-dilsizler, körler ve aptallar kısımlarına, A, B, C, D, E, F ve G devrelerine ve atölye sınıfına ayrıldığını görüyoruz. 1937-1938 öğretim yılında önceki yılda olduğu gibi öğrenci sayısı 116 olurken, 10 öğrenci mezun olmuş ve 9

---

[374] Derya Çini Şimşek, "Müzik İnkılâbında Bir Uygulama; Musiki Muallim Mektebi'nden, Ankara Devlet Konservatuvarına", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 82, Kasım 2018, s. 247.

[375] *Akşam,* "Devlet Tiyatrosunun Esasları Kuruluyor", 9 Teşrin-i Evvel 1936, s. 1, 4.; Ayrıca Maarif Vekilliğinden yazılan 24.9.1938 tarih ve 101212/-3520 sayılı tezkerede Ankara'da kurulan Devlet Konservatuvarı ile Tiyatro Okulu için İsviçreli Prof. Carl Ebert iki ay, Walter Ruzicka'nın üç yıl süreyle getirilmesi için gerekli bütçenin ayrılması istenmiştir. Ancak Maliye Vekâletinden yazılan 24.10.1938 tarihli ve 54247/15882 sayılı mutalaanamede yalnızca Carl Ebert'in gerekli bütçe ayrıldığı takdirde getirilmesi gerekli görülmüştür. Netice olarak İcra Vekilleri Heyetince 12.11.1938 tarihinde görüşülerek iki ay süreyle Devlet Konservatuvarı ve Tiyatro okulunda çalıştırılması onaylanmıştır. *Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),* 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), Yer. 85-93-6, Dosya Ek. 242-220, Belge Tar. 12.11.1938

[376] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 281, 277.

[377] *1933-1934 Maarif İstatistikleri*, s. 432, 440.

öğretmen görev yapmıştır.[378] 1938-1939 öğretim yılında öğrenci sayısı artarak 121 olurken, yalnızca 9 öğrenci mezun olmuştur.[379]

[378] *1937-1938 Maarif İstatistiği*, s. 276, 281.
[379] *1938-1939 Maarif İstatistiği*, s. 418.

4. SONUÇ

Mesleki öğretim Anadolu'da ahi birliklerinin yanı sıra esnaf ile sanatkâr örgütü olan lonca ve gedik gibi kuruluşlarda çırak-kalfa-usta aşamaları çercevesinde yapılmıştır. Klasik dönem Osmanlı Devleti'nde ise geleneksel yöntemlerle usta-çırak ilişkisi içinde atölyelerde sağlanan ahilik eğitimi yerini XVIII. Yüzyılda Lonca Teşkilatına bırakmıştır. Ancak Lonca Teşkilatı da yetersiz iç üretim, ticaret ahlâkının çökmesi, Avrupa mallarının Osmanlı pazarlarını ele geçirmesi ile geçersiz olmuştur. Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda aldığı ağır yenilgi ve toprak kayıpları dolayısıyla önce orduyu düzeltmeye çalışmış daha sonra batı tarzında başta askeri alanda olmak üzere endüstrileşmede gerekli mesleki-teknik eğitim veren okullar açmıştır. Tanzimat döneminde (1839-1876) döneminde mesleki-teknik eğitim plansız da olsa bazı girişimler yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde mesleki eğitim artarak çeşitlilik kazanmış; sivil alanda ticaret okulları, memur okulları, ziraat ve orman okulları, erkek ve kız teknik öğretim okulları açılmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nde ilk sanat okullarının temelini oluşturan Islahhanelerin Mithat Paşa tarafından 1861'de Niş'te, 1864'te Rusçuk'ta açıldığını belirtmek gerekir. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde sanat okullarına yer verilmemesine rağmen "Islah-ı Sanayi Komisyonu" tarafından hazırlanan Mekteb-i Sanayi Nizamnamesi yürürlükteydi. Daha sonraki yıllarda İzmir, Bursa, İstanbul gibi illerde açılan sanat okullarının bütçesi ve programı il özel idareleri tarafından belirlendiğinden öğretim süreleri farklılık göstermiştir. Örneğin; Aydın Sanat Mektebi'nin öğretim süresi 3 yıl, Bursa Sanat Okulu'nun 4 yıl, Kastamonu Sanat Okulu'nun 5 yıldı. Üstelik İstanbul'da bulunan iki kız sanat okulunun öğretim progamı farklılık göstermekle birlikte aynı durum ticaret okulları içinde geçerliydi. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartlar gereği mesleki-teknik eğitim sırasıyla açılsa da olumlu sonuç alamamıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde açılan meslek okullarından amaçlanan kazanımlar çeşitli alanlarda kalifiye meslek elemanı yetiştirerek kendi işini kurması ya da işverenin yanında çalışmasıydı. Eğitim programlarını bulunduğu bölgenin ihtiyaçları belirlese de meslek okulları ulusal bir politika bütünlüğünden, nitelikli öğretim kadrosundan, il özel idareleri tarafından sağlanan kısıtlı bütçeden dolayı gelişemedi. Çünkü okullar 1927-1934 yılları arasında özel idareler olan iller ve belediyeler tarafından mali açıdan desteklendiğinden sanat okullarının biriken borçlarını iller ve belediyeler ödeme güçlüğü çekmiştir. Bu kapsamda mali sıkıntıda olan illerin

desteklenmesi için 1938 yılında yeni bir düzenleme getirilmiştir. Meslek okulları atölye ve satış evleri için, Milli Eğitim Bakanlığı emrinde bulunan kız mesleki ve teknik öğretim okulları için tahsis edilen ve il özel idarelerinden sanat okulları için verilen döner sermayeler birleştirilmiştir. Böylelikle Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren ulusal yapı yerel yönetimlerle merkezi otorite arasında dengeli bir şekilde sağlanarak il özel idareleri denilen yerel yönetimlerce yürütülen meslek okulları ulusal düzeye çıkarılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayi, ekonomi ve ticari alanda kalkınmasını sağlamak amacıyla yabancı uzmanların raporlarında belirtilen görüş ve önerilerle programlarda hazırlanmıştır. Örneğin 1924 yılında Türkiye'ye gelen John Dewey'in Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında mesleki ve teknik öğretim işleri için bir birim kurulması teklifi daha sonra 10.06.1933 tarihli ve 2287 sayılı kanunla Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 1926 yılında Brüksel şehrinin Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürü Omer Buyse Ankara, Kütahya, Uşak, İzmir, Aydın, Konya, Adana ve İstanbul'daki okullarda incelemelerde bulunarak yerel düzeyde sanayi ve ticaret odalarının temsilcileri ile işbirliği, halihazırda var olan ya da açılması planlanan okullarının bölge ihtiyaçlarına uygun olmasını savunmuştur. Ayrıca "Teknik Öğretim Hakkında Rapor" sunarak ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimine katkı sağlayacak önerilerde bulunmuştur. Özellikle MTÖ ile ilgili gelişmeleri ve faaliyetleri aktaracak "Teknik Öğretim Dergisi"nin çıkarılması, meslek ve sanat okullarına öğretmen istihdam edecek "İsmet İnönü Kız Enstitüsü"nün kurulması, mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştirmek için teknik öğretmen okullarının açılması raporunda altını çizdiği ve uygulandığı öneriler olmuştur. Eğitim sürecinin en önemli unsuru olan öğrenci ile birlikte mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştirme konusu Atatürk döneminde önem verilmesi gereken konu olarak görülmüştür. 1927 yılında 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun"la mesleki-teknik eğitimde görev yapacak öğretmen ve eğitim uzmanların sağlanması konusunda önemli maddeler eklenmiştir. Bakanlık harekete geçerek meslek okullarına öğretmen ve yabancı uzman getirmenin yanında yurt dışına meslek öğretmeni yetiştirilmesi için elemanda göndermiştir.Yurt dışına meslek öğretmeni gönderme hususunda adaylara ilişkin şartları Talim ve Terbiye Kurul kararlarında erişmenin yanı sıra ülke içerisine getirilen yabancı uzmanlarla yapılan sözleşmeler de mevcuttur. 1927-1938 yılları arasında yurtdışına öğretmen yetiştirmek için 138

eleman gönderilirken, alanında uzman 65 kişi Türkiye'de görev yapmıştır. 1930'lu yıllarda da yukarıda ifade ettiğimiz gibi kız ve erkek sanat enstitülerine öğretmen yetiştirmek üzere Meslek Öğretmen Okulları açılmıştır. 1938-1939 öğretim yılında ertik kelimesi yerine meslek sözcüğü eklenmiş, 1938-1939 öğretim yılında iki yıl süreli Kız Meslek Öğretmen Okulu üç yıla çıkarılmıştır. Üçüncü Milli Eğitim Şurası'nda yer alan önerilerle üç yıl olan öğretmen okulları dört yıla çıkarılarak 1946 yılında Erkek Teknik Öğretmen Okulu, 1947 yılında Kız Teknik Öğretmen Okulu yeni eğitim programı ve yapıyla öğretime başlamıştır.

Mesleki ve teknik öğretim; toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmet üretimini sağlamak amacıyla kalifiye elemanlar yetiştirilmesi için gerekli bilgi ve becerilerin atölye ve çeşitli uygulama alanlarında kazandırılmasını sağlamaktır. Sanayi, hizmet ve tarım sektöründe bilim ve teknolojinin gelişimine katkı sağlayacak nitelikli ara eleman ihtiyacı mesleki-teknik öğretimle kazandırılmaktadır. Sanayileşmiş ya da gelişmiş ülkelerin eğitiminde büyük oranda mesleki-teknik eğitime verilen öncelik ve uygulamalar ön plandadır. Mesleki-teknik öğretimde okul, iş yeri ve çeşitli kurum-kuruluşlarla daha fazla eşgüdümlü çalışıldığı zaman olumlu kazanımlar sağlanacaktır. Maarif yıllıklarından derlediğimiz sayısal verileri tablo ve grafiklerle yorumladığımız tez araştırmasında Türkiye'nin mesleki-teknik eğitime yönelik köklü bir geçmişe sahip olduğunu ahilik ve lonca teşkilatı gibi mesleki eğitim ve yeterlilik kazandıran oluşumlarda görmek mümkün olsa da modern anlamda mesleki ve teknik eğitim çabaları Atatürk döneminde başlatılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Belgeleri

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kurum: 30-18-1-2/ Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), Yer Bilgisi: 60-91-5, Belge Tarihi: 29.11.1935.

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), Yer. 85-93-6, Dosya Ek. 242-220, Belge Tar. 12.11.1938

2. Süreli Yayınlar

Akşam

Anadolu

Ceride-i Adliye

Cumhuriyet

Hâkimiyet-i Milliye

İkdam

Kurun

Maarif Vekâleti Mecmuası

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası

Muallimler Mecmuası

Resmî Gazete

Talim ve Terbiye Kurul Kararları

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

Vakit

Ziraat Gazetesi

3. Kitaplar, Yıllıklar

Akşit, Elif Ekin, *Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi*, İletişim Yayınları, 3. bs., İstanbul 2015.

Alkan, Cevat, vd., *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri, Maarif Vekilliği Yayınları, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.

Antel, Sadrettin Celal, *Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya (1926*), Yay. Haz.: Dr. Niyazi Altunya, Ankara 2019.

Ayas, Nevzat, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948.

Ayhan, Halis, "Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi", *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu Bildirileri*, 07-09 Aralık 2005, Haz: Murat Alper Parlak, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2010, ss. 343-352.

Balcı, Sezai, *Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi, Sağır, Dilsiz ve Körler Mektebi,* Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2. bs., İstanbul 2018.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1923-1932 Maarif İstatistikleri, Devlet Matbaası, İstanbul 1933.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1932-1933 Maarif İstatistikleri, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü 1933-1934 Maarif İstatistikleri, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1934-1935 Kültür İstatistiği, Köyhocası Matbaası, Ankara 1936.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1935-1936 Kültür İstatistiği, Mehmet İhsan Matbaası, Ankara 1937.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1936-1937 Kültür İstatistiği, Sakarya Matbaası, İstanbul 1938.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü 1937-1938 Maarif İstatistiği, Suhulet Basımevi, İstanbul 1939.

Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Maarif İstatistiği 1938-1939, Ulusal Matbaa, Ankara 1942.

Cicioğlu, Hasan, *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk ve Ortaöğretim, Tarihi Gelişimi,* 2. bs., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1985.

Demir, Mine, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki ve Dikişin Yeri (1908-1952),* Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul 2019.

Demirel, Fatih, *Osmanlı'da Sağır-Dilsiz ve Âmâların Eğitimi, Dilsiz ve Âmâ Mektebi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2013.

Duman, Önder, "Samsun'da Eğitim (1923-1950)", *Gelenekten Moderniteye Samsun,* Ed: Osman Köse, Samsun 2014, ss. 79-169.

Ekinci, Yusuf, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1990.

Ergin, Osman, *Türk Maarif Tarihi,* C. I-II, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

_____ *Türk Maarif Tarihi,* C. III-IV, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

_____ *Türk Maarif Tarihi*, C. V, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

Ergün, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997.

Erkek Teknik Öğretim, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1949.

Gedikoğlu, Şevket, *Türkiye'de Yaygın Eğitim'den Çağdaş Halk Eğitimine*, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1991.

Gıorgetti, Filiz Meşeci, "Erkek Cumhuriyet/Atatürk Dönemi Eğitim (1920-1938)", *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarih*i, Ed: Mustafa Gündüz, İdeal Kültür Yayıncılık, 2. bsk., İstanbul 2019.

Karagöz, Savaş, *Cumhuriyet Dönemi Eğitimine Yön Veren Yerli ve Yabancı Uzman Raporları (1911-1927)*, Pegem Akademi Yayınları, 3. bs., Ankara 2020.

Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi, 21 Mayıs 1938, Devlet Basımevi, Ankara 1938.

Kühne, Alfred, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.

Maarif Vekâleti 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası, Matbaa-i Amire, İstanbul 1341.

Maarif Vekaleti 1340-1341 Ders Senesi İhsaiyyat Mecmuası, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Maarif Vekâleti 1925-1926 ders senesi İhsaiyyat Mecmuası, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

Maarif Vekâleti 1926-1927 İstatistik Yıllığı, Devlet Matbaası 1929.

Mağden, Ragıp Ziya, *Zirai Öğretimde 110 Yıl*, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1959

Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı, Maarif Matbaası, İstanbul 1939.

Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966, Yay. No: 517, Devleti İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1967.

Milli Eğitimde 50 Yıl, 1923-1973, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yay. No: 691, Ankara 1973.

Oran, Sabri, *Erkek Orta Sanat Okulları ve Erkek Sanat Enstitüleri*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1952.

Ortak, Şaban, *Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri,* Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Doktora Tezi, Erzurum 2014.

Özalp, Reşat, *Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim Orta Dereceli Okullar*, Maarif Basımevi, Ankara 1956.

Özalp, Reşat ve Ataünal, Aydoğan, *Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı, Talim ve Terbiye Kurulu-Millî Eğitim Şûrası,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977.

Özdemir, Nuray, "Türkiye'de Demiryollarının Millileştirilmesi ve Şimendifer Mektebi", *XVII. Türk Tarih Kongresi*, 15-17 Eylül 2014, C.V, Ankara, ss. 67-87.

Özel, Emine, *Atatürk Dönemi Türk Eğitim Politikaları,* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2007.

Rakam ve Grafiklerle Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.

Rakam, Grafik ve Şemalarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, İnsangücü Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 1965.

Sezen, Tahir, *Osmanlı Yer Adları, Yay. Haz: Murat Şener, Salih Dutoğlu, 2. bs. T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları,* Ankara 2017.

Sezgin, Saim İlhan, *"Mehmet Rüştü Uzel, Mesleki ve Teknik Öğretimi Ulusal Seviyede Planlayıp Geliştiren Eğitimci (1891-1965)", Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Eğitimde İz Bırakan Eğitimciler*, C. 1, Ed: Hıfzı Doğan, Eğitim Araştırmaları Derneği, Ankara 2012.

Şahin, Mustafa, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1996.

Yıldırım, Nuran, "İstanbul'da Sağır, Dilsiz ve Âmâların Eğitimi", *İstanbul Armağanı 3: Gündelik Hayatın Renkleri*, Haz. Mustafa Armağan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1997.

Türkiye Okulları Kılavuzu, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.

Zaim, Kemal, *Mesleki Tedrisat Hakkında Muhtıra*, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

1934-1935 Cumhuriyet Kız Enstitüsü Yıllığı, İzmir.

1936-1937 İzmir Bölge Sanat Okulu Mezunlar Yıllığı, Bilgi Matbaası, İzmir.

1937-1938 Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu Mezunlar Yıllığı, Resimli Ay Matbaası, İstanbul.

4. Makaleler

Akşit, Elif E., "Görünmezliğin Görünürlüğü ve Akşam Okulları", *Kebikeç,* S. 36, 2013, ss. 179-186.

Alkan, Cevat ve Doğan, Hıfzı, "Mesleki ve Teknik Eğitim İçin Ana Plan Esasları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9/1, 1976, ss. 25-72.

Arığ, Ayten Sezer, " Ankara'da Modanın Öncüsü Bir Okul: İsmet Paşa Kız Enstitüsü". *CTAD*, 7/14, 2011, ss. 3-15.

Çapa, Mesut, "Trabzon Ticaret Mektebi (1924-1927)", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 12/ 12, 2012, ss. 133-142.

Demir, Mine, "Erken Cumhuriyet Döneminde Mesleki ve Teknik Okulların Sergi Düzenleme Geleneği: 1938 Yılı Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi Örneği", *Tarih ve Günce*, S: 7, 2020, ss. 169-196.

Demirtaş, Bahattin, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşana Gelişmeler, *Akademik Bakış*, 1/2, 2008, ss. 155-176.

Derman, M. Uğur, Medresetü'l-Hattâtîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 28. Cilt, Ankara, 2003, ss. 341-342.

Duman, Tayyip, "Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Kuruluşu, Gelişimi ve Kapatılmaları", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1/1, 2014, ss. 65-92.

Ergin, İsmet, "Atatürk Dönemi Eğitim Sistemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/63, 2019, ss. 815-822.

Evsile, Mehmet "Cumhuriyet Döneminde Ziraat ve Hayvancılık Alanında Meydana Gelen Gelişmeler (1923-1950)", *Kesit Akademi Dergisi*, 4/14, 2018, ss. 1-30.

Günay, Ramazan ve Görür, Halil İbrahim, "Osmanlı Devleti'nde Sağır, Dilsiz ve A'ma Mektebi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2013, 32/53, ss. 55-76.

İleri, Turgut, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Bağlamında Kız Enstitüleri'nin Türk Modernleşmesindeki Yeri ve Önemi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 65, Güz-2019, ss. 193-226.

İnci, İbrahim, "Atatürk'ün Direktif ve Tavsiyeleri Işığında Türk Tarımındaki Gelişmeler (1923-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26/77, 2010, ss. 345-384.

Polat, Ümit ve Karagöz, Savaş "Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi Mesleki ve Teknik Eğitimin Durumu Hakkında Bir Muhtıra, Kemal Zaim", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28/5, 2020, ss. 2156-2164.

Suner, Levent, "Cumhuriyet Döneminde Tiyatroların Kurumlaşması", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1995, C. 12, S. 12, ss. 11-16.

Şahin, Mustafa, "Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Eğitim Uzmanlarından Yararlanma", *Toplumsal Tarih*, 9/54, 1998, ss. 12-18.

Şimşek, Derya Çini, "Müzik İnkılâbında Bir Uygulama; Musiki Muallim Mektebi'nden, Ankara Devlet Konservatuvarına", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 82, Kasım 2018, ss. 241-251.

Tangülü, Zafer, Karadeniz, Oğuzhan, Ateş, Sinan, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Uzman Raporları (1924-1960)", *Turkish Studies*, 9/5, 2014, ss. 1899-1900.

5. Elektronik Kaynaklar

Geçmişten Günümüze Fotoğraflarla Mesleki ve Teknik Eğitim (11. yy-21. yy), MEB Yayınları, Ankara, 2019. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/30125511_30093130_mesleki_teknik_egitim_kitap.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2021).

İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi.

Şimşek, Derya, "Ankara Devlet Konservatuvarı maddesi", *Atatürk Ansiklopedisi*, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Ankara_Devlet_Konservatuvar%C4%B1, (Erişim Tarihi: 17.05.2021)

Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü, T. C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, Ankara.

https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2020)

EKLER

Ek 1. İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulundan Mezun Olan Dezavantajlı Öğrencilerin Topluma Kazandırılmasına Yönelik Öğrenim Sırasında Gerçekleştirilen Yararlı Faaliyetlerin Dönemin Akşam Gazetesine Yansıması

AKŞAM

Memleket haberleri

İzmirde faideli bir müessese

Sağırlar, körler ve dilsizler mektebinin hayırlı faaliyeti

İzmir 12 (Hususi) — İzmir sağırlar, körler, dilsizler müessesesi, büyük bir tevazu içinde çalışmaktadır. Müessesenin eski vaziyetini pek iyi biliyorum. Yalnız ben değil, bütün İzmir ve bilhassa Karşıyakalılar..

Bir yığın tırahomlu, sefil, serseri biçareler, sokak aralarında dolaşırlardı. Evlere, mekteplere hizmetçilik yaparlardı. Mektep denilen çatı altında bir kaç karyola, pis, eski bir kaç battaniye ve mutbak kısmında haşrü neşr olmuş bir zavallı yığın..

Bilâhara vekâlet, bunu memleketin bir içtimai ve sıhhi işi olarak kabul etti. Doktor Necati Kemal bey İzmire getirildi. İhtisas ve ilim, devletin çok yerinde olan müzahareti ile bu eser meydana çıktı. Sıhhiye vekili Refik bey, bunda büyük bir iftihar hissesine sahiptir. Çünkü o tarihe kadar bu müessese, bir içtimai muavenet veya muavin terbiye müessesesi olarak kavranılmamıştı. Şu cihetı bilhassa tebarüz ettirmek isterim.

Burasını bir sanatlar mektebi, bir imalâthane, bir yetimhane telâkki etmek ve buradan çıkacak olan gencin muhakkak büyük bir sanatkâr olarak hayata atılmasını istemek, yersiz, basit bir iş olur.

Müessesede 8 sanat şubesi vardır. Çocukların elbiseleri, ayakkabıları, çamaşırları, müessesenin bütün levazımı, mobilyesi, kâmilen bu sanat şubelerince hazırlanmaktadır. Mektepten çıkan talebenin çoğu iş bulmakta, kazanmaktadır. Bunlar, tahsil, terbiye ve tedaviden sonra ikinci derecede konuşulabilecek hedef ve maksatlardır.

Müessese, yetiştirdiği talebeye iş temini için de delâlet etmekte ve elinden geleni yapmaktadır. Bugün normal,sağlam ve çok tecrübeli sanat adamları bile hayat karşısında zaman zaman aciz izhar ediyorlar, iş bulamıyorlar. Bir malûlün daha fazla müşkilât çekmesi gayet tabiidir.

Müessesedeki çocuk adedi bu sene yirmisi kız, sekseni erkek olmak üzere yüze baliğ olmuştur. Daha da müracaatlar vardır. Fakat yer yoktur.. Haber aldığımıza göre, müessesenin bu seneki faaliyeti sağır ve dilsizler, körlerden başka moral aptalları, yani ruhen malûl ve pesikopat dediğimiz zavallılardan da alarak tetkik ve terbiye sahasını dörde çıkaracaktır. Kadronun müsaadesizliği dolayısile bu sene ancak tecrübe için 5-6 pesikopat alınacaktır.

Mektebi gezdim, dolaştım. Zaten müteaddit vesilelerle de gitmiştim.. Gördüğüm intizam ve disiplin, normal terbiye müesseselerinde bile zor bulunur. Bu meyanda körlerden teşekkül etmiş bir muzika takımı vardır ki, bir iki ay evvel verdiği bir müsamerede en klâsik parçalarla herkesin hayretini mucip olmuş ve şiddetli alkışlar toplamıştır. Diyebilirim ki, cemiyet, bu müesseseden çok istifade etmektedir ve edecektir.

İzmir körler, dilsizler ve sağırlar mektebi erkek ve kız talebesinden bir grup

Akşam, "İzmir'de faydalı bir müessese, Sağırlar, körler ve dilsizler mektebinin hayırlı faaliyetleri", 17.08.1934, s. 6.

Ek 2. Biçki-Dikiş Yurtları Açabilme Yeterliliğine Sahip Olabilmek İçin Adaylarda Aranacak Şartlar

Dikiş ve biçki yurdları

Bu yurdları açacaklar, ilk tahsili bitirmiş olmalı

En az ilkokul mezunu olmadıkları için kültür bakanlığının emrine göre biçki, dikiş yurdu açmalarına evvelce müsaade edilmiyenlerin ilk tahsili bitirme yoklamasına kabul edilerek muvaffak oldukları takdirde yurd açmalarına izin verilmesi bakanlığınca onanmıştır. Bu gibiler hakkında aşağıdaki şekilde muamele yapılması istenmiştir.

Ilkokul mezunu olmayıp ta biçki dikiş yurdu açmak isteyenler bulundukları yerlerdeki kültür müdürlüklerine baş vuracaklar ve ilkokullardan birinde ilk tedrisat müfettişlerinden birinin nezareti altında dördüncü ve beşinci sınıflardan yoklama vereceklerdir. Bu yoklamalarda muvaffak olanlara fotoğraflı bir belge verilecek ve bu belge kültür direktörlüğünce tasdik edilecektir.

Bu gibiler bütün talebe ile birlikte yoklamalara giremiyeceklerdir.

Akşam, "Dikiş ve biçki yurtları", 20.05.1935, s. 35

Ek 3. Biçki-Dikiş Yurtlarından Mezun Olan Öğrencilerin Toplu Fotoğraf Çekiminin Yanı Sıra Yaptıkları El Emeklerinin Sene Sonu Sergilerinde Gösterime Girmesi Dönemin Gazetesindeki Haberde Yer Almıştır.

Dikiş, Nakış, Biçki Yurdlarında Sergiler..

Yurdların Verimleri Güzeldir. Boyanlar Muvaffak Oluyorlar.

Telvazı haberleri

Romanya'dan Anayurda Yeni Göçmenler Geliyor

Yurddaşlarımızı Getirecek Vapurlar Hareket Ettiler

Adis - Ababa'da Yeni Bir Konferans Daha..

Habeşistan İşi, Son Günlerde önemli Bir Safhaya Girmiş Bulunuyor..

Ankara'da Hava Istasyonu Tesis Olunuyor..

Bayındırlık Bakanlığı, Yeni Tayyareler Satın Alacaktır.

Rum Patriki, Metrepolidleri ödeve Çağırıyor.

Hava Kurumuna Yardım Için Papazlar Rum Halkını Teşvik Edecek.

Çin Ekonomi Değil, özgenlik Istemektedir.

Çinliler Tiyenşinde Yapılan Kıtallerden Acı Duymaktadır.

Almanlar

Ankara'da bir Yangın..

Atatürk

Bursa Heyetini Kabul Ettiler.

Bay Zekâi

Moskova Elçiliğine Tayin Edildi

Temyiz

Mahkemesinin Yeni Azaları.

Balkan

Kupası Maçında Bulgar'lar Galip.

Verdun

Fransız Torpitosu Istanbul'a Geldi.

Rusya'ya Seyahat

Bay Celâl Bayar'a Direktörler de Refakat Edecekler.

Uzlaşma

Günün Küçük Haberleri

Ilbay Kâzım Dirik'in Tetkikleri..

Meyvalarda Hastalık

Yeni Bir Şirket

Köy Yayısı

Posta ve Telgraf Direktörleri

Fenerbahçe Serveti 25 Yaşı

Beşiktaş Galip

HAZIRAN

18

SALI

Anadolu, "Dikiş, Nakış, Biçki Yurtlarında Sergiler", 18.06.1935, s. 2.

Ek 4. İzmir Sanat Okulu'nun Yeni Mezunları

İzmir sanatlar mektebinin yeni mezunları

İzmir (Hususi) — Cuma ovasının ilerisinde, körpe çam fidanlarile dolu bir yamacın dibindeyiz. Solumuzda bir dere var... Rüzgâr, Alman boğazı mevkiinden esiyor ve bu vadiyi de dolduruyor.

Burası, Şaşal suyunun bulunduğu yerdir. Bu suyun bulunması vali paşanın bir seyahatinde tesadüfün bahşettiği bir vesile ile mümkün olmuştur. Civar köylüler bu suya, sıtma suyu diyorlarmış. Tetkik ve tahlilinden anlaşılıyor ki, su, bütün evsafı ile Türkiyenin en iyi sularındandır. Bilhassa mide ve böbrekler üzerinde çok büyük tesiri vardır.

Yukarıda İzmir sanatlar mektebinin bu senekî mezunları, aşağıda mezunlar ve misafirler bir arada

Bu netice alındıktan sonra vali paşa, bütün imkân ve vasıtaları toplıyarak, sudan İzmir halkının, hattâ arzu eden bütün şehirlerimizin istifadesini temine çalışmıştır. Bunun için de evvelâ membalarda tesisat yapmıştır. Mahzenler, beton mahzenler, beton çeşmeler ve saire... Çeşmelerin bir kısmı, ayrıdır ve yalnız tevzata münhasırdır. Diğer bir çeşme daha vardır ki, burada su, bir aslan heykelinin ağzından akmaktadır. Bu heykel, kaideleri ve suyun aktığı mermer tesisat, kâmilen İzmirden getirilmiştir. Bunu takiben zemin düzeltilmiş ve ziyaretçiler için geniş bir yer temin olunmuştur.

İzmir sanatlar mektebinin bu sene yetişen talebesi tarafından burada bir veda ziyafeti verilmiştir. Ziyafete vilâyet ve muhasebei hususiye erkânı ile gazeteciler de davet edilmişlerdir. Yeşil ağaçların gölgeliklerinde çok güzel saatler geçirilmiştir. Talebe ve mektep idaresi, misafirleri alâka ile ağırlamışlardır.

Bu sene sanatlar mektebinden yirmi genç yetişmiştir. On talebe ikmale kalmıştır. Yeni mezunlar Türkiyede bazı devlet fabrikalarında çalışmak üzere yakında İzmirden hareket edeceklerdir. Sanatlar mektebi, bugünkü şeklile çok verimli bir müessese olmuştur. İzmir vilâyeti umumi meclisi bu müessese için şimdiye kadar çok fedakârlıklar yapmıştır. Mamafih yakında mektebin iktisat vekâletine bağlanacağı söylenmektedir.

Akşam, "İzmir sanatlar mektebinin yeni mezunları", 29 Haziran 1934, s. 7

Ek 5. Selçuk Kız Sanat Enstitüsü Öğrencilerinin Sene Sonu Sergisindeki Çalışmalarını Tanıtmaları Dönemin Kurun Gazetesinde Yer Almıştır.

Selçuk Kız Sanat Enstitüsünde

Talebeler bir senelik çalışmalarını canlı mankenler halinde teşhir ettiler

Kızlarımızın çok güzel bir teşebbüsü

Çapadaki Selçuk kız san'at enstitüsünün bu yıl mezun olan talebeleri dün Çap kız muallim mektebi salonlarında yüzlerce seyircinin gözlerini kamaştıran bir sanat ziyafeti vermişlerdir

Ders yılı içerisinde enstitü talebelerinin hazırlamış oldukları roblar teşhir edilmiş ve çok zarif sanatkâr ellerden çıkan robların, bunları diken talebe tarafından teşhiri sırasında davetlilere piyano çalınmıştır.

Tam iki saat devam eden bu teşhir esnasında herkes Selçuk kız sanat enstitüsünün memlekete bu vadide yeni sanatkârlar yetiştiren en iyi müesseselerinden biri olduğuna kanaat getirmiştir.

Teşhir edilen roblar arasında yalnız mevsimin roblarını değil, günün muhtelif saatlerinde giyilmesi icap eden rob nevilerini de gördük. Yeşil - sarı, Mor - kırmızı, siyah - beyaz renklerle pek güzel mezcedilmiş olan bu roblar arasında bilhassa nazarı dikkati en ziyade çeken, pijamalar, spor kostümleri, apres-midiler ve plâj kostümleri oldu. Talebeler bunları kısa bir zaman içinde, yani bir imtihan devresi içinde yapmışlardır. Fakat üzerlerinde kısa bir zaman içinde çabucak yapılıvermiş hissini veren hiç bir düşüklük görülmemektedir. Bilâkis en modern terzihanelerinin işleri yanında soluk kalmıyacak kadar güzel işler!..

Yine öğrendik ki; bu yıl enstitüden mezun olan 57 genç kız, aralarında şimdiye kadar bu kabil müesseselerimizde görülmemiş, takdirle karşılanmaya değer bir teşebbüse girişmişlerdir. Bu teşebbüs şudur: 57 talebe mektepten ayrılırken 500 liralık bir sermaye koyarak aralarında bir kooperatif kurmuşlar, yaptıkları bu güzel işleri devam ettirmeye karar vermişlerdir. Bunun için Beyoğlunda enstitünün değerli müdürü Bay Asımın teşvik ve yardımiyle İstiklâl caddesinde eski Samatya pazarını kiralayarak (Selçuk Pazarı) adiyle açtıkları pazarda bu eserlerini yarından itibaren teşhir edecekler, almak isteyenlere de ehven bir fiyatla satacaklardır.

Eserlerini üzerlerinde teşhir eden genç kızlardan bir grup

Selçuk kız sanat enstitüsü geçen yıl 32 mezun vermiş, ve bu yıl bu miktar hemen hemen iki misline yaklaşmıştır.

Enstitünün talebeleri, yetişkin kızlarımız müsamerede yalnız iyi rob diken bir sanatkâr değil, karakterlere göre rob seçebilecek kadar nüfuzu nazar sahibi olduklarını da isbat etmişlerdir.

Kızlarımıza hayata atılırlarken muvaffakıyetler diler, müessesenin müdür ve talim heyetini tebrik ederiz.

Kurun, "Selçuk Kız Sanat Enstitüsünde", 13 Temmuz 1937, s. 3.

Ek 6. Kız Orta Sanat Okullarından İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsünün Öğretmen Kadrosu

1934-1935 Cumhuriyet Kız Enstitüsü Yıllığı, İzmir, s. 4-5.

Ek 7. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsündeki Öğrenciler

Birinci sınıf grup halinde

Üçüncü sınıf grup halinde

Dördüncü sınıf grup halinde

1934-1935 Cumhuriyet Kız Enstitüsü Yıllığı, İzmir, s. 14-15.

Ek 8. İzmir Bölge Sanat Okulunun Öğretmen Kadrosundan Öğretmenlerin Bir Kısmı

1936-1937 İzmir Bölge Sanat Okulu Mezunlar Yıllığı, Bilgi Matbaası, İzmir, s. 10-13.

Ek 9. Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu'nun Resim-Elişi Kolunun Çalışmaları 1937-1938 Öğretim Döneminin Mezunlar Yıllığında Tanıtıldı.

Sergi — Atölye — Tatbikat :

Resim Elişi Sergimizde

Yazan : Talât YAPAN

Cumhuriyet bayramının 14 üncü yılında yapılan törenden

Bir haftanın gecelli, gündüzlü faaliyeti sona erdi. Bu kısa zamanda hazırlanan genç istidatların enerjik eserlerini saklıyan okulumuzun mütevazi köşesine içimizde tatlı bir heyecanla ilerliyoruz. Şimdi jimnastik salonunun kapısı önünde yüzlerce kişinin teşkil ettiği kalabalık kurdele üzerinde kıpırdayan parmaklara bakıyor. İki üç basamak merdiveni sessizce çıkanlar arasında ben de varım, sergiyi dolaşıyorum.

Antrenin tam üzerine asılmış şaha kalkmış ata üzerinde duran askerin azametine gözüm ilişti. Etraft tetkik ediyorum.

Genişçe bir harita, Ankaradan çıkan güneşin sarılı huzmeleri altında, «sihirli elin» Akdenizi hedef gösteren parmağı ve zaferin sönüşünü düşmanın bağrına saplıyan bir yağın ve birkaç top...

Zafer timsalinde benliğimin âdeta eridiğini hissediyorum.

Ağzımdan sadece şu birkaç kelime dökülüyor :

(Ata göstereceğin hedeflere koşmağa hazırız.)

"Sanatsız kalan milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir" cümlesi kulağımda çınlıyor.

Solumdan gelen gürültü ile gayri ihtiyari o tarafa döndüm. Burası eski okulu canlandıran bir köşe, hocanın etrafında bağdaş kurmuş birkaç çömezi gösteren boyalı mukavva profiller cazipti, bir taraftan önündeki kitabı diğer taraftan hocanın elindeki değneği gözetliyen talebelere acıdım. Solu takiben yürüyorum, sevdiğim peyzajlar duvarları yer yer kaplıyor, daha ilerde mukavva ve tahta işleri göze çarpıyordu :

Köbik tamponlar, kullanışlı kutular, kalem ve hokka takımları v.s.

Şimdi gözlerim şablon işleri köşesinde dolaşıyor :

Deniz üzerinde gölge halinde dolaşan yelkenli, yirminci asrın mihaniki yetini Stilize eden eserler, diğer tarafta kır ve bahar güzelikleri ve hep bir ağızdan şarkı söyliyen genç köylü kızları etrafımı sarıyor. Daha fazla dalmamak için onları yalnız bırakıyorum. Daha ötede çamur işlerine ilerlerken kolumun dürtüldüğünü hissettim.

Arkadaşımın parmak istikameti kontrplak üzerine yapılmış Türkiye haritasını gösteriyordu.

Atatürkün Samsuna çıkışından İstiklâl harbinin sonuna kadar yapılan hareketi ışıklı oklarla gösteren eserde gözlerimizi dinlendirdikten sonra daha ötede tahta yontma işleriyle süslü köşenin yanında duruyoruz. Arkamızdan gelen kalabalığa yer vermek için daha öteki istampa işlerine doğru ilerliyoruz.

***

Bir senelik resim iş sahasında çalışmalar neticesi meydana getirdiğimiz sergi muhitte oldukça alâka uyandırdı. Mektebimizi dolduran kalabalık halk lü'lrei arasından noksan bırakmıya mecbur olduğum tarafları görmek için ilerliyorum. Sergiden çıkanlara yol vermek maksadiyle merdivenin kenarında yer alıyoruz.

Sergiden çıkanlar arasından annesinin elinden tutan bir ilk okul talebesi annesine okullarında açacakları sergi nin hazırlıklarından bahsediyor. Orta yaşlı bir bayan arkadaşına bir tablonun kritiğini yapıyor. Şimdi içeriye dalıyorum.

Kimi arkadaşına birşey işaret ediyor kimisi yanındakine izahat veriyor. Tahta işleri yanında durmuş kır saçlı orta boylu bir ihtiyar arkadaşına sandalyayı gösterek :

— Aferin gence canının safasını pek bilenlerdenmiş!.. Yanındaki :

— Belki senin gibi ihtiyar babasına yapıvermiştir.

— Haniya bizim de böyle bir evlâdımız olsaydı.

Baktım ki gezdiğim yerleri ve gezmediğim bazı kısımları görmeme imkân olmıyacak. tenha bulduğum gezi kolunun hatıralarını saklıyan yerde durdum. Gözüme Bursa ilişti. Kışın soğuk manzarasına bürünmüş baharın zümrüt Bursasını tahayyüle bir müddet çabaladım.

Öbür tarafta bizi on gün kucağında misafir eden Bozkır perisi Ankara bende 29 Teşrinin bütün hatıralarını canlandırdı. İçimden: «Seni Türke layık eserlerle donatacak gençlik var, bu gençlik çalıştıkça yurdun her buçağı bir Ankara olmıya namzet!..» Ben de Türkün sanat abidesi, sergiyi meydana getiren arkadaşlara ve kıymetli irşatlarını esirgemiyen hocalarına takdir ve şükran dolu hislerle ayrıldım.

Tasarruf haftasında açılan Yerli Malar sergisinden bir görünüş

Ders yılı sonunda açılan Resim — İş sergisinde ATATÜRK Köşesi

İş atölyesinde yapılan Necati Bey büstü

Resim atölyesi faaliyetlerinden

Mesleki haftasında açılan Terbiye sergisinden bir köşe

İş atölyesinde hazırlanan eserlerden bir kısım

Son sınıf talebesi Ziraat tatbikatında

İş atölyesi faaliyetlerinden

1937-1938 Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu Mezunlar Yıllığı, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, s. 45-46.

Ek 10. Kız Sanat Enstitüsü'nde Çocuk Bakımı Eğitimi

Atatürk Kitaplığı Pera Mezat E Serisi Krt_024573

Ek 11. İzmir Sanat Mektebi İzcileri

Atatürk Kitaplığı Krt_014675

Ek 12. Yapı Sanat Enstitüsü Ders Uygulamaları

Yapı Sanat Enstitüsü ders uygulamaları

Geçmişten Günümüze Fotoğraflarla Mesleki ve Teknik Eğitim (11. yy-21. yy), MEB Yayınları, Ankara 2019, s. 185.

Ek 13. Meslek Mektepleri Hakkında Kanun

— ٤ —

مسلك مكتبلری حقنده قانون

[٢٦ مايس ١٩٢٧]

قانونه نومروسی : ١٠٥٢

ماده ١ — عسكری ، صحی و بوكسك اختصاص مكتبلری ایله معارف تشكیلاتی قانونك دردنجی ماده‌سنده محرر علی‌العموم مسلك قورسلری مستثنا اولمق اوزره ولایت و بلدیه‌لر طرفندن آچیلمش و آچیله‌جق اولان مسلك مكتبلرینك تدریسات و ایشر پروغرامله‌ری ، معلم و مامورین قدرولری و مالزمه ولوازم درسیه‌لری ، معلملرك و صنعت اوسته‌لرینك اوصاف مسلكیه‌لری معارف وكالتنجه تثبیت اولونور .

ماده ٢ — مسلك مكتبلری آچان ولایتلر و بلدیه‌لر بو مكتبلره تعیین اولوناجق متخصص اوسته ومعلملری یتیشدیرمك اوزره كرك آوروپاده تحصیل مصرفی، كرك مسلك معلم مكتبی مصارف حصهٔ اشتراكی اوله‌رق كندی بودجه‌لرینه داخل مسلك مكتبلری موجود تخصیصاتنك اوچده برینی معارف وكالتنك امرینه اعطایه مجبوردرلر .

ماده ٣ — ولایت و بلدیه‌لر طرفندن آچیلان اورنا درجه‌ده‌كی مسلك مكتبلرینك مدیر و معلملری معارف وكالتنجه تعیین اولونور .

ماده ٤ — اشبو قانونك تطبیقاتی ، اجرا وكیللری هیئتنجه تصدیق ایدیله‌جك بر تعلیماتنامه ایله تعیین اولونور .

ماده ٥ — بو قانون نشری تاریخندن معتبردر .

ماده ٦ — بو قانونك احكامنی اجرایه معارف و داخلیه وكیللری مأموردر .

[نشری تاریخی ٩ حزیران ١٩٢٧]

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 2/18, 15 Temmuz 1927, s. 4.

Ek 14. Kapatılan Maliye Meslek Okulunun Maliye Şubesinden Mezun Olanların Yüksek Öğrenim Görmüş Sayılmaları Hakkında Kurul Kararı

MİLLİ TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

53

No. 25	Mevzu: Mülga Maliye Meslek Mektebinin Maliye şubesinden mezun olanların yüksek tahsil görmüş sayılmaları hakkında :
Tarih 23.1.1934	
Evelki kararın No.	
Tarihi	

İstanbul mülga Maliye Nezaretinde 1326-1327 ders senesinde açılıp 1331-1332 ders senesinde kapatılan ve (tahrir ve tahsil), (Maliye) ve (Memurini Hazine) şubelerini ihtiva eden Maliye Meslek Mektebi mezunlarının tahsil derecesi hakkında Maliye Vekâletinden Muhasebe Umum Müdürlüğü Kavanin Muamelât Müdürlüğü ve Memurin Müdürlüğü ifadeleri ile yazılıp Vekâlet Makamından Heyetimize havale buyurulan 26/10/1933 tarihli ve 96 sayılı 12/12/1933 tarihli ve 20294 sayılı iki tezkere tetkik ve mütalea olundu.

Mülga Maliye Meslek Mektebinin Maliye şubesine idadi mezunlarının alındığına ve 1328 senesinde bu şubenin Şura-yı devlet kararile yüksekmektep olarak kabul edilmiş olduğuna göre bu mektebin Maliye şubesinden mezun olanların yüksek tahsil görmüş sayılmaları muvafık görüldü.

Keyfiyetin Vekâlet Makamının tasvibine arzı kararlaştı.

Reis İlhan — Aza Ali Haydar — Aza A. Tevfik — Aza — Aza Kâzım Nami

Vekâlet Makamına

Mülga Maliye Meslek mektebinin maliye şubesinden mezun olanların yüksek tahsil görmüş sayılmaları hakkında heyetimizce verilen karar tasdikinize arzolunur Efendim.

M. T. T. H. Reisi İlhan

Muvafık 23-1-1934 A. Rafet

Suret

Aslına mutabiktir / / 192

1326

...ine dair yapılan tebliğin No. 481, 481

...hi 27.1.1934

...ye No. 7/74 H 1933

A. Kâ. 31/1/1934

23.1.1934 tarihli ve 25 sayılı Talim ve Terbiye Kurul Kararı

Ek 15. Kız Enstitüleri ile Kız Sanat Okullarında Açılan Dördüncü Sınıfta Uygulanması Gerekli Olan Ders Programı Hakkında Talim ve Terbiye Kurul Kararı

MİLLİ TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

No. 15	Hülâsa: Kız Enstitülerile kız sanat
Tarih 19.1.1935	mekteplerinde açılan hususî dör-
Evelki kararın No.	düncü sınıfta tatbik edilecek ders
Tarihi	tevzi cetveli hakkında :

Ortamekteb ve lise mezunlarile lise talebesinden kız enstitülerine ve kız sanat mekteblerine girmek isteyen talebe hakkında Heyetimizce verilip Vekâlet Makamınca onaylanan 11/8/1934 tarihli ve 181 sayılı kararla kabul edilen talimatnameye göre bu mekteblerde açılan hususî dördüncü sınıfta tatbik edilmek üzere tanzim kılınan haftalık ders tevzi cetvelinin tetkik edilerek bir karara bağlanmasına dair Meslekî ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğünce Vekâlet Makamına sunulup Heyetimize havale buyurulan 11/12/1934 tarihli ve 772/3-4 sayılı tezkere ve buna bağlı ders tevzi cetveli gözden geçirildi.

Adları geçen mekteblerde açılan hususî dördüncü sınıfta bu karara bağlı haftalık ders tevzi cetvelinin tatbiki uygun görüldü.

İşin Vekâlet Makamının tasvibine sunulması kararlaştı.

Reis Aza Aza Aza Aza

Vekâlet Makamına

Kız Enstitülerile kız sanat mekteb/lerinde açılan hususî dördüncü sınıfta /tatbik edilecek ders tevzi cetveli hakkında heyetimizce verilen kararın tasdikinize arzolunur Efendim.

M. T. T. H. Reisi

Onay
19/1/1935
Maarif Vekili

Suret

Aslına uygundur. / / 193

ge dair yapılan tebliğin No.
hi
re No.

A.B. Ka. 17/1/1935

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.01.1935 ve 15 sayılı kararı

Ek 15. Kız Enstitüleri ile Kız Sanat Okullarında Açılan Dördüncü Sınıfta Uygulanması Gerekli Olan Ders Programı Hakkında Talim ve Terbiye Kurul Kararı

T. C., Mf. V.

Millî Talim ve Terbiye Dairesi

No. 15	Hülâsa: Kız Ens. ile Kız Sanat mekteplerinde açılan hususî elâvâresi sınıfta tedrîsât ~~edilecek~~ ders tezzi tezzi Cetvelî hakkı
Tarih 19-1-1935	
Evelki kararın No.	
Tarihi	

DERSLER	Yalnız Biçki-Dikiş ihtisası yapanlar için	Yalnız moda ihtisası yapanlar için
Biçki-Dikiş	20	--
Moda	--	16
Çiçek	--	4
Çamaşır	4	4
Nakış	4	4
Evidaresi	3	3
Yemek pişirme	4	4
Meslekî Resim	2	-
Meslekî Resim	-	2
Tezyinî Resim	2	2
Teknoloji	1	-
Teknoloji	-	1
	40	40

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.01.1935 ve 15 sayılı kararı

Ek 16. Sanat Okulu Diploması Almak İsteyen Ortaokul Mezunları Hakkında

T. C., Mf. V.

MİLLİ TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

№ 156	Hulâsa: Sanat Mektebi şahadetnamesi almak isteyen Ortamektep mezunları hakkında :
Tarih 25 . 10 . 1930	
Evelki kararın №	
Tarihi	

Orta tahsilini bitirerek fabrika ve atelyelerde çalışmış olanlardan Sanat mektebi şahadetnamesi almak isteyenler hakkında Yüksek ve Meslekî Tedrisat Umum Müdürlüğünün Vekâlet Makamından muhavvel 3412 sayı ve 10.7.1930 tarihli müzekkeresi ve buna melfuf talimatname mutalâa ve müzakere olundu ve teklifi vaki Heyetimizce de muvafık görülerek bu gibiler hakkında aşağıda yazılı talimatname dairesinde hareket edilmesinin Vekâlet Makamının tasvibine arzı kararlaştı :

Orta tahsilini bitirip atelye ve fabrikalarda çalışmış olanların ne suretle Sanat mektebi şahadetnamesi alabileceklerine dair talimatname

1. - Orta tahsilini bitirdikten sonra atelye ve fabrikalarda çalışmış olanlar bu talimatnamede mündericğ şeraite tevfikan sanat mektepleri mezuniyet imtihanlarına girerek muvaffak oldukları takdirde kendilerine sanat mektebi şahadetnamesi verilir.

2. - Birinci madde mucibince sanat mektebi mezuniyet imtihanlarına girmek isteyenlerin orta tahsillerini bitirmiş olmaları ve yaşlarının 19 dan aşağı ve 25 ten yukarı olmaması şarttır.

3. - Talipler, Maarif Vekâletine bir istidanâme ile müracaat ederler. Bu istidanamede nerede tahsil ettikleri ve hangi atelye ve fabrikalarda ne suretle çalışmış olduklarını izah etmeleri ve aşağıda sayılan vesikaları istidanameye rapteylemeleri lâzımdır :

A) Orta tahsil şahadetnamesi.
B) Bulundukları atelye ve fabrikalardan almış oldukları vesikalar.
C) Hüviyet cüzdanının tasdik edilmiş sureti.
D) Üç tane yeni çıkarılmış vesika fotografı.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.10.1935 ve 156 sayılı kararı

Ek 16. Sanat Okulu Diploması Almak İsteyen Ortaokul Mezunları Hakkında

(2)

T. C., Mf. V.

MİLLİ TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

№	Hulâsa:
Tarih	
Evelki kararın №	
Tarihi	

1. - Maarif Vekâleti lüzum gördüğü takdirde talip tarafından verilen izahatın hakikate tevafuk edip etmediğini tahkik ettirir. Talibin imtihana kabulünü muvafık gördüğü takdirde mezuniyet imtihanına kabulünü sanat mektep lerinin birine havale eder ve keyfiyeti müstediye bildirir. Talibin vesikalarile birlikte fotografı imtihanın icra olunacağı mektebe gönderilir.

5. - İmtihan sanat mektepleri mezuniyet imtihanları arasında resmî komisiyonlar tarafından ve mektebin asıl talebesile birlikte yapılır.

6. - Talibin şahadetname almağa hak kazanması umumî ve teknik derslerle meslekî resimden sanatlar mektebi talimatnamesine tevfikan kâfi not almış olmasına ve mensup olduğu ihtisas şubesinden atelyede yapılacak amelî imtihanda muvaffakiyet göstermesine mütevakkıftır.

7. - Talipler derslerden bir kısmının imtihanını tehir ettirmek hakkını haiz olmadıkları gibi muvaffak olamadıkları derslerden ikmal imtihanına da tabi değildirler. Yalnız imtihanda muvaffak olamayanlar ertesi senenin mezuniyet imtihanına girmek hakkını haizdirler. Bir birini müteakip üç mezuniyet imtihanına girdiği halde muvaffak olamayanlar tekrar imtihana girmek hakkını kaybederler.

8. - Talibin hariçte muhtelif atelye ve fabrikalarda gördüğü ameliyat ve tatbikat saatleri yekûnu, mektebin bütün tahsil devresindeki ameliyat saatleri yekûnuna müsavi olmak lâzımdır.

9. - İmtihan bittikten sonra komisiyonlar, her talip için imtihanın neticesi hakkında birer mazbata tanzim ederler. Bu mazbatalar imtihan kâğıtları ile birlikte mıntaka Maarif Müdürlüğüne gönderilir.

10. - İmtihanda muvaffak olanlara mektepçe usulü dairesinde bir sanat

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.10.1935 ve 156 sayılı kararı

Ek 16. Sanat Okulu Diploması Almak İsteyen Ortaokul Mezunları Hakkında

(3)

T. C., Mf. V.

MİLLİ TALİM VE TERBİYE DAİRESİ

№	Hulâsa:
Tarih	
Evelki kararın №	
Tarihi	

mektebi şahadetnamesi verilir.

11. - Her mıntaka Maarif Emini, her sene mıntakaları dahilinde bu talimatname mucibince sanat mektebi şahadetnamesi almış olanların mikdarını Vekâlete bildirir.

12. - Bu talimatname tebliğ tarihinden muteberdir.

Reis V. Aza Aza Aza Aza Aza

Vekâlet Makamına

Sanat mektebi şahadetnamesi almak isteyen Ortamektep mezunları hakkında heyetimizce verilen karar tasdikinize arzolunur efendim.

M. T. T. H. Reisi vekili

23.10.1930

Bu işe dair yapılan tebliğin № 19.95

Tarihi

Dosya № 1/19 D

Suret

Aslına mutabıktır. / / 19

Z. Ka. 19/10/930

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.10.1935 ve 156 sayılı kararı

Ek 17. Akşam Kız Sanat Okullarının A Şubesi Moda ve Biçki-Dikiş Kısımlarının Uygulama Dersleri

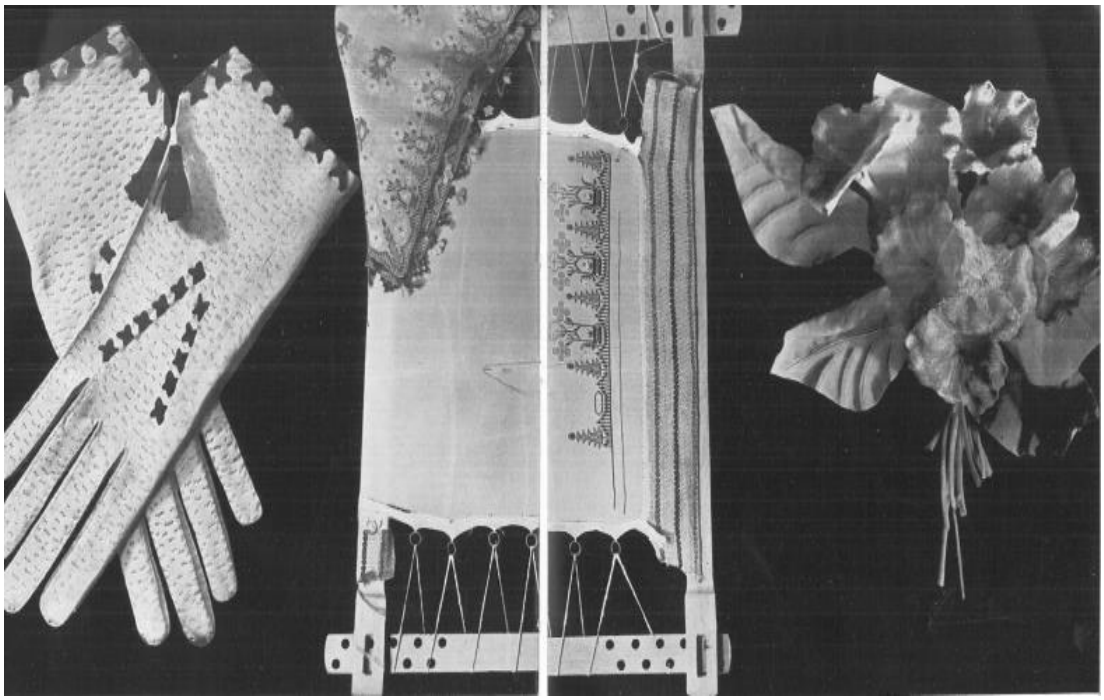

Kız Enstitüleri ve Sanat Okulları Sergisi, 21 Mayıs 1938, Devlet Basımevi, Ankara 1938, s. 42, 44.

ÖZ GEÇMİŞ

Naime BATTAL, Recep Tanrıverdi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin Sosyal Bilimler alanını bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden 2013 yılında mezun oldu. İkinci üniversite olarak Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2020 yılında mezun oldu. 2022 yılında OMÜ LEE Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programını bitirdi. İyi derecede İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanları; Eski ve Çağdaş Türk Dillerinin Yapısı, Temel İş Kanunu ve İş Hukuku Eğitimi, İşaret Dili Eğitimi, Etkili İletişim Stratejileri ve Beden Dili olmakla birlikte ilgili alanlarda sertifikaları da bulunmaktadır.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : https://orcid.org/0000-0002-4820-9802